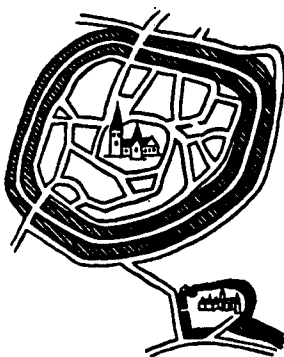

JAARBOEK 2006

VERENIGING HEEMKUNDE OOTMARSUM

Inhoudsopgave

Van strakke Kropsbekke tot kronkelende Kropsbeek	1
Op de weg naar Uelsen	3
'n Pröätke met Ben Stroot	7
't Cremershuis	20
Heisa rond het Huijs des Heeren	21
Kraanvogels, indrukwekkende trekvogels!	31
Erfgoed in de Marktstraat	35
Schimmelpenninck van der Oye-Fonds	45
De Oriënteertafel op de Kuiperberg	49
De Volkstelling van 1795 van het Stadsgericht Ootmarsum	66
Midzomerfeest 1936	69
Afscheid Zusters Kloosterbejaardenoord Maria Ad Fontes	82
Ootmarsum als gastvrij toevluchtsoord in WO II	85
Odemarus, Othmar, Ottar, Omer	92
Een Snuijfe Tabak	95
Nieuwe Commandeur van de Ridderlijke Deutsche Orde	101
Kroniek 2006	103
Bestuur en Werkgroepen	108

VOORWOORD

Voor u ligt weer een nieuwe editie in de reeks jaarboeken van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum.

De presentatie van het vorige jaarboek was, zoals dat bij de voorgaande edities ook het geval was, een gezellige en vermakelijke avond. Het boek stond in het teken van het jubileum van de vereniging. Veertig jaar heemkunde in Ootmarsum was een mooie aanleiding om het in heel Ootmarsum te verspreiden.

De redactieleden vertelden enthousiast over de inhoud, de mooie foto's en de fraaie omslag. Eén van hen filosofeerde zelfs om in de toekomst de verhalen in het boek niet alleen te illustreren met mooie foto's, maar ook te voorzien van een toepasselijk geurtje. Dat zou de beleving van het boek nog intenser maken....

Toen in de loop van het afgelopen jaar de redactie contact met mij opnam, was het eerste wat me als penningmeester te binnen schoot: "Ze hebben iets gevonden om geur aan het boek toe te voegen. Ze zullen wel komen vragen om financiële steun. Eens kijken wat voor inventief idee ze hebben. En wat zou dat kosten....?"

Dat dit voorwoord geschreven wordt door een nieuw redactielid, betekent dat ik de situatie niet goed had ingeschat. Er kwam geen vraag om een financiële bijdrage, maar een verzoek om deel te gaan uitmaken van de redactie. Ik heb uiteraard geen nee kunnen zeggen op zo'n verzoek, want door de enthousiaste reacties bij het verschijnen van het jaarboek, wordt ieder jaar weer duidelijk dat velen ervan genieten. Ik wil dan ook graag een steentje bijdragen aan het samenstellen van een jaarboek op de wijze waarop Anton Greven, Marlou Raatgerink en Ben Velthuis dat de afgelopen jaren hebben gedaan.

Ook dit jaar is het weer gelukt om een grote diversiteit aan onderwerpen te combineren: de vertrouwde schrijvers, maar ook weer nieuwe gezichten, korte en langere verhalen. De ene keer lekker makkelijk te lezen, maar soms vraagt het wat meer aandacht. Maar altijd boeiend en betrokken bij Ootmarsum.

Veel leesplezier!

Namens de redactie,
Ronald Grimberg

De Kropsbeek met op de achtergrond boerderij Krop. Foto genomen in november 2006 op een mooie heldere herfstige dag aan het eind van de middag door Annet Palthe.

Van strakke Kropsbekke tot kronkelende Kropsbeek

Hoi Sib, hoe komt het nou ineens dat de Kropsbeek weer zijn natuurlijke kronkeling kon krijgen? Doordat Staatsbosbeheer het beekdal links aan het Nuttersvoetpad aankocht en herinrichtte in het kader van het project “Terug naar de Bron”, kon er tussen de beheerders van boven- en leggerloop gemakkelijker plannen gemaakt worden over de daaruit ontspringende Kropsbeek. Zij staat nl. vanaf de stapstenen, die over het pad naar kwekerij Kemperink voeren, op de ‘legger’ bij ons als WRD (Waterschap Regge en Dinkel); dat wil zeggen dat wij deze Kropsbeek moeten onderhouden, ongeacht wie de eigenaar is. Wij, Sib Reinalda en Herman Werkhof van het Waterschap Regge en Dinkel, zijn verantwoordelijk voor dit project. Hermien Masselink en schrijver van dit artikel, worden door hen rondgeleid en lopen lekker soppend door de weide langs de nieuwe licht slingerende beekloop. Je ziet al weer weelderig groeiende specifieke beekplantjes, net alsof er fluwelig groene kussens kriskras in de bedding rondgestrooid en neergeveld zijn, zoals beekpunge. Doordat die vernieuwde waterinzichten steeds vaker leiden tot natuurlijke herinrichtingsprojecten, zijn wij als SNMO daar blij mee, heel blij zelfs.

Hoe kwamen nu ineens alle gezichten dezelfde kant op, Sib? Uiteindelijk gaat het erom dat de eigenaren, dus het gezin Scholten-Krop, wilden meedenken en doen met onze ideeën en mogelijkheden. En dat deed deze jonge generatie gelukkig ook. Daarom zie je nu weer de Kropsbeek terug naar de loop van circa 1900, want dat is steeds bij deze projecten ons uitgangspunt.

Wat hebben jullie toen gedaan, Sib? Kijk, als je goed het landschap ‘leest’ zie je de beek én de boerderij in een glooiende V-vorm naar elkaar toelopen, de laagte in dus en dat wil zeggen dat je daar het eerste natte voeten krijgt bij veel wateraanbod ineens, een piek. Eerst is de betonnen beekgoot verwijderd, daarna is de beekloop breder en kronkelend gemaakt en vervolgens is de verhoogde beekbedding bekleed met een kleilaag om wateroverlast voor land en erf te voorkomen: hoe breder de bedding hoe meer water de beek kan bergen. De bedding is net onder de weidedrainage aangelegd, zodat het vee niet de wei uitsopt.

En welk beheer gaat het WRD toepassen, want het ziet er nog zo kaal uit! De beek blijft hier helemaal open in de weide liggen, dus (helaas voor de biodiversiteit) zonder de natuurlijke begeleidende beplanting toe te laten. Maar het is logisch dat de eigenaren hun vee willen kunnen observeren en

van hun kant lekker open weg kunnen kijken. Dat snappen wij heus wel hoor, want tenslotte kijken wij omgekeerd er ook mooi genietend open in!

Herman, wat gebeurt er verder nog qua beekloopvervolg en herinrichting?

Ditselfde project heeft ook nog een gecombineerd WRD en Gemeentelijk gevolg: door grondruil wordt de driehoekige weide tussen het oude erf van Krop en het doodlopende wegdeel van de Meijerstraat ook heringericht. Het wordt een zogenaamde vloeuweide met de Kropsbeek er midden door heen en tegelijkertijd komt er een kinderspeelplaats. Het plan is als volgt: ter hoogte vanwaar het wandel-fietspad zich om het oude erf van Krop heen slingert, loopt de beek open de puntweide in en krijgt vlak daarna een bruggetje met er bovenop een platform voor een zandspel. Verder een speelgraafmachine en een dubbele schommel, en ook worden er wat bomen aangeplant.

Aanleg van de nieuwe beekbedding van de Kropsbeek

Dus het gaat wel veranderen hier bij dit geheimzinnig spannende paadje?

Ja zeker, want bij deze onderhandeling hoort ook een grote al langer bestaande wens van de familie van huize Krop: hun eigen grond waarover de twee smalle en gevaarlijk kronkelende fiets- en wandelpaden lopen weer bij het eigen oude erfperceel aan te laten sluiten. Er zijn al een stel bomen afgezet bij de zogenaamde driehoek en straks buigt het pad rechtsaf vóór de nieuwe beekloop en wandel of loop je gezellig over de nieuwe vloeuweide. Bovendien kun je dan ook via een goede ontsluiting naar de Meijerstraat. *Wanneer gaan ze met de weide beginnen, Sib?* Zodra voor alle partijen alles naar wens is, gaat de schop de grond in. Wij als WRD staan al te trappelen en horen het water al langsmurmelen!

Ontzettend bedankt voor jullie tijd en duidelijke uitleg.

Op de weg naar Uelsen

In het vorige artikel is te lezen over de ingrepen in het landschap nabij de Moerbekkenkamp. Het doel is herstel van oorspronkelijke landschapselementen en daarnaast de mogelijke gevolgen van wateroverlast zoveel mogelijk te beperken. Dit herstelplan heeft ook gevolgen voor de aanwezige fiets- en wandelpaden. Er is gekozen om de bestaande paden bij de boerderij van Krop te vervangen door een nieuwe aansluiting van de Moerbekkenkamp op de Nutterseweg, die meer in de richting van de Laagsestraat ligt. In dit artikel willen we nog even stilstaan bij de oude situatie, omdat door het verleggen van de fietspaden een einde komt aan een eeuwenoude situatie. In die oude situatie gaat één fietspad richting de Laagsestraat, door de ‘oude kern’ van de Oud-Ootmarsum. Een gedeelte van de Laagsestraat wordt hier ter plaatse nog vaak aangeduid als ‘de Brink’. Een naam die ook in veel dorpen voorkomt als aanduiding voor het centrale plein. Het is een gebied met historie, dat in de toekomst nader historisch onderzoek verdient.

Een andere fietspad, dat achter de Moerbekkenkamp afbuigt richting de Nutterseweg, is vermoedelijk onderdeel van de kortste, de oudste en daarmee de belangrijkste route naar Uelsen.

Deze route richting Uelsen was in vroegere tijden vooral van belang voor

kerkgangers. Het was een kerkepad om vanuit Nutter en Oud-Ootmarsum naar Ootmarsum te komen. Ten tijde van de reformatie ging het echter de andere kant op, namelijk vanuit Ootmarsum richting Uelsen. Daar werd een bezoek gebracht aan een schuilkerk net over de grens, omdat het openbaar

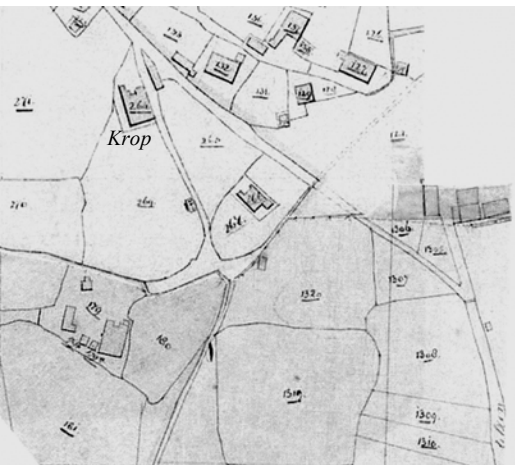
belijden van de katholieke godsdienst hier verboden was. Kerkgangers moesten toen dus een hele tocht ondernemen om de (schuil)kerk te bezoeken, een heuse bedevaart. Er waren overigens veel gelovigen die de moeite namen, want pastoor Smithuis verklaarde dat “in het jaar 1690 zo’n 2100 katholieken van Ootmarsum voor het uitoefenen van de r.-k. eredienst naar de Graafschap Bentheim trokken”.

Daar was direct over de grens het domein van pastoor Smithuis. Deze woonde op het erve Koninkshoek in Halle, nu bekend als het gelijknamige restaurant op deze plek. De boerderij fungeerde als schuilkerk voor de Ootmarsumse katholieken. De boerderij was destijds eigendom van het klooster Frenswegen bij Nordhorn. Het was een katholiek bezit in een verder grotendeels hervormde Graafschap Bentheim. Het klooster Frenswegen stelde deze boerderij beschikbaar aan pastoor Smithuis om zijn missiewerk te kunnen uitvoeren. Daardoor was deze in staat zijn parochie in Ootmarsum en omgeving te bedienen vanuit ‘het buitenland’, maar toch direct aan de grens met Twente. Er was dus voor Ootmarsummers een gewichtige reden om regelmatig richting Uelsen te gaan. Uiteraard zal dit vaak te voet zijn geweest, en dat rechtvaardigde het zoeken naar een zo kort mogelijke route.

We willen die **oude route naar de grens richting Uelsen** nog eens nalopen. Daarvoor moeten we, komend vanuit de stad, de Denekamperstraat op en vervolgens linksaf de Moerbekkenkamp in. Onder het tunneltje door en daarna heb je al snel het gevoel in een landelijke omgeving te zijn beland. Je komt voorbij de boerderij van Eertman (‘Dieks’), gaat achter de huizen van de Meijerstraat langs en komt dan bij het bruggetje over de

Kropsbeek. Hier had je de keuze: om links of rechts te gaan. Rechtsaf is de route richting Lage. We kiezen nu voor de route linksaf richting Uelsen. Langs een fraaie beukenhaag, die in de loop der jaren steeds breder lijkt te zijn geworden, komen we over een slingerend pad tussen hoge bomen in de richting van de Nutterseweg, langs de boerderij van Krop. Via het smalle fietspad bereiken we een oude monumentale schuur.

Een oude kaart uit het begin van de vorige eeuw doet ons vermoeden dat het pad oorspronkelijk tussen de boerderij en de schuur liep. In

Schoor van Krop geschilderd door Piet Kleinschmit

tegenstelling tot de huidige situatie kwam je dan pas achter de schuur weer op de Nutterseweg. Aan de andere kant van de weg ligt overigens ook een boerderij Krop. Daarom wordt ter onderscheid van beide boerenerven wel gesproken over 'Krop-Dieks' als het gaat om de boerderij aan de kant van de Moerbekkenkamp en over 'Krop-Stobbenboer' als het over de andere Krop gaat.

Voorbij Krop klimt de Nutterseweg omhoog. Aan de linkerkant passeren we de zandweg richting het Nuttersvoetpad. Vervolgens komen we op de driesprong. Vlak voor deze driesprong ligt links de boerderij die bekend staat als 'de Balboer'. We houden rechts aan en passeren links het boerenerv 'de Bor' (v/d Aa). We zitten hier op een hoogste punt, want dan slingert de weg zich weer naar beneden. Op de volgende kruising met de Spölmanweg zien we links het erf 'Elferman'. Een schuur in Saksische stijl herinnert nog aan de tijd dat hier een landbouwbedrijf stond. We vervolgen de weg, passeren rechts nog de Baldersteeg, en komen vervolgens aan de rechterkant bij een zandweg. Auto's en ander verkeer mogen hier niet in. Het bankje laat zien dat het een ideale rustplek is voor fietsers en wandelaars.

We gaan deze zandweg in. Al snel zijn we omringd door de bomen van het Springendal. Tot begin van de vorige eeuw was het hele gebied nog een open vlakte, die grotendeels bestond uit heide en woeste grond. Het waren de vroegere markegronden van de marken Nutter en Oud-Ootmarsum.

Nu is deze weg in gebruik bij de klootschieters van 'Oud-Ootmarsum'. Na een tijdje komen we bij het clubgebouw en het startpunt van deze klootschietersbaan. Hier sluit de weg weer aan op de Uelserdijk. Het

Laaggelegen woningen van de voormalige papiermolen van Cramer

gedeelte van de Uelserdijk tussen dit punt en de Laagsestraat is een weg die in het oorspronkelijke landschap niet voorkwam en pas later is aangelegd.

We vervolgen de Uelserdijk naar links, langs de als rijksmonument aangewezen woningen bij de voormalige papiermolens van Cramer. De ligging van de huisjes ver onder het straatniveau, laat zien dat de straat hier in de loop der tijd aanzienlijk is verhoogd. De Uelserdijk gaat over in de Bouwmansweg. Als de weg verder wordt gevolgd komen we op de kruising met de Hooidijk. Naast een verkeersbord maakt de vorm van de weg nog eens duidelijk dat auto's hier niet gewenst zijn. Een grenspaal met nummer 77 uit het jaar 1824, markeert de grens tussen Nederland en Duitsland. Aangekomen in de buurtschap Halle, (gemeente Uelsen in de Graafschap Bentheim), bereiken we het erve Koninkshoek, het einde van onze wandeling. We vermoeden dat velen ons in het verleden zijn voorgedaan. Het verdwijnen van een schakel uit deze route nabij de Moerbekkenkamp, was voor ons aanleiding om nog even stil te staan bij deze eeuwenoude route.

'n Pröätke met Ben Stroot

Het was een zonnige ochtend in september toen ik voor dit pröätke richting het Bergplein wandelde. In de dagen die aan de afspraak vooraf gingen leefde ik in gedachten toe naar deze ontmoeting. Een voorval uit mijn jeugd kwam daarbij regelmatig terug in mijn herinnering.

Een jongetje van ongeveer twaalf was ik en bij de verkenners. Bij de groep van Agelo wel te verstaan. Herhaaldelijk zag ik het volgende tafereel weer voor me: Ergens in de stad, een grote stapel tenten, dekens, tentstokken, touwen en plunjezakken. Er naast zag ik mezelf, temidden van Agelose jongetjes, allemaal in verkennersuniform. Onwennig en weinig op ons gemak waren we, tussen de “stadsken”.

We zouden een week op zomerkamp gaan. Dat betekende dat we, voor het eerst in ons leven, zó lang en zó ver van huis gingen. Helemaal naar Soest in de provincie Utrecht. Somberheid overheerste bij ons groepje en heimwee lag al op de loer. Van het heerlijke “we-gaan-op-vakantiegevoel” was totaal geen sprake. Plotseling, we zagen het allemaal tegelijk, boven op de berg plunjezakken, een vrolijk poppenkastfiguurtje. Het droeg een rood mutsje, maakte koddige sprongetjes en lachte schaterend. Het vertelde dat het ook mee ging op kamp en dat het hartstikke leuk zou worden. Geboeid keken we, luisterden we en.....als bij toverslag maakte onze sombere stemming plaats voor een veel vrolijker gevoel. De voorstelling kreeg een ontijdig einde toen een vrachtwagen voorreed om verkenners en bagage in te laden. In een glimp zagen we nog hoe Ben Stroot, inderdaad hij was ‘t, stiekem probeerde weg te glippen. De rode zakdoek die hij om zijn wijsvinger gewikkeld had om ons aldus, als een echte Jan Klaassen toe te spreken, verdween schielijk in zijn broekzak.

Nog namijmerend over deze allereerste ontmoeting met de man die niet alleen mij, maar in zijn leven talrijke mensen heeft laten lachen, druk ik op de bel van Bergstraat 17. Zijn vrouw Hennie doet open: “Ie bint nen keal van de klok” stelt ze met genoeg vast. “Loop met nen achter’n. Ben zit a lekker in’t zunneke; ik breng oe zo koffie, dat proat wat makkelijker”.

Op het zonnig terras dat uitzicht biedt op de Oostwal en door bekenden meer wordt gehanteerd als dé entree van huize Stroot dan de voordeur aan de Bergstraat, begint ons gesprek.

De familie Stroot samen op vakantie

Een ontdekkingstocht door het leven van de echtgenoot van Hennie Floom, de vader van Edwin, de schoonvader van Michelle en de trotse opa van Nicolas. Van de theaterman, de technicus, de modelbouwer, de dorpsveldwachter, de buutredner, de clown, de koorzanger, het gemeenteraadslid, en ga zo maar door.

Ook de brandende vraag: “Hoe komt hij toch aan die bijnaam Pey????, moet aan de beurt komen, maar..... laten we bij het begin beginnen.

Ben werd geboren op 21 februari 1933. Een winterse dag zo vertelde zijn moeder dikwijls; “’n Dokter mos tot de knie deur’n snee!” Zijn wieg stond aan de Denekamperstraat. Nummer 382 weet Ben zich nog uit het hoofd te herinneren. Een bedrijfswoning van “De febriek” (Twentse Damast); zijn vader werkte daar. Vanuit de woonkamer zag je café Tijink (nu café “De Nieuwe Roos”) met zijn prachtige muurschilderingen door Piet Kleinschmit.

Op kleuterleeftijd ging hij naar “de Bewaarschool van de Zusters” zoals de kleuterschool toen genoemd werd. De “Scheepersschool” volgde. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was deze school ruim een jaar gevorderd voor inkwartiering van Duitse soldaten. Een lange tijd geen school en dus tijd voor allerlei jongensavonturen.

Uiteraard werd hij lid van DON, De Opbouw Nieuwstad, een pseudo-militair jongensclubje waar alle gezonde schooljongens van De Nieuwstad

lid van waren, zo schreef Gerard Broekhuis in Jaarboek 2005. Er werd gemarcheerd, commando's schalden over straat en grapjassen "uit de stad", die meesmuilend spraken over "de club van Smerige Hendrik", konden een pak op hun duvel krijgen, zo schrijft hij.

Bekeken met de ogen van nu kunnen we zeggen dat er op onschuldige wijze, maar wel met heilige ernst, soldaatje werd gespeeld.

In 1953 moest verhuisd worden omdat "De febriek" de bedrijfswoning voor een andere medewerker meende nodig te hebben. De familie Stroot verhuisde naar het Bergplein waar de "twee onder één kap woning" van thans, toen nog ingericht was om vier gezinnen te herbergen. Gelegd naast de meetlat van midden vorige eeuw, kón dat, héél riant zelfs.

Ben bleef, ook na het overlijden van zijn ouders en zijn huwelijk met Hennie Floot, deze plaats trouw. Nu, vele jaren en tal van verbouwingen later, voelt hij er zich, samen met Hennie, nog steeds "helemaal thuis". "Hier veul ik mie op mien plaats" zegt Ben en terwijl ik zijn brede armzwaai volg valt mijn oog op een reeks miniatuur vrachtwagens, autobussen en zelfs een prachtig Sabena-vliegtuig. "Oons Edwin wark'n doar", zegt Ben haast verontschuldigend als ik de producten bewonder die hij, als amateur-modelbouwer, vervaardigde en die nu sfeerbepalend de woonruimte sieren.

Als kind al had Ben belangstelling voor techniek. Alles wat naar olie rook of alleen maar het "broemm-geluid" maakte van een motor boeide hem.

Geen wonder dat hij na de lagere school naar "de ambachtschool" ging. Voor de opleiding "automonteur" moest hij naar de "Boddenkampsingel" in Enschede. Naast deze technische school bevond zich dé grote garage van de TET. Een luilekkerland voor de echte liefhebbers onder de leerlingen van de monteursopleiding. Ben was zo'n liefhebber, dus als er in de garage "iets loos" was stonden ze er met de neus bovenop. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij, na het behalen van zijn diploma, daar aan het werk ging. Tegelijkertijd zette hij zijn opleiding voort via de BOVAG.

Het betekende wel: Overdag werken en 's avonds naar school. Anders gezegd: Rond half zes uur 's ochtends opstaan, op de fiets naar Oldenzaal, verder met de bus naar Enschede en daar om half acht beginnen te werken tot 's avonds 5 uur. Vervolgens huiswerk maken in de kantine, enkele uren naar school, met de bus terug naar Oldenzaal en tenslotte weer op de fiets naar huis. Een voor velen, die wat vooruit wilden komen, herkenbaar patroon uit de naoorlogse jaren.

Uiteraard moest zo af en toe een landelijk examen worden afgelegd. Het examen voor leerling-monteur bijvoorbeeld, werd afgenomen in het Kurhaus in Scheveningen. Ben zegt hierover: "Ik zag tegg'n de reis nog meer op dan tegg'n 't examen".

Geleidelijk aan raakte hij zo vertrouwd met de dagelijkse gang van zaken bij de TET, nu Connexion, dat o.a. de zorg voor de technische staat der bussen die 's morgens vanuit Ootmarsum moesten vertrekken, aan hem werd toevertrouwd. Met andere woorden: Vóór hij naar zijn werk in Enschede kon vertrekken dienden alle in Ootmarsum gestalde bussen, aanvankelijk bij garage Doorneweerd aan de Vasserweg en later in de TET-garage op het industrieterrein, in technisch perfecte staat, op tijd, gereed te staan. Het behoeft geen nadere uitleg dat de betrouwbaarheid van rijdend materieel ten tijde van de bij ouderen nog bekende chauffeurs als Jan ter Braak, Antoon Raatgerink, Marinus Snijders, Jan Rozendaal, Jan Westerhof, (Jan van 't Los Hoes), Gerard Heerink ('t Kuperke), Bernard Eertman ('n Bleumink), Bernard Rekers en Johan Sanders, niet te vergelijken was met vandaag de dag. Er moest nogal eens met kunst en vliegwerk voor gezorgd worden dat geplande vertrektijden gehaald konden worden.

Naast de technische mankementen die zich veelvuldig voordeden speelde ook de menselijke factor wel eens een bijzondere rol. Het oplossen van problemen als een chauffeur bijvoorbeeld niet tijdig in de garage arriveerde zorgde wel eens voor de nodige hilariteit. Duidelijk nog nagenietend vertelt Ben over een chauffeur: *“Den har zich versloap’n. Ik wus nig better te doon dan met ziene bus noar zien hoes hen te veur’n; en bie em veur de deur mear toet’n. Ie hadd’n dat gezicht van den keal möt’n zeen toen e achter de gieden’n van ziene sloapkamer hèn keek”*.

Hoe enerverend de werkzaamheden bij de busonderneming ook waren na ongeveer 13 jaar gaf hij toe aan het verlangen de min of meer dagelijkse routine in te ruilen voor een uitdaging in Hengelo. Een specialistische klus bij van Dam, een bedrijf in Hengelo dat zich toelegde op onderhoud en revisie van brandstofpompen voor dieselmotoren, gaf hem naast promotie ook de kans zich in de techniek verder te bekwamen. Ups en downs, zoals het bedrijfsleven nu eenmaal kent, bleven hem daar uiteraard niet bespaard maar waren geen aanleiding nog andere uitdagingen op te zoeken. Ben bleef er 26 jaar en geniet nu van zijn welverdiende pensioen. Duidelijk wordt wel dat hij nog allerm minst, zoals men dat wel eens plastisch pleegt uit te drukken, plaats genomen heeft achter de geraniums.

Hier aangekomen, in dit pröätke, ligt het voor de hand de overstap te maken naar dát deel van zijn leven dat in de regel wordt aangeduid met: “De vrije tijd”. Ook daarin was sprake van uitdagingen. Heel anders uiteraard dan in de werksituatie, maar niet minder intensief. Ze kwamen op hem af, bij de vleet. Ben aanvaardde het gretig en genoot vaak driedubbel als weer eens iets wonderwel lukte. Alvorens ons in dat stuk leven te verdiepen komen we

in ons gesprek eerst nog terecht op een verplichting waar veel jonge mannen indertijd mee te maken kregen:

De militaire dienst

Na de basisopleiding van 2 maanden kwam Ben, weinig verwonderlijk overigens met zijn achtergrond, terecht in de voertuigentechniek. Alle geheimen, vooral de motorische, van militaire jeeps en vrachtwagens passeerden de revue tijdens een opleiding in de Kromhoutkazerne te Utrecht. Bij de parate troepen in Stroe werd hij als korporaal o.a. op de proef gesteld tijdens een grote legeroefening in Noord-Duitsland. Ben zou Ben niet zijn als het verslag van deze oefening niet gelardeerd zou worden met een anekdote. We zien het voor ons: Een modderig oefengebied in de buurt van Hannover. Een Duitse vrachtwagen, raakt op het oefenterrein in de problemen. Het voertuig, geen militair overigens, zakt al slappend tot zijn assen in het drassig terrein. Hopeloze toestand.

Ben zijn afdeling heeft alle hulpmiddelen beschikbaar om reddend op te kunnen treden maar.....ze houden zich bewust wat op afstand en laten de eigenaar aanmodderen. Ze tonen pas interesse als de Duitser met een briefje van DM 100,- gaat zwaaien. Dan komen ze, tegen alle gangbare legerorders in, in actie en....in een mum van tijd is de klus geklaard. De chauffeur opgelucht naar huis en.... zelden smaakte het pilsje ‘s avonds lekkerder.....

En dan nu: **DE VRIJE TIJD**

Ben bij de verkenners

Met genoeg heeft Ben gelezen hoe Gerard Broekhuis in jaarboek 2005¹ de Ootmarsumse verkenners van de vijftiger jaren heeft beschreven. Voor hem heel herkenbaar; hij maakte het zelf allemaal mee. Uiteraard werd er kattenkwaad uitgehaald en met zichtbaar genoeg vertelt hij hoe hij, tijdens een zomerkamp, tot groot vermaak van zijn mede-patrouilleleden, stiekem ging “joy-riden” op de motor van hopman Johan Bloemen. “Hellig dat dee kearl was!”

Hij benadrukt echter ook hoe serieus

¹ Heemkunde Ootmarsum, Jaarboek 2005, “Met Vilthoed en Bepluimde Kuiten”

het dikwijls toeging. Een gedegen voorbereiding op het latere leven waarbij eigenschappen als doorzettingsvermogen, zelfredzaamheid, vindingrijkheid, betrouwbaarheid, e.d. werden getraind. Verkenner 1^e klas werd je niet zomaar hetgeen moge blijken uit een “yell” die vooral door de “aspirant verkenkertjes” herhaaldelijk uitgeroepen moest worden.

Teerpoot, teerpoot, niets

Derde klasse iets

Tweede och dat gaat

Eerste klas is: “Wees paraat”.

Ben doorliep alle stadia, werd verkenner 1^e klas en was ambitieus genoeg om ook, het hoogst haalbare in de verkennerswereld, “Voortrekker”, te willen worden. Een “solo-hike”, een soort overlevingstocht in onbekend gebied, in zijn geval ergens rond Twello, vormde het sluitstuk van de opleiding. Met een heel goed gevoel denkt hij nog terug aan de plechtige bijeenkomst hierna, samen met zijn ouders, in de kapel van het klooster, waarbij hij met een echte ridderslag door “oubaas” Bloemen tot “voortrekker” werd bevorderd.

Voor vermaak en ontspanning, naast dit wel heel serieuze werk, was uiteraard ook veel aandacht. Het brengt ons naar de glorie tijd van “De verkennersband”. Ben was daarin, om met eerder genoemde Gerard Broekhuis te spreken, als drummer, “de blikvanger”. Hij schrijft: “In extase, soms in woeste razernij, maar steeds tot genoegen van de aanwezige muziekliefhebbers, bespeelde hij, geselde hij; nee..... mishandelde hij zijn krakkemikkerige instrumentarium”.

Ben wordt Pey

Het raadsel van deze bijnaam, nadert de oplossing. Naast de verkennersband maakt Ben gewag van de toneelclub die toentertijd vanuit de verkennersbeweging opereerde. Een toneelstuk met de titel: “Onder de Sovjetvlag” wordt gespeeld in een periode dat Nederland langzaam herstelt van de Tweede Wereldoorlog. De koude oorlog werpt zijn schaduwen vooruit en de angst voor Rusland is realiteit. Het stuk dat in de zaal van Lutikhuis, later ons stadhuis, wordt opgevoerd, gaat over de vervolging van een priester door de Russische autoriteiten. Uitgesproken typen treden aan: Een vriendelijke jonge priester die met de dood bedreigd wordt, zijn hulpbehoevende ouders die doodsangsten uitstaan, behulpzame burens die waarschuwen bij dreigend gevaar. De regie is in handen van Bernard Lohuis; inderdaad, de man die later in de Siepelstad-revue op onnavolgbare wijze de rol van Bats zou vertolken. Hij weet zijn spelers zo op te zwepen dat ze helemaal in hun rollen gaan geloven. Ook de kwade genius in het spel, de Sovjet-commissaris: Peyanoski. Jawel: Ben Stroot. Hij moest een ruig, onsympathiek persoon voorstellen.

Ben herinnert zich nog: "De grime har mie wal honderd fuskes zwat hoar op de böst plakt". Dan die verschrikkelijke scène: Tijdens een hevige onweersbui, lichtflitsen worden gecreëerd en rammelend met een staalplaat worden achter de coulissen de donderslagen nagebootst, overvalt Peyanoski, vals lachend, vloekend en tierend het biddende gezin. De oude, invalide vader, wordt hardhandig tegen de grond gewerkt.

Het publiek keek, zo weet Ben zich te herinneren, vol afgrijzen, ademloos toe. Ook herinnert hij zich nog dat een jongere speler, die een kleinere rol vertolkte, zodanig opging in het spel dat hij 's nachts geen oog meer dicht deed. Hij werd, voor zijn eigen bestwil, door zijn vader van de set gehaald. Het stuk trok volle zalen en....Ben hield er zijn bijnaam "Pey" aan over.

Ben als Ping in het KOSC-Cabaret

Scène uit KOSC-Cabaret: vlnr Miny Groeneveld, Wim Kreffer, Lies Groeneveld en Frans Tenniglo (Pong) en liggend over de stoel Ben Stroot (Ping)

Het Komisch Ootmarsums Show Cabaret. De beginletters duiden duidelijk in de richting van de voetbalvereniging KOSC. Na de glorie tijd van de Siepelstadrevue², o.a. beschreven in Jaarboek 1998 samen met haar oorsprong, de R.K. Gemengde Zangvereniging Bene Cantate, bleek er in onze stad behoefte aan een soortgelijke vorm van ontspanning.

² Heemkunde Ootmarsum, Jaarboek 1998, "Van Bene Cantate naar Siepelstadrevue".

Gustaaf Klaas, KOSC-man bij uitstek, nam het initiatief om de leemte na de Siepelstad-periode op te vullen en daarmee tevens een extra bron van inkomsten te creëren voor de jeugdafdeling van “de voetbal”.

Hoofdpersonen in de voorstellingen waren “PING en PONG” die in elke voorstelling doldwaze avonturen beleefden. Ben tekende van meet af aan voor Ping, terwijl “noaber” Frans Tenniglo de rol van Pong voor zijn rekening nam.

Gustaaf Klaas laat, in een voorwoord bij een fotoreportage die hij Ben eens aanreikte, aldus zijn gedachten de vrije loop:

Beste Ben,

Voor de meesten van onze bezoekers is een bezoek aan een der voorstellingen van ‘t Komisch Ootmarsums Show Cabaret een ontspanning, een verademing, een opleving, een oase in een woestijn van dagelijkse zorgen. We mogen ons gelukkig prijzen dat we met elkaar de capaciteiten bezitten dit te kunnen doen.

Mede dankzij jou PING hebben we duizenden mensen laten lachen, dikwijls tot tranen toe. Als waardering voor de jaren die je vol geestdrift en enthousiasme meespeelde en met anderen veel lief en leed deelde stuur ik je deze fotoreportage en ik hoop dat je, zoals vele “siepels” hopen overigens, nog jaren op de ingeslagen weg zult voortgaan.

Een verslag uit het “Dagblad van het Oosten”, waarin o.a. over jou iets staat, heb ik toegevoegd omdat ik het daar, zonder anderen te kort te doen, erg mee eens ben.

Citaat “Dagblad van het Oosten”

De beide komieken van de Ootmarsumse revue zijn PING en PONG; in de wereld Ben Stroot en Frans Tenniglo. Deze beide lolbroeken vullen elkaar goed aan. PING die doorgaans de rol van domme August vervult, ook zijn kleding wijst in die richting, is een OLIVIER HARDY-achtig type dat de lachers steeds op zijn hand heeft. Hij beschikt over een stemgeluid à la Hans Kaart en een uitgesproken gevoel voor dolkomische situaties. Zijn verdienste voor de groep is dat hij de anderen voor een belangrijk deel “los” heeft weten te maken.

Ben bij het Bergputfeest

Ben zou Ben niet zijn als hij niet als medeanimateur van dit, min of meer folkloristisch gebeuren, zou optreden.

In het binnenkort te verschijnen boek, “Historie van wallen en grachten in Ootmarsum” lezen we o.a. over de jaarlijkse schoonmaak van de plaatselijke waterputten en de problemen die zich daarbij voordeden. Gezamenlijk gebruik van zo’n put betekende ook het gezamenlijk

schoonmaken van deze bron en, we kunnen ons levendig voorstellen dat men er ook naderhand, na gedane arbeid, vast en zeker “met meka nen kloar’n” op heeft genomen.

Van de oorspronkelijke aanleiding om als buurt samen het glas te heffen is uiteraard geen sprake meer. Terugdenken aan de tijd van weleer kan wel een welkome aanleiding zijn tot een gezellig buurtfeestje.

In de uitnodiging lezen we o.a.:

BESTE LEU OET’N BARGPUT’NHOOK,

Vrooger was’t gebroekelijk um joarluks, met meka, oonze bargput schoon te maak’n. At dat gebeurd was kwam’n de noabers bie meka um tehoop ‘n börrelke te dreenk’n.

Dat oale gebroek woll’n wie weer in ere herstell’n. Ie möt oe der nich ‘n groot circus van veurstell’n, nee, wie komt gezellig bie meka bie de put, dreenkt ‘n koald gleaske bier of’n gleaske road en doot ‘n lekker stukke vlees op de grill.

Wie zorgt veur ‘n stukke muziek op ‘n trekzak en ne feestelijke verlichting. A’j ‘t strookje onner an diss’n breef invult en bie Ben Stroot in de bus smiet weet wie bescheed. Verget nich der de man ‘n tientje in te stopp’n veur de onkost’n.

Wie hopt da’j allemoal met doot!

Ben als “Bromsnor”

Tijdens de Siepemarkten in 1990 paradeerde Ben voor het eerst door de overvolle straten van Ootmarsum als de bekende dorpsveldwachter. Bromsnor in hoogsteigen persoon zou je zweren; zo weggelopen uit de overbekende TV-serie “Swiebertje”. Met humor en een kwinkslag houdt hij het spreekwoordelijke oogje in het zeil. Na bijna twintig jaar is hij nog steeds “in functie”.

Voor de “handeldrijvende” kinderen op de kindermarkt is hij een graag geziene vertrouwenspersoon en voor de duizenden bezoekers een gewilde attractie. Tenslotte maak je het niet dagelijks mee dat er zo maar zo’n authentieke “Bromsnor” op je pad komt. Ontelbare foto- en videocamera’s zijn in de loop der jaren op hem gericht en de veronderstelling dat de meest gefotografeerde “dorpsveldwachter” in de “stad” Ootmarsum woont, is zo gek nog niet.

Ben blijft er nuchter onder. Duidend op de grote sabel die aan zijn zijde bungelt relateert hij: “Geen wonder dat zo’n veldwachter vroeger zelden een belhamel te pakken kreeg; de man kon, met zo’n wapen bij zich, wel heel erg slecht uit de voeten”.

Ben als koorzanger

Het parochiële Herenkoor.

Bijna veertig jaar is Ben daar lid van. Gregoriaans is zijn grote liefde. Hij voelt zich thuis “op’n bön” zoals dat onder elkaar wel eens gezegd wordt. De sfeer is uitstekend en over belangstelling van jongeren kan niet geklaagd worden.

Vele jaren terugkijkend bekend hij dat zijn entree bij het koor niet geheel zonder problemen verliep. Regels waren streng. Naast het feit dat je katholiek moest zijn, moest er ook sprake zijn van “onberispelijk gedrag”. Er waren indertijd koorleden die dat laatste zodanig vertaalden dat ze het niet passend vonden “die clown van Stroot” toe te laten tot hun gezelschap alhoewel hij geslaagd was voor een cursus bij organist Jan ter Borg. Uiteraard duurde dit verzet niet lang; maar toch! Een teken des tijds zeggen we nu achteraf want, een jaar na zijn entree, werd dat gemeld in het jaarverslag mét de opmerking er bij, dat de eisen voor toetreding iets waren versoepeld.

Aan deze periode terugdenkend kan Ben een glimlach niet onderdrukken als het belangrijke jaar 1972 ter sprake komt. Toen haalde het parochiële koor alles uit de kast om het waardevolle orgel³, dat met sloop bedreigd werd, voor de gemeenschap te behouden.

Tijdens een grote fancyfair wist Ben met zijn “Rad van avontuur” het publiek voor zich te winnen. Zijn imitatie van de toen op TV zo bekende show van Berend Boudewijn, “Rad van Fortuin”, viel dermate in de smaak dat de bezoekers royaal “de knip trokken”.

Conclusie: “Aait makkeluk a’j der nen clown bie hebt!”

Les Oignons

Veel minder plechtig, maar daarom niet minder gezellig, zingt Ben, ook al weer bijna zes jaar, de tenorpartij bij een gemengd koor dat eertijds startte als gelegenheidskoor onder de naam: “Het koor van Chris Velthuis”. Naarmate het koor meer bekendheid verwierf nam ook de behoefte aan een passende, zwierige naam toe. Gekozen werd voor de Franse naam “Les Oignons”, De Siepels. Gezellige liedjes, wekelijkse repetities, een vijftal optredens per jaar; Ben geniet er van.

³ Heemkunde Ootmarsum, Jaarboek 2005: “Het orgel bijna de pijp uit”.

Ben in carnavalssferen

Als we niet beter wisten zou de gedachte kunnen opkomen dat carnaval feitelijk is uitgevonden voor mensen als Ben Stroot. Het verkleeden, tijdelijk in de huid van een ander kruipen, het leven even alleen van de vrolijke kant bekijken, even lak hebben aan de quasi-belangrijkheid van alles en aldus even ontsnappen aan de dagelijkse sores; het is hem allemaal op het lijf geschreven.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Ben volmondig “ja” zei, toen Jan Essink hem al in 1967 vroeg mee te werken aan de eerste Ootmarsumse zittingsavond. Het lukte om in 1968, als één der eersten in Twente, een avondvullend programma gereed te hebben. “Joa” zo onderstreept hij, “wie bint hier tegliek met de Kadolstermennekes oet Ol’nzel begunn’n met ne zitting. Alléén....., wie neum’n ‘t inderdaad “Zitting” en deed’n het met eig’n volk, zée neum’n ‘t “Gala” en leut’n artist’n komm’n.

Aanvankelijk bij Pikkemaat en later in sporthal “De Schalm” heeft Ben vele jaren het publiek zingend en acterend bij de groep “Rata-touille” en als “buutredner”, laten gieren van de lach.

In 1992, het jaar dat hij in “de stiggelton” stond als “leerling buutredner” en volgens een krantenartikel; *“alleen zijn gezichtsuitdrukkingen al voldoende waren om daverende lachsalvo’s te oogsten”*, werd hij gehuldigd in verband met zijn 25-jarig jubileum bij de zitting.

Hoe spannend zo’n optreden soms kan zijn komt ter sprake als Ben vertelt over één van zijn optredens. Hij heeft zich laten verleiden om, terwijl de “Hoarnhof bloazers” de “Bolero” uitvoeren, als geblinddoekte clown zingend en tegelijk trommelend over de Bühne te marcheren. Uiterst geconcentreerd, voortdurend zijn afgemeten passen tellend, weet hij, blindelings, steeds op het laatste nippertje, de fatale duikeling over het voetlicht te voorkomen. Spannend tot de laatste seconde en dan.... de reactie van een enthousiaste zaal die het óók spannend, én heel sensationeel

Carnaval 1982: vlnr Yvonne Essink, Ben Stroot en Carry Borrenbergs

vond. Elke rechtgeaarde artiest kent het en heeft het nodig: dat dankbare applaus dat als een warme douche, over je neerdaalt; 31 jaar genoot hij er van.

Tenslotte: Ben als Siepel

Hij is siepel met hart en ziel en voelt zich betrokken bij de gemeenschap. Voor hem houdt dat ook de bereidheid in zich voor die gemeenschap in te spannen. Toen bijvoorbeeld midden vijftiger jaren een jonge Ootmarsummer door verdrinking om het leven kwam en daardoor de reeds sluimerende gedachte om tot een eigen plaatselijk zwembad te komen weer een nieuwe impuls kreeg, nam hij zitting in een commissie om deze wens te realiseren.

Ben sjouwde zich, evenals meerdere commissieleden, het vuur uit de sloffen maar er waren destijds, zelfs in de commissie, dermate veel tegenstrijdige belangen en ook de nodige geldmiddelen ontbraken, dat het doel meer en meer op een fata morgana begon te gelijken. Er waren nog jaren nodig om alle neuzen in dezelfde richting te laten wijzen.

Zijn inspanningen voor dit doel genoten respect en plaatsten hem zodanig in de schijnwerpers, dat voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1970 door voorlieden van meerdere politieke partijen een beroep op hem werd gedaan zich voor de raad beschikbaar te stellen. Hij stelde zich kandidaat voor “Gemeentebelangen” en na een hevige verkiezingsstrijd, oudere inwoners herinneren zich nog hoe hoog de emoties daarbij soms opliepen in die jaren, veroverde hij een zetel. Een boek zou hij er over kunnen schrijven maar binnen het kader van dit pröätke is dat uiteraard niet de bedoeling. Ik volsta

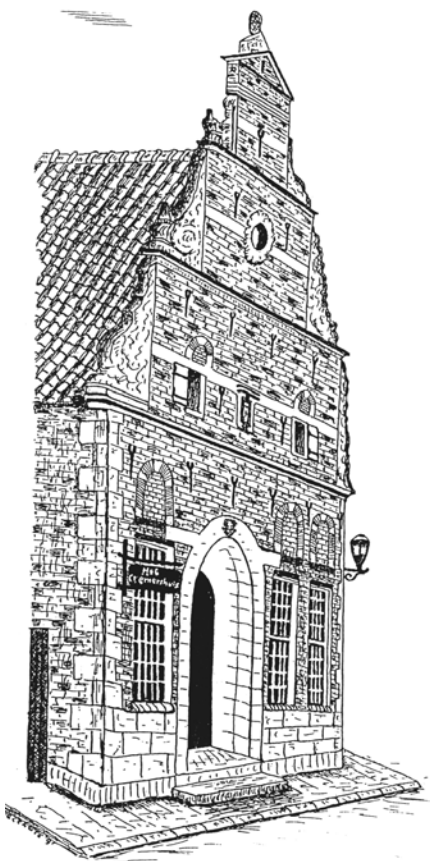
Ben Stroot als raadslid in 1976

met het weergeven van een terloopse opmerking van Ben dat hij nogal eens tijdens de nachtelijke uren de slaap niet kon vatten, omdat soms besluiten genomen werden, of moesten worden genomen, die zeer tegen zijn gemoed indruisten.

Toe aan de afsluiting van deze boeiende verkenningstocht door het leven van onze bekende plaatsgenoot, doe ik dat het liefste met weer een relativerende opmerking van Ben. Nu ter gelegenheid van de opening van zwembad “De Kuiperberg” op 6 mei 1967 door de commissaris der koningin in Overijssel, jhr. mr. dr. O.F.A.H. Nispen tot Pannerden. Ben had verschillende commissies om dat doel te bereiken overleefd, maar maakte tenslotte geen deel uit van het comité dat uiteindelijk het 25 m. bad realiseerde. Als dank voor bewezen diensten werd hem gevraagd als eerste inwoner van Ootmarsum, tijdens de officiële opening, het bad in te duiken. Ben deed dat in stijl. Gekleed in zwart jacket, compleet met hoge hoed en een bijpassende paraplu boven het hoofd, wandelde hij min of meer, als ging het per ongeluk, van de duikplank het bad in, gevolgd door “zeemeermin” Wil Silderhuis. Geen verwarming; de watertemperatuur 8° Celsius. Luid applaus en even later de bezorgde vraag van burge-meester Grotenhuis: “Was het koud?” En dan Ben, zoals we hem inmiddels hebben leren kennen: “Och veur mie was ‘t nig zo slim, ik har ‘n dikk’n jas der ja bie an!”

*Ludieke opening zwembad “De Kuiperberg” 6 mei 1967
Foto Twentsche Courant 8 mei 1967; archief BMS*

Het Cremershuis Ootmarsum 1656

't Cremershuis

'k Zag in het hart van de binnenstad
Aan de Marktstraat het Cremershuis staan
Het heeft op dat plekje aan het plein
Heel veel aan zich voorbij zien gaan.

Al meer dan drie eeuwen staat het daar
En kijkt op zijn omgeving neer
Zag mensen in vré en op oorlogspad
Schreef geschiedenis telkens weer.

't Zag dat de laatste poort verdween
Het kasteel en de kerketoren
Dat Franse en Duitse soldaten
De rust hier kwamen verstoren.

Ook zag 't dat Bommenbearnd van Galen
Op een dag door de Marktstraat ging
Eens was hij een hoogwaardige bisschop
Nu niet meer dan een vluchteling.

Met zijn gevel en ornamenten
Van stoere Bentheimer zandsteen
Is het Cremershuis voor onze stad
'n Rijk bezit door de jaren heen.

Chris Velthuis

Heisa rond het Huijs des Heeren

Lang geleden was ons dierbare Ootmarsum misschien nog niet zo “enig” als het nu kennelijk wel is. Het was ook zeker niet zo heel veel “anders” dan tegenwoordig. Dat wordt verrassend duidelijk uit een merkwaardig conflict dat we nu waarschijnlijk zouden afdoen als een smakelijke dorpsrel. Maar in de tijd waarin dit alles zich afspeelde moet het een drama van de eerste orde zijn geweest, waarin wezenlijke, ja zelfs levensbeschouwelijke principes in de strijd werden geworpen. Of de bevolking ook aan die ruzie heeft deelgenomen, staat nergens vermeld. Maar je kunt er gif op innemen, dat deze bonje lange tijd het gesprek van de dag is geweest.

Midden 18^e eeuw. De kerkelijke situatie in de Nederlanden is totaal anders dan ze tegenwoordig is. Het christendom zoals de reformatie dat interpreteerde, was, zeker na het triomfantelijk einde van de Tachtigjarige Oorlog (vrijheidstrijd jawel, maar evengoed een godsdienstoorlog), de dominante religie geworden en zelfs tot officiële staatsgodsdienst verheven, - met uitsluiting van andere gezindten en dus ook van het katholicisme, de roomse variant zagezegd -. Dit lijkt misschien behoorlijk intolerant, maar het was wel zeer consequent: je beschouwt tenslotte je eigen godsdienst als de enig ware, of je maakt er een potje van. Maar Nederland zou Nederland niet zijn als er niet werd “gedoogd”, ook toen al. Kijk maar naar het kerkelijk drama-op-schaalmodel dat zich in Ootmarsum zal afspelen.

Het is 1745. Ook in Ootmarsum domineert de reformatie het godsdienstig leven. De gelovigen die niet naar het nieuwe geloof zijn overgegaan, worden met rust gelaten, althans in Ootmarsum. Het is hun alleen verboden in het openbaar hun bijeenkomsten te houden. De oude kerk, waarin ooit de roomse gelovigen hun plechtigheden vierden, is overgegaan naar de aanhangers van de nieuwe stroming, de reformatische gemeente. Die wordt geleid door de dominees Van Rhee en Van Riemsdijk. Volgens een plattegrondje uit die tijd bevond zich het “pastoraathuis” op de plaats waar nu de hervormde kerk staat, niet al te ver van de (oude) kerk dus.

De roomse clergé heeft weliswaar het veld moeten ruimen, maar net achter Ootmarsum ligt de oostgrens van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Daar houdt het Haagse machtsbereik op. En daarom konden de katholieken van Ootmarsum reeds in Halle, enkele kilometers achter Hezingen, ter kerke gaan.

Maar echt comfortabel was dat natuurlijk niet, elke zondag zo’n tocht naar die verre kerk. Bovendien werden op grond van een of ander decreet de kerken ook in die contreien weldra afgebroken, “geremoveert en

gedemoleert". En zo kon het gebeuren dat er na verloop van tijd toch de roomse priester, die in Halle zijn ambt had uitgeoefend, "*met namen Smithuis sig mette woon na Ootmarsen hebbe begeven*", met de bedoeling de overgebleven roomsen te leiden. Natuurlijk is pastoor Smithuis erop bedacht om in Ootmarsum niet al te veel op te vallen, "low profile" te betrachten dus. Er wordt hem trouwens ook weinig in de weg gelegd.

Maar dan koopt hij een huis. Het ligt (niet onverstandig in zijn situatie) wat achteraf: op de hoek van het "*Steegje agterom*" en de "*Groote Strate of Helweg*". Anno 2006: op de hoek van Kapelstraat en het pleintje voor het vroegere Huize Franciscus, dus daar waar ooit de ommuurde binnentuin was van de oude pastorie. Achter dit weinig in het oog springende pand was een "gemak", waarmee destijds geen privaat werd bedoeld, maar een aanbouwsel of schuurtje. Het was te bereiken via een achtererf of tuintje, dus ongemerkt. Welnu, in dit schuurtje zal Smithuis zijn Ootmarsumse gelovigen voorgaan in hun *Godsdienstpleginge*. Iedereen weet ervan, maar het gebeurt ongemerkt en daarom is het blijkbaar geen probleem. Gedoogbeleid dus.

Het geïmproviseerde kerkje wordt "*de capelle*" genoemd. En als jaren later pastoor Smithuis overlijdt, zal zijn opvolger Nijenhuis de kleine kudde standvastigen nog jaren zonder verdere calamiteiten hoeden, want over klachten of ergernissen over hun activiteiten is niets bekend.

Maar dan.

De derde zielenherder in successie is Warmold Cremer. Hij wil kennelijk een betere locatie voor zijn pastoorswoning. Hij heeft het oog laten vallen op een pand dat ligt op de hoek van de *Schildstrate* en hetzelfde *Steegje agterom*. Op de hoek dus van de tegenwoordige Grotestraat en de Kapelstraat, niet ver van het domineeshuis. Een toplocatie, heet dat nu, pal aan de Grotestraat en dicht bij de stadspoort. Maar dan blijkt dat hij ook zijn *capelle* wil laten verhuizen, dat wil zeggen hij wil zijn kerkdiensten houden bij zijn nieuwe huis.

Nu zijn de rapen gaar. Een roomse priester die daar het lef heeft om onder de neus van de dominees zijn diensten te houden. Dit is een regelrechte provocatie! Wat er nu verder precies gebeurde is niet helemaal duidelijk. In ieder geval stelden de dominees alles in het werk om deze hoogst ongewenste ontwikkeling als de bliksem de kop in te drukken.

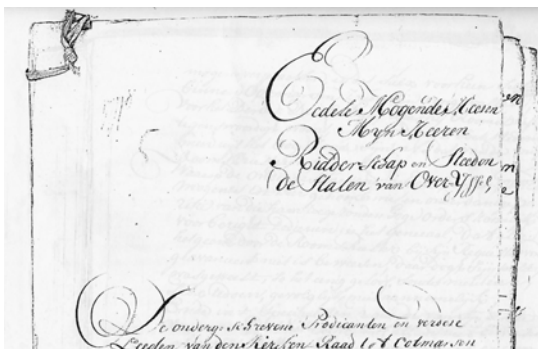
Het verloop van de gebeurtenissen moeten we nu reconstrueren uit het enige document dat ons van deze kerkenruzie bewaard is gebleven. Het wordt daarom lastig alle draden en intriges, zienswijzen en beweringen-uit-de-derde-hand goed uit elkaar te houden en op hun juiste waarde te schatten. Het komt er in ieder geval op neer dat de pastoor Warmold Cremer zich bij de Staten van Overijssel beklaagd heeft over de onheuse bejegening door de

gereformeerde gemeente van Ootmarsum. De excellenties in Zwolle sturen deze klachtenbrief door aan de beschuldigten, de gereformeerde kerkenraad van Ootmarsum en speciaal de dominees Riemsdijk en Van Rhee, met het verzoek zich te willen verdedigen en hun kijk op deze zaak te geven. Nou, of ze dát willen! Hun reactie is furieus! En eenzijdig uiteraard.

Deze antwoord- en verdedigingsbrief van de gereformeerde kerkenraad is het enige document dat van de kerkenruzie bewaard is gebleven. En al belicht ze ook maar één kant van de zaak, het is toch mogelijk om uit die brief te reconstrueren hoe de vork aan de steel zat.

Er wordt iemand ingehuurd die over een fraai handschrift beschikt. En op 4 maart 1745 gaat er een verweerschrift naar Zwolle. De tekst van 9 pagina's is, zo te zien, door de betrokkenen zelf opgesteld. In hun ijver om vooral maar op het veronderstelde niveau van de adellijke adressanten te spreken, bedienen ze zich van gekunstelde, quasi-deftige taal, ellenlange, verwrongen zinnen die soms totaal ontsponen en ook voor de Zwolse *UEdel Mogenden* soms volslagen onbegrijpelijk moeten zijn geweest. Het gehele epistel ronkt van de hoogdravendheid en glibbert van kruiperige onderwerping. We moeten er maar niet te hard over oordelen; het was de mode en etiquette van die dagen:

*Edelmogende Heeren, Mijn Heeren, Ridderschap en Steeden
de Staten van Over-Yssel.*

Men heeft, schrijven de dominees en kerkenraadsleden “niet sonder de uijterste verbaastheid en alteratie hares gemoeds” kennis genomen van de klachten die de *rooms-priester* Warmold Cremer naar voren heeft gebracht. Puntsgewijs worden deze klachten nu onder

vuur genomen, becommentarieerd en weerlegd. Tenminste, dat is de bedoeling.

Allereerst is daar Cremers mededeling aan de Staten van Overijssel dat hij van “*Sijne Hoog Wel gebr: Gestr: De Heere LandDrost van Twenthe*” toestemming zou hebben gekregen om kerkdiensten te houden in zijn nieuwe onderkomen. Dit was hem echter door de predikanten en kerkenraadsleden

verhinderd als zijnde een nieuwigheid die voor de gereformeerden aanstootelijk was. Het nieuwe huis van pastoor Cremer, en daarmee de nieuwe kapel, zouden volgens de dominees veel te prominent in het straatbeeld liggen, aldus Cremer.

Wat die toestemming betreft: dat ligt een beetje ingewikkeld. Om te beginnen heeft de pastoor het, volgens de briefschrijvers, met de waarheid niet zo nauw genomen, en bewijzen doet hij helemaal niets. Als hij van de magistraat van Ootmarsum een negatief besluit op zijn rekwest heeft gekregen, wendt hij zich tot de Staten van Overijssel. Daar heeft hij *De HoogWelGeborene Gestrengen* blijkbaar een tendentius en zelfs leugenachtig verhaal opgedist. Het zouden, volgens Cremer, juist de gereformeerden zijn die hem dwars zaten. Want van de Drost van Twente had hij permissie gekregen voor zijn godsdienstige bijeenkomsten. De Drost had volgens Cremer ook gezegd dat alles maar moest blijven zoals het was, want hij kon aan de nu ontstane situatie ook niks meer veranderen. De hele zaak liet hem trouwens ook tamelijk koud.

De dominees en kerkenraad bestrijden heftig de bewering van Cremer dat hij voor het houden van de kerkdienst in zijn nieuwe onderkomen toestemming zou hebben gekregen van de Drost. Niets van waar, protesteren de dominees. Die pastoor liegt. Wij matigen ons echt geen gezag aan dat we niet bezitten, zoals pastoor Cremer ons denigrerend verwijt, maar we hebben afdoende aangetoond dat die roomse kerkdiensten niet zonder aanstoot te tolereren zijn. En juist op die overweging nu was *Uw Eigen verordening* (van 24 maart 1719) gebaseerd: alleen op *de heijmelijkste plaatsen...*

En de Drost, hierop aangesproken, ontkent maar gauw: hij heeft nooit toestemming gegeven. Integendeel: hij heeft juist verordonneerd dat wat de *capelle* betreft, alles bij het oude diende te blijven. En in die zin heeft hij ook de *Richter van Ootmarsen* geïnstrueerd.

Slappe knieën? We herkennen in deze overheidsdienaar een type dat van alle tijden is: “Rust in de tent” is hoogste principe, en zo niet: Trek je als de bliksem terug uit de affaire. En kijk vooral uit voor die burgers!

Maar intussen: wie zit hier nou te liegen? Kerkenraad en dominees (Berigteren, rapporteurs noemen ze zich) leggen nog eens omstandig uit hoe de kwestie zich heeft ontwikkeld, hoe er aanvankelijk in Ootmarsum helemaal geen roomse accommodatie was, en hoe dan achtereenvolgens de probleemloze pastoors Smithuis en Nijenhuis onopvallend hun diensten hebben gehouden in die kleine accommodatie aan het *Steegje agterom*. Dit was ook bij de wet uitdrukkelijk toegestaan. Maar toen is die dekselse Cremer gekomen, die de comfortabele status quo aan zijn laars lapte door op het voorste plan zijn activiteiten te gaan ontplooiën.

Cremer heeft daartegen ingebracht dat het de normaalste zaak is, dat wanneer een pastoor een nieuwe woning betreft, ook de lokaliteit voor de eredienst mag meeverhuizen. Dat is in Ootmarsum al vaker gebeurd en kan elders ook, heeft hij beweerd.

Ongehoorde leugens, repliceren de dominees, *“verder van de waarheid (..) als het Oosten van 't Westen.”* Laat hij dan eens de plaatsen noemen waar dat meeverhuizen van die schuilkerk wèl is toegestaan. Nee, hij kijkt wel uit. En bovendien: het huis dat die paap heeft gekocht ligt pal tegenover de domineeswoning. En denkt hij nou werkelijk dat hij daar ongestraft zijn *afgodsmis* zou mogen doen? Hierdoor zouden immers UEd. Mog. *“Resolutien en Placaten waarbij de papisten de exercitie van haren Godsdienst niet als (dan) op de heijmelijkste plaatsen word toegelaten, ten eenemaal bespottelijk en elusoir (. . .) worden gemaakt...”* Het is toch onbegrijpelijk *“dat den clager de onbeschaamheid heeft gehad Uwed. Mog. met dusdane Jesuiten streken te durven onder het ooge (te) komen.”* Dat doet hij niet alleen om de wetten van het land en de autoriteit van UEdele geweld aan te doen. Op die manier wil hij tevens bereiken dat hij de afgodendienst der *papisten* kan invoeren en publiekelijk praktiseren. Trouwens, ook die onderdanige toon van zijn klaagbrief, die is alleen bedoeld om UEdele te misleiden.

Nu valt er op die klacht der predikanten dat pastoor Cremers nieuwe locatie “pal tegenover de domineeswoning” ligt, wel het een en ander af te dingen. Die woning ligt weliswaar aan de overkant, maar er wordt niet bij gezegd, dat er nog eerst een rij huizen tussen ligt. Dat blijkt, nota bene, uit de eigen situatietekening, die hun boze brief begeleidt.

Om te bewijzen dat pastoor Cremer *“van alle de onbeschaamste en stoutste papen en papisten de alleronbeschaamste en stoutste is”*, wordt het volgende incident geïntroduceerd: de vorige zomer (1744 dus) heeft ds. Lambertus Hagen van de classis van Deventer tijdens de kerkvisitatie War-mold Cremer aangeraden de dagelijkse dienst weer gewoon in de oude *capelle* te houden. *“...tot voorkominge van verdere moeielijkheden en verdrietelijkheden”* zegt ds. Hagen. En wat antwoordde die onbeschaamde Cremer? *“...in der Ewigheijt niet.”*¹ Tot driemaal toe!

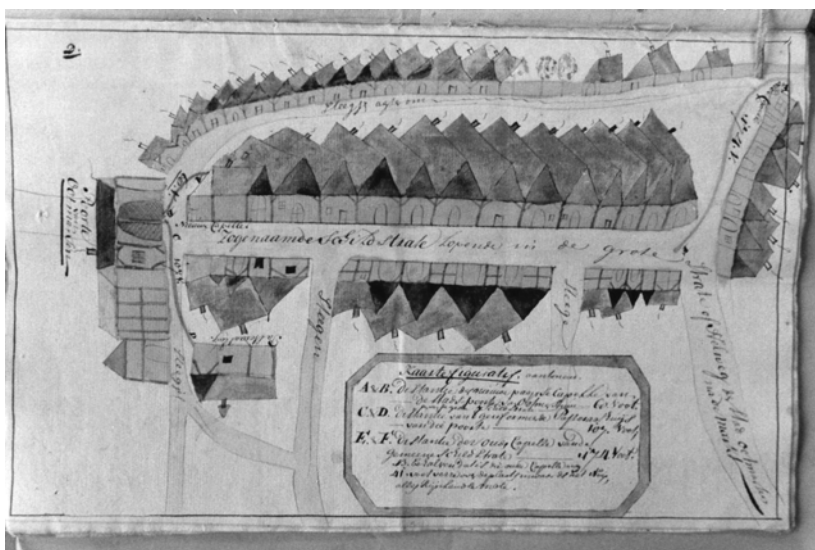
Blijkbaar heeft ook Cremer in zijn brief aan de Staten de kwestie van de opvallende locatie aangesneden. Men had beweerd dat de ligging van de nieuwe kapel onacceptabel was. Cremer beweert nu het tegendeel nl. *“dat het hujs daar hij Rooms priester tegenwoordigh woont, en den dienst soekt*

¹ Maart 1745 legt de visiteur ds. Hagen, op verzoek van de Kerkenraad van Ootmarsum, dit incident vast in een schriftelijke verklaring.

(probeert) te doen, meer uijt het ooge zoude zijn als dat van de vorig Rooms-priesteren (als de oude kapel dus).

Ook deze bewering deugt volgens de kerkenraad van geen kant. De nieuwe kapel valt al meteen in het oog wanneer men door de Zuiderpoort de stad binnenkomt, ligt op een zeer prominente plek en grenst met drie zijden aan de straat. Zij is, tegen alle bepalingen in, voorzien van ruiten, zodat de afgodsmis nu niet alleen gehoord maar ook gezien kan worden.² En dan ligt het pand ook nog eens recht tegenover het huis van ds. Riemsdijk. (De klager heeft zich in zijn brief vergist wanneer hij als bewoner van dit pand ds. Van Rhee noemt, - waarover verderop meer).

Om dit alles hard te maken hebben ze niet alleen de “Landkaarte van de Gesworen Landmeter Drôghorn” achter de hand, maar bovendien de getuigenissen van de kerkvisiteurs, de “attesten van de Heeren predican-
ten

Cappenbergh en Hagen”, die de zaak in ogenschouw hebben genomen.

De **Landkaarte van Drôghorn** is een uit de hand getekende situatieschets met toelichting. Waar de liniaal niet gebruikt kon worden, is met onvaste hand getekend. Het is een boeiend document, waarop voor een hedendaagse Ootmarsummer heel wat te bekijken valt. Maar de tekening is ook

² De kerkenraad baseert zich hier op een verklaring van de dominees Hagen en Cappenbergh, die in de zomer van 1744 in Ootmarsum op visitatiebezoek waren geweest en desgevraagd de situatie ter plaatse hadden beoordeeld.

aandoenlijk in zijn naïviteit. Alle huisjes zijn uniform getekend, met achterovergefallen gevels en rokende schoorstenen. Geen pand te veel, geen huis dat ontbreekt. Ook zijn de cruciale afstanden ingetekend. Jammer alleen dat uitgerekend de *Oude Capelle* net niet meer op de kaart kon en dus onzichtbaar is! Was dat misschien ook juist de bedoeling, namelijk om te demonstreren hoe onopvallend ze gelegen was? – Daarnaast worden ligging en afstanden door de briefschrijvers (Berighteren, noemen ze zichzelf) in een soort legenda nog eens omstandig vermeld, in voeten en volgens *Rijnlandse mate*. Deze *Landkaarte* met toebehoren wordt bij het verweerschrift gevoegd.

De klager, die de onbeschaamdheid heeft gehad UEd. *dusdane grove en handastelijke onwaarheden* op de mouw te spelden, heeft zich blijkbaar ook nog beroepen op een *oculaire inspectie* ter plaatse. Dat is de inspectie door visiteurs van de classis, die toch echt wat anders hebben gezien dan Cremer beweert! Daaruit blijkt nog weer duidelijk met wat voor man we hier te maken hebben “*ende dat op de Voorgeevens* (beweringen) *van den Klager geen de minste Staat te maken is.*”

Onbetrouwbaar vindt men ook de bewering van Cremer, dat de oude kapel aan hem verhuurd was. Dus als hij die weer in gebruik zou willen nemen, zou hij weer huur moeten betalen.³ Bovendien, zou hij, nu hij zijn nieuwe woning had betrokken, er over straat naar toe moeten lopen.

Tegen deze argumenten hebben de mensen van de kerkenraad heel wat in te brengen. Allereerst dat die Cremer blij mag zijn dat hij überhaupt “*de dienst* (mag) *exerceeren*” binnen de poorten van Ootmarsum. Dat is wel eens anders geweest. Verder moeten de gereformeerde predikanten evengoed als pastoor Cremer over de openbare weg naar de kerk. Trouwens de pastoor ontziet zich niet om zondags, juist als de gereformeerden ter kerke gaan, naar zijn “conventicul” - een plaats voor buitenkerkelijke of clandestiene bijeenkomsten - even buiten de stad te rijden.

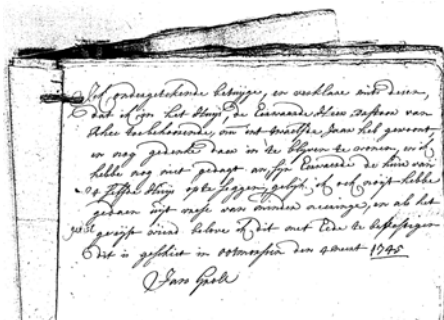
De “*Berichtgeeveren*” dachten, zoals ze zelf zeggen, het rekwest van de klager afdoende te hebben weerlegd en de onwaarheden daarin ondubbelzinnig te hebben aangetoond. Ze zouden daarom hun schrijven willen afsluiten. Doch....En bij wat nu volgt, bekruipt ons als lezer een beetje het vermoeden dat die arme, arme pastoor Cremer, die toch zo genadeloos door die gereformeerden werd gepest, in werkelijkheid een uitgekookte donderstraal moet zijn geweest, “*’n oas,*” zagezegd, - wat we trouwens al langer vermoedden -. Let maar eens op de volgende schelmenstreek.

³ Een broer van pastoor Nijenhuijs, Gerh. Nieuwenhuijs, laat in een schriftelijke verklaring weten dat hij inderdaad de woning aan de pastoors had verhuurd. De achterliggende “*oude Capelle*” echter niet! Warmold Cremer heeft dus inderdaad een beetje gejoekt.

Verontwaardigd vertellen de berichtgevers nu hoe hun, de kerkenraad, ter ore is gekomen, dat de klager de onbeschaamdheid heeft gehad UEd. nog meer vooroordelen in te fluisteren. Hij heeft namelijk gesuggereerd dat de hele kwestie van die nieuwe kapel in feite een geniepig opzette van de predikanten is geweest. Met godsdienstige opvattingen had het niets te maken. Nee, het ging om heel andere belangen. Want wat is het geval, volgens Warmold Cremer? In het huis van ds. Van Rhee woont ene Jan Grob, die daar ook zijn nering drijft. Volgens Cremer zou deze Grob vrezen dat door de komst van die kapel, zijn handel terug zou lopen. Daarom heeft Grob de huur opgezegd, een financiële klap voor de dominee. Zo bezien zou dus een ordinaire centenkwesitie de ware oorzaak van de kerkenstrijd zijn geweest en niks anders.

Uit het antwoord van de gereformeerde gemeente valt op te maken dat Cremers verklaring, of intrige, of wat het ook geweest mag zijn, wel heel slordig in elkaar zit. Zij is dan ook niet moeilijk te ontzenuwen: de nieuwe kapel ligt als gezegd tegenover het huis van dominee Riemsdijk aan de "Schildstraate" en niet tegenover dat van Van Rhee, waar inderdaad Jan Grob woont. Dat huis ligt namelijk bij de Noorderpoort, helemaal aan de andere kant van de stad. En daarom klopt ook dat hele verhaal over het opzeggen van de huur van geen kant.

Een beetje ten overvloede laat men Jan Grob een verklaring hierover afleggen. Dat doet deze ambachtsman in een kloeke, heldere en bijna foutloze brief, die hem ongetwijfeld door een belanghebbende is gedictieerd, en gezien het geschoolde handschrift, hoogstwaarschijnlijk ook door een ander is geschreven. Jan Grob kwam in feite aan zijn eigen brief dus helemaal niet te pas!

Ick ondergetekende betuijge en verklare mits desen, dat ick in het Huijs, de Eerwaarde Heer pastoor (= dominee) van Rhee toebehoorende, nu int twaalfde Jaar heb gewoont, en nog gedenke daer in te blijven te wonen, en ik hebbe nog niet gedacht om sijn Eerwaarde de huur van 't selfde Huijs op te seggen, gelijk ik ook noijt hebbe gedaen uijt vrese van minder neeringe, en als het geeijst wierd belove ik dit met Eede te bevestigen. dit is geschied in Ootmorssen den 4 meert 1745.

Jan Grob

Eveneens een beetje ten overvloede leggen ook de briefschrijvers zelf, en in het bijzonder ds. Van Rhee, een verklaring af. Met enige pathos benadrukken ze daarin nog eens hun nobele drijfveren en oprechte bedoelingen: De klager Cremer liegt. Nooit heeft de neringdoende huurder aan Van Rhee de huur opgezegd. De ondergetekenden zweren bij God Almachtig dat Van Rhee niet om wereldse redenen zich verzet heeft tegen de komst van de *nieuwe capelle*, doch uitsluitend ter verdediging “*van de Eere van Godt, van de waare gereformeerde kristelike religie*”, en ter voorkoming van alle schandalen en ergernissen, opdat de eredienst voor de afgod Baäl niet in het openbaar zal worden gezien of gehoord en vele wankelmoedige mensen daardoor niet zouden worden verleid. Dit zijn zij (de kerkenraad) niet alleen verplicht krachtens hun ambt, hun eer en hun geweten, maar ook omdat UEd. dit hebben bevolen. En zij twijfelen er dan ook niet aan dat UwEd. hen daarin zullen steunen, zoals ook de Heere LandDroste van Twenthe heeft gedaan. En dat zij het geheel ongegronde verzoek van de klager, dat alleen maar op onwaarheden is gebaseerd, zullen afwijzen. Daarop vertrouwen zij.

En dan volgt het statige slot dat ten minste twee keer moet worden gelezen, geproefd om het op waarde te schatten. Hier worden in één zin de maatschappelijke verhoudingen van die tijd messcherp getekend:

En na UwEd. Mog. in de heilzame hoede van den Allerhoogsten te hebben aanbevolen, hebben zij de eer U Heren met de diepste eerbied te noemen:

Zeere edele en machtige Heren!

UwEd. Mogenden alleroetmoedigste Dienaren.

Den 4 Meert 1745

T. van Rhee, pastor

S.V. Riemsdijk, pastor

Antoni Kip, ouderling

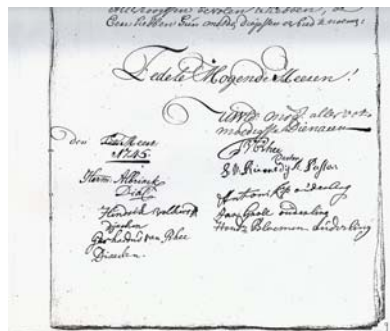
Jan Grob, ouderling

Hendr. Bloemen, ouderling

Herm. Albrinck, Diak:

Hindrik Volkers, Dijaaken

Gerhardus van Rhee, Diacken

Daar is geen woord Spaans bij, zou je zeggen, dat brengt de boodschap over. Maar de diakens, de ouderlingen en de beide dominees nemen geen enkel risico meer. Want hoewel ze hun standpunt omstandig, vol emotie en

met een keur van argumenten hebben uiteengezet, lijkt het hen toch verstandig om, zoals we hebben gezien, nog een reeks extra informatie aan hun brief toe te voegen.

Toelichting uit de Landkaart van beëdigd landmeter Dröghorn.

Daar is allereerst de verklaring der kerkvisiteurs Hagen en Cappenberg over de ligging en zichtbaarheid van de kapellen. Dan de verklaring van ds. Hagen betreffende de weigering van pastoor Cremer om zijn diensten in de oude kapel voort te zetten (“in der eeuwigheid niet!”). Vervolgens laat Jan Grob weten dat hij ds. Van Rhee nooit de huur heeft opgezegd, waardoor het financiële motief dat Cremer noemde, ook vervalt. En tenslotte de mededeling van Gerhardus Nieuwenhuijs, dat hij de oude kapel nooit heeft verhuurd.

Maar het klapstuk is natuurlijk de prachtige “Kaarte figuratif” van de beëdigde landmeter Dröghorn, geheel in kleur, waarop de omstreden locaties staan, met straatnamen en afstanden, met uitleg en toelichting, en gratis daarbij de helft van de stad zoals die was in 1745.

Zo is dit merkwaardige conflict-om-niks, waar we nu om kunnen glimlachen, maar waarbij toentertijd allerlei instanties betrokken werden en de emoties hoog oplaaiden, een markant hoofdstukje geworden in de lange geschiedenis van Ootmarsum. Niet als dramatische wending der historie, maar als een genrestukje dat even de sfeer van die dagen heeft vastgehouden.

Robert Westerhof, Vogelwerkgroep

Kraanvogels, indrukwekkende trekvogels!

Op zondag 12 november 1989 zag ik in de omgeving van het Lutterzand bij het Jan Wesselinkhoes, 42 luid roepende kraanvogels overvliegen. De vogels vlogen in een prachtige V-vorm. Hun lange hals en de poten die voorbij de staart uitstaken waren goed te zien. Ook de opvallende vleugelpunten lieten zich uitstekend bekijken. Ruim een halve minuut had ik de vogels in beeld, waarna ze door de bomen aan mijn gezichtsveld werden onttrokken.

Deze waarneming was voor mij de eerste kennismaking met deze vogelsoort. Sinds die tijd ben ik elk najaar en voorjaar alert op de komst van mogelijke kraanvogels.

Gelukkig ben ik niet de enige die zich de eerste kennismaking met de kraanvogel kan herinneren. Kraanvogels spreken mensen al eeuwen tot de verbeelding. Vooral het trompettende geluid heeft de mens geïmponeerd.

De weersomstandigheden waren die dag ook bijzonder goed. De wind kwam namelijk vanuit het noordoosten. De trekbaan van de vogels loopt net nog over het uiterste zuidoosten van Nederland. Bij aanhoudende oostenwind verschuift die trekbaan iets waardoor we over het gehele Oosten van Nederland kraanvogels kunnen verwachten.

De meeste Zweedse kraanvogels trekken vanaf de maand september naar Noord-Duitsland. Op het Noordduitse eiland Rügen verzamelen zich ieder najaar ruim 50.000 kraanvogels!

Zodra de eerste echte vorstinval intreedt vertrekken hier de kraanvogels naar het zuiden. Ze overwinteren in Spanje en Noord-Afrika. Nog een belangrijk tussenstation is Lac du Der-Chantecoq in Noord-Frankrijk.

In Twente kan men bij oostenwind vooral kraanvogels verwachten vanaf de tweede helft van oktober tot ongeveer de tweede helft van november. In het voorjaar kan men kraanvogels zien in de periode eind februari tot begin mei. Sterke doortrek kun je dan vooral met stevige (zuid)oostenwind in de eerste helft van maart verwachten.

Kraanvogels trekken gedurende het gehele etmaal. Wanneer door het invallen van de winter in Noord-Duitsland de vogels op de wieden slaan, dan zouden we ze bij oostenwind in de namiddag bij ons kunnen zien en horen overkomen.

Je kunt dus de komst van deze prachtige vogels elk jaar gaan afwachten maar je kunt ze ook proberen op te zoeken. Verschillende vogelwerkgroepen reizen jaarlijks speciaal af naar het noorden van Duitsland hier kraanvogels te bekijken. Vooral het eiland Rügen, dat in Mecklenburg-Vorpommern ligt, wordt vaak bezocht

Gelukkig kun je ze ook nog dicht bij huis opzoeken. Ongeveer 60 kilometer boven Osnabrück ligt het plaatsje Diepholz. In deze omgeving liggen vele boerenakkers en veengebieden, “Diepholzer Moorniederung”¹ genaamd. Elke herfst verzamelen zich hier duizenden kraanvogels. In ongeveer anderhalf uur rijden vanaf Ootmarsum ben je in het gebied.

In augustus heb ik samen met Gerrit Koertshuis een bezoek gebracht aan dit gebied. We wilden vast de omgeving verkennen om zo de komende herfst gericht naar kraanvogels te kunnen zoeken. In het Naustadter Moor zagen we vanuit de observatietoren drie kraanvogels over de heide lopen! Eén vogel was nog een onvolwassen exemplaar en de andere twee waren volwassen exemplaren. Blij en verrast konden we onze ogen haast niet geloven. Zouden ze hier dan ook al broeden? ’s Avonds heb ik een e-mail verstuurd naar het info-adres van het beheercentrum van deze veengebieden met de vraag of er ook kraanvogels broeden in dit gebied. In het antwoord stond vermeld dat er dit jaar al 15 paartjes in de omgeving hebben gebroed!

¹ Wilt u meer informatie over de kraanvogels in de Diepholzer Moorniederung, kijk dan op de onderstaande internetsites
<http://www.bund-dhm.de/>
<http://members.home.nl/rjwesterhof/reisverslagen/kraanvogels.htm>

Op 26 oktober zijn we weer naar dit gebied geweest om kraanvogels te spotten. Op internet stond dat er op 23 oktober al minstens 10.000 kraanvogels daar verbleven!

Het was een prachtige herfstdag met zomerse temperaturen van 22 graden! Wij

Kraanvogels in het Großes Moor op 26 oktober 2006

werden door een vriendelijke Duitse man gewezen op een bekende kraanvogel-foerageerplaats in het “Großes Moor”. Daar aangekomen zagen we honderden kraanvogels in de lucht vliegen. Een prachtig schouwspel om te zien. Op de akkers rondom het veengebied stonden vele groepen te foerageren. Het was van belang om niet je auto uit te stappen, want dan vloog de hele groep de lucht in. Er waren ook plekken waar je de auto wel uit kon. Hier zaten de vogels dan op voldoende afstand. Als de avond valt vliegen de vogels naar de veengebieden om daar te slapen. In het gebied zelf worden excursies georganiseerd om vanuit een observatietoren de vogels in het veen te zien landen. Dit schijnt een fantastisch schouwspel te zijn. Helaas heb ik dit zelf nog niet mogen meemaken, maar het is een mooie reden om nog eens een bezoek te brengen. Wanneer je in het voorjaar ergens in maart zou gaan, dan maak je ook nog kans op het waarnemen van de spectaculaire balts.

Hieronder zie je een overzicht van kraanvogels die het najaar 2005 en voorjaar 2006 boven onze omgeving zijn waargenomen:

19-10-05 Tilligte (Westerbroek) 50 exemplaren overvliegend
 16-10-05 Lattrop (Sterrenwacht) 2 exemplaren overvliegend
 16-10-05 Denekamp (Stroothuizen) 36 exemplaren overvliegend
 18-10-05 Oldenzaal (Zuid-Berghuizen) 30 exemplaren overvliegend

07-03-06 Ootmarsum 80 exemplaren overvliegend
 14-03-06 Rossummerhoek 65 exemplaren overvliegend
 14-03-06 Fleringen 35 exemplaren overvliegend
 23-03-06 Oldenzaal 5 exemplaren overvliegend

*Rikmanspoel Galanterieën, Huishoudelijke artikelen, IJzerwaren, 1970
Foto RACM (Zeist)*

"The Wine Gallery", 2006

**Met de behouden
halsgevel kan het
pand met recht als
een sieraad van de
Marktstraat
betiteld worden.**

Erfgoed in de Marktstraat

Een halsgevel

Het is zeker niet overdreven de Marktstraat en het verlengde hiervan als de belangrijkste straat in Ootmarsum te beschouwen. Oude behuizingen, te denken valt o.a. aan het Cremershuis, het vakwerkhuis - nu Tijhuis, voorheen Beld -, en het huis nr. 8 met zijn bijzondere halsgevel, zijn in gebruik als winkel of galerie en geven nu de straat nog een specifiek karakter.

In vroeger tijden (± 1400) kwamen reizigers uit het Oosten of Noorden door de Steenenpoort de stad binnen. Dichtbij deze poort lag destijds het oude stadhuis en het gasthuis met kapel. Dit alles is nu verdwenen behalve de Marktstraat, vroeger Steenstraat genoemd.

De Gasthuisstraat herinnert nog aan het hier gelegen gasthuis met eigen kapel.

Brand in Ootmarsum

Een stap terug in de tijd brengt ons naar het jaar 1606.

Het is 24 maart omstreeks tien uur in de ochtend, als er in Ootmarsum brand uitbreekt en binnen twee uur het stadhuis, de kapel van het Gasthuis en meerdere woningen een prooi van de vlammen worden.¹ Hierbij, zo mogen wij aannemen, zijn verschillende huizen aan de Marktstraat ook afgebrand.

Na deze brand zal al gauw daarna, met de bouw van nieuwe woningen begonnen zijn.

Bouwhistorie van het huis Marktstraat 8

Dat gold ook voor het pand waar nu “The Wine Gallery” gevestigd is: Marktstraat nr. 8. Voor de brand in 1606 zal hier een vakwerkhuis gestaan hebben met lemen muren en een dak bedekt met stro, zoals overal in de stad.

De geschiedenis van dit pand laten wij beginnen in 1608, het bouwjaar, twee jaar na de brand. Zoals toen gewoon was, werd eerst het gebintwerk of het geraamte bestaande uit eiken houten balken gemaakt. Het dak steunde op dikke posten of staanders van zwaar eikenhout waartussen zijbalken werden bevestigd.

¹ Bron: pag. 90 van “Das Einnahmeverzeichnis der Kirche Beatae Marie Virginis zu Uelsen. Bad Bentheim 2000, Verlag Heimatverein Bentheim.

*Zijgevel met gebintwerk van pand Rikmanspoel
Foto RACM (Zeist)*

De vakken hiertussen werden opgevuld met stenen metselwerk in plaats van het vroegere brandgevaarlijke vlechtwerk. De posten rustten op poeren of een fundering van bentheimerzandsteen. Het dak was met pannen bedekt.

Het huis lag met de voorkant aan de Marktstraat en met de achterzijde aan de Gasthuisstraat. Veelal stonden de huizen vrij van elkaar met een klein gangetje ertussen, wat nog vaak bij veel huizen te zien is. Deze gangetjes zijn typerend voor het oude Ootmarsum.

Hoewel wij nu aan de beide zijkanen zes staanders tellen, is aan te nemen dat bij de bouw aan elke zijde acht posten geplaatst werden, namelijk ook op de hoeken. Over de plattegrond van het huis destijds, is weinig te zeggen. Op basis van het huisplan van 1953 kunnen enkele speculaties gemaakt worden. Vanwege de ligging van een kelder onder de opkamer aan de zijde van de Gasthuisstraat, was zeer waarschijnlijk aan deze straat eertijds de woonzijde. De schoorsteen was midden op het dak geplaatst.

Zoals bij veel huizen in Ootmarsum het geval was, lag achter het woongedeelte een deel of in ieder geval een ruimte voor opslag of stalling. De toegang tot deze ruimte lag aan de Marktstraat.

Het is niet bekend hoe de gevel aan de Marktstraat er precies uitzag. Verondersteld kan worden dat het een loodrechte dakgevel was, zoals dit ook het geval was aan de zijde van de Gasthuisstraat.

De halsgevel

Een belangrijk jaar was 1747 waarin een ingrijpende verbouwing plaatsvond. De zijde aan de Marktstraat kreeg een **ingezwenkte halsgevel met zandstenen aanzetkrullen** en de datering 1747 in Romeinse cijfers aan de top. Deze uitgebouwde volledig versteende gevel gaf het huis het karakter van een patriciërs woning. De halsgevel werd versierd met drie gestileerde dierkopjes: twee onder de zandstenen aanzetkrullen en één onder de Romeinse cijfers aan de top. Het dak rustte niet meer op de posten maar op de muren. De hoekposten konden verwijderd worden zodat er

zes aan elke zijkant overbleven.

De verbouwing had wellicht te maken met een nieuwe eigenaar en een andere bestemming van het pand. Bij de invoering van het kadaster in 1829 kreeg het pand het nummer 665 en was de oppervlakte 162 vierkante meter. Thans is het kadasternummer 2292 en de oppervlakte 164 vierkante meter. Het verschil kan te maken hebben met de verandering van de gevel.

In 1871 werd het huis opnieuw verbouwd, echter hierover is niets bekend. Een ingrijpende verbouwing had omstreeks de volgende eeuwwisseling plaats. Deze datum sluit aan bij de tekst bij de foto van het pand in het boekje van G. Klaas², uitgegeven in 1972. Citaat: *“Toen meer dan 50 jaar geleden in de voorgevel een winkelpui moest komen, was Cornelis Frowijn de enige, die dat aankon. Hij had dit werk in Amsterdam geleerd en als jonggezel had hij ook nog in Enschede gewerkt na de brand in 1862. Van monumentenzorg was toen nog geen sprake, maar Knelske (bijnaam) fikste het alleen”*.

Eigenaar J.H. Rikmanspoel liet in 1943 door een uitvoerder uit Denekamp, de bergplaats binnen verbouwen tot kantoor. Dit kostte F. 285.-.

Een plattegrond van het gebouw uit dat jaar toont het grondvlak met de wooningang aan de Gasthuisstraat, de deur in het midden en glas-in-loodramen aan beide zijden ervan. Onder het raam aan de rechterkant van de deur is een kelderraam aangebracht, waarboven de opkamer die als slaapkamer in gebruik is. Links van de buitendeur is de woonkamer met raam aan de zijkant. De slaapkamer grensde aan de rechterzijde aan de keuken, terwijl men via een gang uit de woonkamer toegang had tot de keuken, toilet, kantoor (eerst bergruimte), winkel en een dwarse zijgang met trap naar de eerste verdieping, waar vier slaapkamers lagen.

In 1952 vond er weer een interne verbouwing van de woning plaats, waarbij o.a. de schoorsteen midden op het huis vervangen werd door een schoorsteen aan de zijkant. Dit gebeurde o.l.v. architect W.H. Morsink. Een en ander werd bekostigd door een premieregeling en een schenking van enkele particulieren.

In 1971 werden aan het huis herstelwerkzaamheden uitgevoerd in verband met lekkage en verzakking van muren. Het plan hiervoor werd gemaakt door de architecten D. Hulshof te Den Haag en H. Dethmers te Ootmarsum. Tegelijkertijd werd het gebouw opgemeten en getekend.

De verbouwing in 1984 o.l.v. architect P. Wilderink, bracht wijzigingen aan in de gevel aan de Gasthuisstraat. De deur werd naar rechts verplaatst terwijl ook de situatie binnen werd aangepast.

² Gustaaf Klaas, “Ootmarsum, vroeger en nu”, blz.. 43, 1972

Een ingrijpende verandering van het pand vond plaats in 2001. In de rechterzijgevel van het huis werd een doorbraak gemaakt in het tweede gebintvak ten

behoefte van een verbindingsgang naar het naastgelegen buurpand. Het gangetje tussen de twee panden, kenmerkend voor oude huizen in de stad, verdween hiermee. In de gevel aan de Marktstraat werden met het oog op de nieuwe bestemming “een wijnproeverij”, enkele veranderingen aangebracht. Dit gebeurde ook aan de zijde van de Gasthuisstraat. De bovenverdieping werd tot enkele appartementen verbouwd, met de ingang aan de Gasthuisstraat.

De **gestileerde dierkopjes** boven aan de gevel zijn anno 2002 niet meer aanwezig.

Eén ervan is in een nis van de muur aan de zijde van de Gasthuisstraat ingemetseld.

Hoewel het pand nu aangepast is aan het huidige “kunststadje“, is hierdoor het oorspronkelijke karakter voor een deel verloren gegaan.

De bewoners van het huis

Door gemis aan gegevens over de periode 1608 tot omstreeks begin van de 18^e eeuw, is het (nog) niet bekend wie het huis toen bewoonde. Houvast gaf ons het nummer 665 in de oorspronkelijk aanwijzende tafel van het kadaster uit 1829/ 1831.

Familie van der Linde

Eigenaar van het pand in de Marktstraat was Hendrikus van der Linde.

Hij was koopman van beroep. In het register van patentschuldigen uit het jaar 1808 werd hij vermeld als winkelier in kruidenierswaren: coffee, thee, chocolade, tabak en snuif. Daarnaast handelde hij in linnen, maar was bovendien alleen werkend blik- en koperslager.

Hendrikus was in 1762 geboren als zoon van Willem (Wilhelmus) van der Linde en Hermanna Kremer³. Hij was niet getrouwd en overleed 29 mei 1831 in Ootmarsum.

Zijn vader Willem van der Linde, afkomstig uit Weerselo, trouwde in 1752 bij de weduwe Hermanna Broekhuis-Kremer in. Door betaling van het halve burgergeld had Willem het burgerrecht verkregen. (Trouwen met een burgerdochter halveerde het te betalen bedrag aan burgergeld).

³ De naam Kremer wordt in de archieven ook geschreven als: Cremers, Cremer en Kramer

Zoals wij zagen was Hermanna Kremer, alias Cremers, eerder getrouwd, en wel met Gerrit Broekhuis (Brookhuis). Broekhuis had in 1749 het burgerrecht gekregen. Enkele jaren later overleed hij en bleef zijn vrouw met twee kleine kinderen achter.

De volkstelling van 1795 vermeldde dat zij woonde in het Marktvierendeel en winkeldoende was. Aangenomen mag worden, dat zoon Hendrikus bij haar inwoonde. In 1808 toen Hendrikus als eigenaar de winkel alleen dreef, was zijn moeder kennelijk al overleden.

Op grond van aanslagen van verschillende belastingen in de 18^e eeuw en waarbij de zogenaamde viertels met hun bewoners zijn vermeld, bleek dat de familie Cremer reeds vele jaren in het Marktvierendeel woonde. Bij de vermelding van de naam met de toevoeging “bode” leiden wij af, dat het beroep bode o.a. door leden van de familie werd vervuld. Bode kan ook begrepen worden als stadsdienaar, een functie in dienst van de vroedschap. Daarnaast konden andere activiteiten uitgeoefend worden.

Romeins cijferopschrift

Terug naar het Romeinse cijferopschrift boven aan de gevel van het huis, veronderstellen wij, dat de gevel met de cijfers aangebracht is, toen dochter

Hermanna van de familie Cremers alias Kramer, circa 1747 trouwde met Broekhuis. In het huis werd, zo nemen wij aan, “ nering “ bedreven dat, wil zeggen koopmansactiviteiten.

Tegenover het opvallende Cremershuis met trapgevel, wilden de bewoners van ons pand met een halsgevel kennelijk enige voornaamheid betonen.

De bouwkosten zullen voor die tijd niet mals geweest zijn: de zandsteen moest uit Bentheim worden aangevoerd en hier ter plaatse bewerkt en versierd worden.

Na de dood van Hermanna van der Linde-Cremer, rondom de eeuwwisseling van 1700 naar 1800, was Hendrikus zoals wij zagen eigenaar van het huis geworden en had hij de zaak overgenomen. De winkel in het huis aan de kant Marktstraat, kan wellicht het beste vergeleken worden met de (museum) winkel in Huize Keizer in Denekamp.

Hendrikus van der Linde woonde niet alleen in het grote huis, maar had inwoning van Meester Peter Christaan Grasso, boekbinder van beroep. Later, in 1829, werd het huis mede bewoond door commies J. Bickart. Zoals iedereen in die tijd moest Hendrikus paardengeld (belasting) betalen. Misschien had hij al een rijdende winkel..... de stalling lag wellicht in de Gasthuisstraat.

Familie ten Pol

Na het overlijden van Hendrikus in 1831, werd het huis betrokken door Georg Bernard ten Pol, advocaat en notaris. Hij was in 1786 geboren en afkomstig uit Enschede. Getrouwd met Christina Sormani overleed hij in 1860 te Ootmarsum.

Georg was de enige notaris in Ootmarsum, zodat hij met veel inwoners van Ootmarsum te maken had. Zijn naam komt veelvuldig voor in akten. De ruimte in het huis aan de kant van de Marktstraat was waarschijnlijk ingericht als notariskantoor. Na zijn overlijden komt het huis in 1863 in handen van de erven van G.U. Teusse, die het enige jaren verhuurden aan de weduwe van een jongere broer van Hendricus van der Linde.

Weer later, omstreeks 1871 komen wij als eigenaar tegen, Hendrikus Gerardus Rientjes, uit Oud-Ootmarsum, bleeker van beroep.

Koperslager Oonk

Hij bewoonde het huis niet zelf, maar verhuurde het waarschijnlijk aan Oonk. Deze Hendrikus Oonk had zich 26 maart 1860 in Ootmarsum gevestigd. Oonk was afkomstig uit Borne, waar hij in 1832 geboren werd. Eerst als huurder, maar vanaf 1887 als eigenaar, dreef hij een koperslagerij⁴ in het huis. Daarnaast was hij ook als koopman ingeschreven. Veel gebruiksvoorwerpen in de 19^e eeuw waren van koper gemaakt en moesten ook dikwijls gerepareerd worden.

⁴ Een koperslager verwerkt koperen platen door middel van buigen, knippen, hameren en solderen tot allerlei voorwerpen, zoals ketels, emmers en ander keukengerei. Hierbij werden ook wel mallen gebruikt. Daarnaast kon hij ook koperen dakbedekkingen aanbrengen. Het beroep is min of meer uitgestorven

Foto van de Marktstraat in 1903

Links voor staat koperslager Oonk. De lange man midden op straat is H. Rikmanspoel

*Johannes (Jan) Rikmanspoel
1858-1943*

Familie Rikmanspoel

Als knecht kwam Johannes Rikmanspoel bij koperslager Oonk in dienst.

De familie Rikmanspoel, afkomstig uit Fleringen, had zich aan het eind van de 19^e eeuw in Ootmarsum gevestigd. In 1891 trouwde Johannes (geb. 1858) met Maria Suzanna Luttikhuis, waarbij Oonk optrad als getuige. Dit echtpaar woonde aan de Denekamperstraat nr. 3. Toen Hendrikus Oonk ophield met zijn bedrijf, kocht Johannes Rikmanspoel⁵ het pand in de Marktstraat. In 1911 (28 oktober) overleed Oonk in Ootmarsum.

De winkel in de Marktstraat werd omstreeks 1905 verhuurd aan Herman Ostermann, afkomstig uit Bergh. Ostermann vestigde een kleermakerij in de winkel, annex zaak in manufacturen.

⁵ Johannes werkte later als smid. De smederij van Johannes Rikmanspoel lag buiten de stad aan de Oostwal. Smederijen mochten in verband met brandgevaar niet binnen de wallen gevestigd zijn.

*Omstreeks 1905 vestigde Herman Ostermann
een kleermakerij in het pand.*

Johannes Hendrikus bouwde na de dood van zijn vader in 1943 de smederij verder uit tot een goed lopende zaak. Zijn vrouw Annie en hun dochters deden de winkel.

Na het huwelijk van hun zoon Jan in 1963 met Truus Koldemeule, namen zij de zaak over en verhuisde het echtpaar Rikmanspoel-Beld naar de Denekamperstraat.

Hij overleed in 1921.

Na het overlijden van Ostermann, veranderden omstreeks 1922 de nieuwe bewoners van het huis, de familie Rikmanspoel-Beld, de winkel aan de Marktstraat in een zaak van galanterieën, huishoudelijke artikelen en ijzerwaren.

De familie Rikmanspoel, bestaande uit Johannes (Jan) Hendrikus Rikmanspoel, zijn ouders, zijn vrouw Johanna (Annie) Gezina Beld en hun kinderen, bewoonde toen het huis.

Jan Rikmanspoel en Annie Rikmanspoel-Beld

De bewoning en de functie van het pand kenmerkte zich aan het eind van de 20^e eeuw door veranderingen. Nadat de familie Rikmanspoel jarenlang een zaak in huishoudelijke artikelen en ijzerwaren had gedreven, besloot mevrouw Truus Rikmanspoel-Koldemeule enkele jaren na het plotselinge overlijden van haar man (1977), een dierenwinkel te beginnen: “Rikmanspoel, natuurlijk voor tuin en dier”. De oppervlakte van het winkelgedeelte werd aanzienlijk vergroot. Vervolgens werd het pand enige jaren verhuurd aan Frans Kuipers die er een groente- en delicatessenwinkel in had. Rond 1997 werd het pand door Jan Rikmanspoel jr. verkocht aan Ton Schulten.

Huwelijksfoto van Jan Rikmanspoel en Truus Koldemeule in 1963

De huidige eigenaar Hans Hulsbergen richtte het pand in als Wine Gallery met doorlopende wijnproeverij van wijnen uit zijn eigen wijngaarden⁶.

Interieur van “The Wine Gallery”, 2006

⁶ “Villa Trasqua, Toscana, Italië”, “Fermoy Estate, Margaret River, West-Australië” en “Nuesch Weine, Balgach, Zwitserland”

Omstreeks de eeuwwisseling (1999-2000), raakte het pand na bijna 400 jaren zijn zelfstandigheid kwijt. Het werd gekoppeld aan het huis ter rechterzijde, waarin Galerie Chez Moi Ton Schulten gevestigd is.

**Met de behouden halsgevel kan het pand met recht als een
sieraad van de Marktstraat betiteld worden.**

Bronnen

Foto-archief Rijksdienst voor de Monumentenzorg Zeist.
Gemeente Dinkelland, Archief Bouwzaken: Bouwtekeningen.
Gemeente Dinkelland, Oud Archief Ootmarsum: Belastingregisters,
Bevolkingsregister, Burgerlijke Stand, Belastingregisters Hoofdelijke
aanslag Patentschuldigen. Registers Kadastrale Boekhouding, sectie A
Ootmarsum.
Trouwregister ± 1700-1795, Volkstelling 1795, Foto- en Filmarchief
Vereniging Heemkunde Ootmarsum en Omstreken.

Literatuur

Bericht über die Tagung in Bentheim – Zwolle 1972. Arbeitskreis für
Hausforschung e.v. Münster i.W. Warendorferstrasse 25. Zie hierin artikel
G.Berends.
Eweg, H., Ingeschreven als burger, Uitgave Stichting Heemkunde
Ootmarsum en Omstreken, Ootmarsum 2000.
Klaas, Gustaaf, Ootmarsum vroeger en nu, Twents-Gelderse Uitgeverij
W.G.Witkam, Enschede 1972.
Kolks, Zeno, Stenen voorgevels uit de 18^e eeuw van huizen in Twente,
Twentse Almanak, 123^e jaargang 2002, Uitgave van Deinse-instituut,
Enschede.
Plasger, Gerhard, Das Einnahmeverzeichnis der Kirche -Beatae Marie
Virginis - zu Uelsen, Band 149 - Das Bentheimerland, Verlag
Heimatverein der Grafschaft Bentheim e.v., Bad Bentheim 2000.
Warffemius, Ab, Ootmarsum binnen de wallen , 40 jaar bouwhistorisch
onderzoek, Rijksdienst voor de Monumentenzorg Zeist.
Werkgroep Geschiedenis I, Jaartallenboekje Ootmarsum, Stichting
Heemkunde Ootmarsum, Ootmarsum 1981.

Anton Greven, secretaris van het Schimmelpenninck van der Oye-Fonds

Schimmelpenninck van der Oye-Fonds

Een opmerkelijk fonds

Wij gaan terug naar 1 december 1958. Burgemeester en Wethouders van de stad Oldenzaal deden een voorstel aan de gemeenteraad om een gemeentelijk studiefonds in te stellen. Dit gebeurde naar aanleiding van een toezegging bij de behandeling van de gemeentebegroting 1957 om het stichten van een gemeenschappelijk studiefonds in studie te nemen. Het verzoek daartoe kwam van het bestuur van de Katholieke Arbeidersbeweging, KAB afdeling Oldenzaal. Dat werd gehonoreerd op 5 mei 1958. Het besluit werd vervat in een verordening op het stichten van een studiefonds. De verordening bestaande uit 14 artikelen trad in werking op 1 januari 1959.

Dat alles had men in Ootmarsum met veel interesse gevolgd. Het bestuur van de KAB afdeling Ootmarsum stuurde een brief op 12 december 1962 aan het college van B&W Ootmarsum, waarin een verzoek werd gedaan om ook in Ootmarsum een studiefonds in het leven te willen roepen. De brief werd ondertekend door de geestelijk adviseur van de KAB Ootmarsum kapelaan van 't Klooster, de voorzitter, de heer J. Hesselink, de secretaris, de heer G. Oude Vrielink en de penningmeester de heer H. Luft. Ook de gemeenteraad ontving natuurlijk ook dit verzoek, waarin werd uiteengezet, waarom dit verzoek werd gedaan. De KAB Ootmarsum had geconstateerd dat een studie op hoger niveau - Hogere Textielschool, Middelbaar Technisch Onderwijs, Kweekschool, Universiteit, Conservatorium en Seminarie - praktisch onmogelijk was voor brede lagen van de Ootmarsumse bevolking. Tevens werd gewezen op het bestaan van studiefondsen in Enschede, Losser, Goor, Hengelo, Haaksbergen, Oldenzaal en Denekamp. De aanvragen uit Ootmarsum bij de provincie Overijssel waren praktisch nihil. Wellicht vond men de drempel te hoog.

Uit het verslag in 1955 van het Eindhovens studiefonds als voorbeeld, bleek dat dit studiefonds een wezenlijke taak vervulde bij een eerste aanvraag bij het gemeentelijk fonds. Later was men dan bereid ook de aanvragen uit te breiden naar provincie en rijk. B&W van Ootmarsum beantwoordden dit verzoek al op 14 januari 1963. De begroting was voor 1963 reeds in december 1962 door raad behandeld en vastgesteld. Gezien de financiële positie

Baron Schimmelpenninck van der Oye

van de gemeente was het onmogelijk deze aanvraag onmiddellijk te honoreren, maar B&W waren wel genegen om voor 1964 een dergelijke regeling te bestuderen en vervolgens voor te bereiden.

Op 22 november 1966 was het zover. Notaris A.G.J.M. Kirch te Ootmarsum had van de inspectie der registratie en successie te Enschede vernomen, dat de op te richten Stichting Schimmelpenninck van der Oye-Fonds behoorde tot de rechtspersonen, bedoeld in artikel 24 lid 1 alinea 4 der Successiewet, zodat op de oprichting met een aanvangskapitaal van 2500,00 gulden geen schenkingsrecht is verschuldigd. Want ... de burgemeester Baron Schimmelpenninck van der Oye was bereid het fonds te starten met een schenking bij leven.: een aantekening van september 1965 had de volgende inhoud: *Het studiefonds zoals dit is ingesteld door de gemeente ook te benutten voor de schenking van de burgemeester aan de gemeente voor studie hoger onderwijs. Dit alles was telefonisch afgedaan met notaris Kirch! Deze notaris stelde de statuten op, die werden verleden op 22 november 1966!*

Het studiefonds droeg de naam van de burgemeester.

Op 14 april 1971 stuurt notaris H. van Hengel uit Hengelo (Gld) een brief aan het college van B&W Ootmarsum. Hij schrijft, dat de heer H.F.M. Baron Schimmelpenninck van der Oye op 19 februari 1971 te Vught is overleden. Bij testament op 14 maart 1971 verleden door notaris B.H. Mombers te Vught de volgende beschikking ten gunste van de gemeente Ootmarsum heeft gemaakt, vrij van rechten en kosten, dus ook het recht van successie uit te keren binnen acht maanden na het overlijden een som van vijfduizend gulden onder de last dit bedrag te besteden voor het studiefonds Ootmarsum, of te storten in een eventueel bestemd fonds ter verstrekking van studietoelagen aan studerende uit de gemeente Ootmarsum aan universiteiten en hogescholen, en met dien verstande, dat het bedrag van het legaat wordt verminderd met het bedrag, dat ik onder soortgelijke last bij mijn leven aan de gemeente Ootmarsum mocht hebben geschonken.

De notaris maakt dan het eenvoudige sommetje, dat het legaat dan nog 2500,00 gulden zal bedragen. Het antwoord van B&W van Ootmarsum kwam op 3 mei 1971. Heel droog werd geconstateerd, dat niet de gemeente Ootmarsum, maar het destijds in het leven geroepen Stichting Schimmelpenninck van der Oye-Fonds daarvoor in aanmerking kwam. De heren J. Grotenhuis, burgemeester van Ootmarsum en H. Lohuis, gemeentesecretaris ondertekenen deze brief. Dat alles is wat later gebeurd. Het geld belandde in het daarvoor bestemde spaarboekje. Men zal er waarschijnlijk wel erg blij mee zijn geweest. Dat blijkt echter nauwelijks uit de ambtelijke correspondentie, waaruit deze kennis wordt geput!

Tot zover had ik willen gaan met het schrijven over het ontstaan van het fonds. Er kwam een periode, dat er - voorzover ik kan nagaan in het archief van de stichting - niets met het fonds gebeurde. Wellicht, dat andere bronnen dit wel vermelden.

Burgemeester Grotenhuis werd opgevolgd door burgemeester Fleers en daarna kwam burgemeester Urlings (thans burgemeester in Hoogeveen) naar Ootmarsum. Hij speurde ijverig in het gemeentelijk archief en vondhet spaarboekje nr. 4940 bij de Boerenleenbank van Ootmarsum om precies te zijn. Hij schreef aan de intussen benoemde penningmeester van het fonds de heer Sinus Meijberg op 3 augustus 1987, dat de oude spaarbankboekjes nu bij de Rabobank Ootmarsum waren opgeheven. Totaal - en nu komt het - is 13759,75 gulden naar een nieuwe rekening-courant overgeschreven. Een 'wonderbare' stijging van het bedrag!

Er zijn dus meer gelden overgemaakt. Wel weet ik, dat de gelden van de Stichting Ambachtsschool Ootmarsum na opheffing, ten goede van het fonds zijn gekomen. Maar goed. Dat moeten andere onderzoekers gaan ontdekken.

Nu kan het beginnen.

Het bestuur van de Stichting werd gevormd door de burgemeester, die qualitate qua de voorzitter is, secretaris Herman Helthuis, penningmeester Sinus Meijberg, en de leden mevrouw B.E.M. Baars-Dorenbusch en de heren B.G.A. Vrielink (notaris), G.J.C. Oude Veldhuis, (schoolhoofd), C.M.A. Loves (schoolhoofd), H.P. Verschragen (pastor), A. Wijting (dominee) en A.S. Greven (mavo-directeur).

Tijdens de vergadering op 27 augustus 1985 werd het besluit genomen de statuten van het fonds aan te passen c.q. uit te breiden wat betreft de doelstellingen ondermeer de gelden naast studieleningen ook ter beschikking te stellen voor culturele doeleinden. Intussen waren al verschillende mensen geholpen aan een renteloos studievoorschot bij gevallen, dat Provincie en Rijk hiertoe niet in staat waren.

Hierna zal in vogelvlucht een overzicht worden gegeven van het wel en wee van het fonds.

In de vergadering van 12 januari 2006 werd besloten het fonds nog 'vijf jaar de kans te geven' om voort te bestaan.

Sedert het aantreden van burgemeester Urlings zijn veel studerenden, die 'tussen wal en schip' vielen, geholpen met renteloze studievoorschotten, die na het behalen van een diploma, vlot werden terugbetaald.

Op cultureel gebied zijn er ook financiële middelen verstrekt waar het nodig was. Die uitbreiding van de financiële ondersteuning door het fonds bracht met zich mee, dat culturele organisaties een beroep konden doen op de stichting. Een pakkend voorbeeld is het voornemen een mobiele muzikent

in Ootmarsum te realiseren. Daar was veel geld voor nodig, dat er ook kwam. De Rabobank Ootmarsum en het Provinciale Anjerfonds kwamen de initiatiefnemers tegemoet. De gelden werden voorlopig gestald in het fonds, dat van zijn kant ook een steentje wilde bijdragen. Tenslotte ging het niet door, omdat diverse organisaties niet wilden of konden meewerken, zodat B&W van Ootmarsum en daarna de gemeenteraad in 1988 besloten de toegezegde en verstrekte gelden onder dankzegging terug te storten op de rekeningen van de milde schenkers.

Beter verging het met het boek 1940-1945. Het fonds verstrekke een garantiesubsidie van 5000,00 gulden met dank aan de belangenloze en inhoudelijke inzet van de schrijvers, de heren Gustaaf Klaas, Ben Morshuis en Harry Oude Elberink. Burgemeester Urlings schreef aan de zuster van Baron Schimmelpenninck van der Oye bij het aanbieden van het boek aan haar over `de rol van uw broer als burgemeester in oorlogstijd'. De Baronesse bedankte voor de zending van het boek en ging tevens akkoord met uitbreiding van het arbeidsveld van het fonds, waarover reeds gesproken werd. De statutenwijzigingen werden hiermede goedgekeurd.

Het is ook vermeldenswaard, dat het fonds buiten de schenkingen door de gemeente werd versterkt, hetgeen moge blijken uit gemeentebegrotingen uit die tijd. De oud-wethouder de heer Jan Hesselink heeft dit in een gesprek met mij bevestigd. Dat verklaart ook de groei van het fondsbedrag. Vooral de schenkingen voor culturele doeleinden konden niet op basis `a fonds perdu` plaatsvinden. Garant staan kostte meestal geen geld voor de stichting. Na burgemeester Urlings, presideerden de burgemeesters Verbeeten en van den Baar. Zoals alle inwoners van dit stadje weten, was de gemeente Ootmarsum ook betrokken bij een gemeentelijke herindeling en werd opgenomen met de gemeenten Denekamp en Weerselo in de nieuwe gemeente Dinkelland. Onze huidige burgemeester Willeme werd als `wettig erfgenaam`, voorzitter van het fonds, waarin thans verder zitting hebben mevrouw B. Baars-Dorenbusch en de heren A. Greven, G. Oude Veldhuis, B. Vrielink, C. Loves en H. Oude Elberink. Helaas is onze zeer gewaardeerde penningmeester Sinus Meijberg op 4-11-2006 overleden.

In die tussentijd zijn er tientallen studerenden geholpen aan een renteloos studievoorschot. Het blijft een voorschot, omdat anders het fonds reeds lang ter ziele was gegaan. De Stichting Schimmelpenninck van der Oye-Fonds blijft in ieder geval in functie tot 2011. Daarna zal het Bestuur een besluit nemen over voortzetting of stopzetting van de activiteiten zoals hierboven beschreven werden. De naam Schimmelpenninck van der Oye zal in ieder geval voortleven in de naamgeving van een straat in Ootmarsum: Schimmelpenninck van der Oyehof.

Ronald Grimberg en Harrie Hemmer

De Oriënteertafel op de Kuiperberg: Met het oog op het uitzicht...

Een bijzondere plek, die uitnodigt om te komen genieten van het mooie uitzicht. Bijvoorbeeld op een stralende zomerse dag, of 's avonds onder een heldere sterrenhemel. De ANWB-oriënteertafel op de Kuiperberg is voor velen een begrip. In de nabijheid van de watertoren en de joodse begraafplaats ligt een rijksmonument dat nauw verbonden is met de schoonheid van het Twentse land. Bij helder weer is sprake van een vergezicht dat tot tientallen kilometers in de omtrek reikt. Aan de horizon zijn de contouren zichtbaar van steden, torens en bouwwerken in de omgeving. Het stenen tafelblad van de oriënteertafel is vervolgens een goede hulp om uit te zoeken om welke stad of welk gebouw het gaat. In de sokkel van deze fraaie tafel is te lezen: 'ANWB bondsfeesten 22-23 juli 1922'. Het is een verwijzing naar een historisch belangrijke dag voor het toerisme in Ootmarsum. Op deze dag kreeg het fenomenale panoramazicht vanaf de Kuiperberg de erkenning die het verdiende. Zo'n uitzicht is het immers waard om gemeengoed te zijn van een breed publiek. Toch is de vermelde datum een beetje misleidend, want de fraaie stenen tafel werd namelijk niet op déze dag geplaatst, maar pas enkele jaren later. Tijdens

onze speurtocht naar de geschiedenis van de oriëntteertafel was dit een van de aspecten die boven water is gekomen.

De aanleiding om ons te verdiepen in de historie van de oriëntteertafel, was onze zorg over het afnemende uitzicht. Door de steeds verder opgroeiende houtopstanden is medio 2005 nog maar een fractie van het oorspronkelijke uitzicht vanaf de oriëntteertafel overgebleven. In dit artikel willen we stilstaan bij de historische gegevens die we tegenkwamen tijdens het onderzoek en onze inspanningen om dat oorspronkelijke zicht weer zoveel mogelijk in ere te herstellen. We hebben daarbij gemerkt dat veel historisch materiaal uit het begin van de vorige eeuw niet bewaard of moeilijk terug te vinden is. Omdat we denken dat nog lang niet alle achtergronden over de oriëntteertafel boven water zijn gekomen, hopen we dat degene die naar aanleiding van dit artikel nog aanvullingen heeft, deze informatie beschikbaar wil stellen aan de Vereniging Heemkunde Ootmarsum.

Oriëntteertafels

Aan het begin van de vorige eeuw hield de ANWB zich onder andere bezig met het uitzetten van wandelroutes. Deze werden ‘Bonds-wandelingen’ genoemd. Er werd gezocht naar interessante routes, die aan de hand van een bijbehorend kaartje en informatiegids gelopen konden worden. Er was in die tijd al veel belangstelling voor deze wandelroutes. De eerste route die werd uitgezet liep van Amsterdam naar Arnhem. De weg voerde lang een aantal hoger gelegen terreinen in het rivierengebied met fraaie uitzichten, waaronder de Grebbeberg. De ANWB besloot om op deze plekken oriëntteertafels te plaatsen, zodat de wandelaars informatie konden vinden over de omgeving. Zo werden langs deze route zes tafels geplaatst.¹ De tafels hadden een ander uiterlijk dan ‘onze’ tafel in Ootmarsum. De onderkant was een uit zwerfkeien opgetrokken vierkant blok, afgedekt met een stenen plaat zoals wij die in Ootmarsum ook kennen. In aansluiting op deze succesformule werden ook elders in het land oriëntteertafels geplaatst, waaronder in Ootmarsum. Op basis van gegevens van de ANWB leiden wij af dat de tafel in Ootmarsum de enige en daarmee laatste is die nog zijn oorspronkelijke functie heeft.

Locatie

Als gesproken wordt over ‘de Kuiperberg’ weet vrijwel iedereen welk gebied bedoeld wordt. Toch lijkt het alsof deze naamgeving iets van de laatste eeuw is. Ook in het spraakgebruik komt de naam niet veel voor. Ootmarsummers spreken bijvoorbeeld nooit over ‘Kuiperberg’ maar hebben het over: ‘’n barg’. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld ‘Heez-barg’ of

¹ Inzicht, opgegraven stenen tafelen van de ANWB, nummer 12, december 1999, p9.

‘Valkenbarg’. In uitdrukkingen als ‘op ’n barg’, ‘’n barg op goan’ of ‘achter ’n barg’ komt het voorvoegsel ‘Kuiper’ niet voor. Ook in oudere archiefstukken en akten troffen we de naam ‘Kuiperberg’ niet aan. Het is (nog) niet gelukt te achterhalen vanaf welk moment de naam ‘Kuiperberg’ in gebruik is geraakt. In het boekwerkje ‘Ootmarsum in de Franse tijd’ verschijnt wel de naam ‘Kuiperskamp’². Daarin is te lezen over een wandeling langs de grenspunten tussen de stad Ootmarsum en de marken Nutter en Agelo. In de omgeving van de recreatiewoningen in de Kleikoel moet een stuk grond liggen dat vroeger bekend was onder de naam ‘Kuiperskamp’. Deze locatie maakt het zeer aannemelijk dat er een verband

is tussen de naamgeving van Kuiperberg en Kuiperskamp.

De **flank van de Kuiperberg** waar de oriëntaartafel staat, wordt van oorsprong aangeduid als ‘’n Kotten’. Het begint globaal zo achter de tennisbanen en midgetgolf en loopt dan door tot de watertoren en oriëntaartafel en in de richting van de Ageleres. Grote delen van dit gebied waren vroeger, net zoals de Stobbenkamp, eigendom van de Commanderie. De Commanderie verpachtte bijvoorbeeld een deel van de grond ten behoeve van een tichelwerk. Dit was het grote weiland gelegen vóór hotel Résidence Wyllandrie (het voormalige PTT-vakantieoord). Hier werd klei gewonnen voor de productie van dakpannen en stenen in een klein

² Enige opstellen over Ootmarsum in de Franse tijd, 1978, uitgave van Stichting Heemkunde Ootmarsum

fabriekje. De huidige naam van het straatje herinnert ons daar nog aan. Pas in een later stadium was sprake van een tweede steenfabriek, gelegen nabij het grote kleigat achter de watertoren. Dat was de steenfabriek van Scholten en voorheen Staverman. Dat aanvankelijk sprake was van een kleinschalig tichelwerk, blijkt wel uit de bodemgesteldheid rond 1830. Het grootste deel van de omliggende grond was toen nog heide.³

Het terrein waar nu de watertoren en oriënteertafel staan, was de overgang tussen de gecultiveerde grond op 'n Kotten en de heide en woeste grond bovenop de Kuiperberg (het gebied van de steenfabrieken). Deze grens werd gemarkeerd door houtwallen en percelen hakhout. Deze houtopstand had een economische functie en werd daarom geregeld gesnoeid. Er was immers veel behoefte aan takkenbossen en hout om de ovens van bakkers en anderen te laten branden. In het voorjaar van 1922, zo blijkt uit de verslagen van de ANWB, is de houtopstand nabij de huidige oriënteertafel verwijderd. Daardoor hadden de deelnemers aan de bondsfeesten een voortreffelijk uitzicht over Twente en het Duitse achterland.

De ANWB was echter niet de eerste die dit fraaie uitzicht heeft ontdekt. Ook zo'n tien jaar daarvoor, rond 1912, is mogelijk sprake geweest van snoeiwerk. Toen kwam namelijk de Enschedese textielfabrikant van Heek samen met de VVV Ootmarsum met het plan om op deze plek een zogenaamde 'belvédère' te stichten. Dat is een toren of huis waar men een fraai uitzicht heeft over de omgeving. Er zouden zelfs al tekeningen van het bouwwerk zijn gemaakt en bij de gemeente zijn ingediend. Helaas beschikt de VVV niet meer over een archief over de periode van voor 1950. Ook in het gemeentearchief hebben wij (nog) geen concrete stukken terug kunnen vinden. De Eerste Wereldoorlog (1914-1918) zou de reden zijn dat de plannen niet werden gerealiseerd, maar in de ijskast gezet zijn. Pas rond 1920, met de komst van de ANWB bondsdagen in Twente in het verschiet, zijn de plannen weer te voorschijn gekomen. Overigens is bekend dat van Heek zich op verschillende plaatsen inzette voor het toerisme in het Twentse. Hij deed dat onder andere door het uitzetten van fietsroutes. Uiteindelijk heeft de ANWB de plannen om een uitzichtpunt te creëren op de Kuiperberg dus weer opgepakt. Daarbij was ook de VVV weer betrokken.

Bondsfeesten 1922

De ANWB organiseerde ook in die tijd al veel evenementen voor haar leden. Daarnaast was er één keer per jaar een officiële jaarvergadering. Deze

³ Voor meer informatie over de steenfabrieken: Jaarboek 1999 van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum.

werd gecombineerd met een feestelijk programma en ontspannende activiteiten. Daarom werden deze jaarvergaderingen ook wel aangeduid als ‘bondsfeesten’. In 1922 kreeg de afdeling Twente de eer om de bondsfeesten in deze regio te mogen organiseren. Dat was niet in de laatste plaats omdat de voorzitter van de ANWB zelf in de regio Twente woonde. Het was Edo Bergsma, de burgemeester van Enschede. Een andere reden om voor Twente te kiezen, was de recente aanleg van veel nieuwe wegen.

De eerste dag van de festiviteiten was zaterdag 22 juli. ’s Middags werd een fietstocht gehouden vanuit Hengelo richting Delden en Twickel. Aansluitend was er een concert in het verenigingsgebouw van de Eendracht in Hengelo. Vervolgens werd ’s avonds de officiële vergadering gehouden in het concertgebouw te Hengelo.

De tweede dag, zondag 23 juli, was geheel gewijd aan het toerisme. Vanaf de Markt in Hengelo ging een gezelschap via Borne, Hertme, Weerselo over Fleringen richting Ootmarsum. Hier bezocht men de Kuiperberg.

Van de bondsfeesten in Twente is een verslag gemaakt, waarin o.a. het volgende is te lezen:⁴

En even terzijde, daar waar het eikenhakhout gekapt was, stonden de deelnemers stil te genieten van het vergezicht, dat zich uitstreckte tot waar de torens en fabrieks-schoorsteen van Enschede en Oldenzaal in het Zuiden en Nordhorn over de grens in het Oosten hoog ten hemel steken. 't Was als klonk door den lichten morgen in de rust van den Zondag, het klokkengeklep, dat ter kerke roept, bom, bom, bom, bom, bom, bom.....

't Was als klonk zwaar en gebiedend de doffe stoomfluit, die in den ochtend van den werkdag roept tot den arbeid.

En midden tusschen die fabriekssteden ligt aan den gezichtseinder fier en hoog op eeuwenouden bodem het statig slot Bentheim, getuigend van tijden, ver, ver in het verleden van een andere wereld schier, een wereld waarin zich de nieuwe mensch nauwelijks kan indenken en toch een wereld, waarin het leven niet armer was dan het onze, waarin liefde en haat, heerschzucht en onderworpenheid, weelde en armoë over 't menschenlot heerschten, zooals het zal zijn in de verre, verre toekomst.

Een geïmproviseerde oriënteringstafel wees ons de richtingen, straks zal een steenen tafel wellicht deze vervangen, als een hulde van het Bondsbestuur aan de Twentsche vrienden, officials en ter herinnering aan deze dagen.

⁴ Ontleend aan het artikel “de Bondsoriëntertafel op den Kuipersberg”, in: De kampioen, jaargang 1926, p. 789 t/m 794. Het is opmerkelijk dat daarin consequent wordt gesproken over Kuipersberg i.p.v. Kuiperberg.

Uit deze passage blijkt dat ter gelegenheid van de feestdag in 1922 een soort eenvoudige oriënteertafel is geplaatst. Verder werd nog melding gemaakt van een vervallen en verweerde Israëlitische begraafplaats.

Er was zoveel waardering voor het uitzicht vanaf de Kuiperberg, dat gestreefd werd om ook in Ootmarsum een ANWB-oriënteertafel te plaatsen.

Het gezelschap genoot aansluitend van een maaltijd in de tuin van Hotel de la Poste, waar de rode rozen en kamperfoelie bloeiden. Vervolgens gingen men richting Vasse.

Onderweg werd de watermolen 'Hazelbekke' bezichtigd, om daarna via Tubbergen en Albergen naar Almelo te rijden. Daar was het afsluitende diner.

De redactie van 'De Kampioen', het ledenblad van de ANWB, gaf naar aanleiding van de Bondsfeesten de volgende overweging om Ootmarsum een oriënteertafel te geven:

De Twent is – en terecht - trots op zijn streek, schoon door haar afwisselende natuur, aantrekkelijk door haar leven en streven, haar volk en traditie. Twente is een éénheid, een éénheid die zich ook weerspiegelt in de geest der Bondsofficials, die de belangen van de ANWB dienen in hun hoedanigheid van leden van het Algemeen Bestuur, consuls en stemgerechtigden. Wij kunnen dat zeggen, zonder het gevaar te lopen van vleierij beticht te worden. Aan die éénheid, aan de waardering van het Bondsbestuur voor de arbeid zijner Twentse officials, aan de erkenning óók van de Twentsche schoonheid, heeft haar ontstaan te danken de oriënteertafel op de Kuipersberg, die door het dagelijks bestuur was toegezegd bij gelegenheid van de zozeer geslaagde Bondsfeesten in Twente.

Toch duurde het nog ruim 4 jaar, tot 1926 voordat er sprake was van een stenen tafel. Er waren kennelijk hindernissen die overwonnen moesten worden. Uit de bewaard gebleven toespraken tijdens de opening in 1926, blijkt dat er inderdaad veel inspanning geleverd moet zijn om de oriënteertafel gerealiseerd te krijgen.

De officiële opening in 1926

Nadat in 1922 een provisorische tijdelijke tafel was geplaatst, duurde het dus tot 1926 voordat deze definitief vervangen zou worden door een stenen exemplaar. Het was met name de uit Almelo afkomstige architect T.A. Trijssenaar (1874-1937) die zich veel inspanning heeft getroost om de realisatie mogelijk te maken. Hij was officieel afgevaardigde van de ANWB en vanuit die functie had hij een belangrijke rol in de totstandkoming. Als architect was hij ook betrokken bij de technische realisatie. Verder werd de inspanning van notaris Kleinschmit tijdens de opening geroemd, omdat het hem was gelukt te bewerkstelligen de grond over te dragen aan de ANWB.⁵

Zondag 25 juli 1926 was de dag van de officiële onthulling en ingebruikstelling. Tevoren had de ANWB haar leden uitgenodigd om daarbij aanwezig te zijn. Er werden vanuit verschillende plaatsen rijwieltochten naar Ootmarsum georganiseerd. De vertrekplaatsen van deze tochten waren: het stationsplein in Almelo en Hengelo en het Kerkplein in Enschede. Vanuit Oldenzaal kon men aansluiten bij de tocht vanuit Enschede. Indien men in Ootmarsum wilde deelnemen aan de lunch, werd men verzocht twee gulden te betalen. Voor die tijd een heel bedrag. Dat betekent dat toerisme in die tijd nog niet iets voor de gewone man was.

25 Juli 1926: Veel belangstelling bij de officiële onthulling van de Oriënteertafel

⁵ Gegevens zijn o.a. ontleend aan artikelen in de Enschedesche Courant en Dagblad Tubantia.

*Voorzitter van de ANWB, Edo Bergsma, houdt de openingstoespraak
Geheel rechts op de foto Dokter Wortelboer*

Rond half één had zich een flinke groep mensen verzameld op de Kuiperberg. Edo Bergsma, de voorzitter van de ANWB, beklom het stenen plateau waarop de oriënteertafel was geplaatst en hield een openingstoespraak. Bergsma benadrukte in zijn rede dat de oriënteertafel het algemeen belang diende en bracht de tafel onder de hoede van het gemeentebestuur van Ootmarsum, en in het bijzonder haar burgemeester. Verder sprak hij uit te hopen dat de inwoners van Ootmarsum zorg zouden dragen voor deze oriënteertafel. Na afloop van de speech speelde Harmonie Caecilia het Wilhelmus.

Vervolgens kreeg wethouder Reuwer het woord. Hij trad op als waarnemend burgemeester van Ootmarsum en sprak namens de gemeente zijn dank uit aan de ANWB. Tevens beloofde hij dat het gemeentebestuur de opdracht zou aanvaarden om als toezienend voogd op te treden over het zojuist onthulde monument op de Kuiperberg.

De toespraak van Reuwer was tevens de afsluiting van het officiële gedeelte op de Kuiperberg. Daarna ging het gezelschap, voorafgegaan door Harmonie Caecilia, naar Hotel de la Poste van de heer Beukers in de Marktstraat. Daar werd door circa 50 personen een lunch genoten, of zoals men dat toen noemde, een ‘noenmaal’.

Tijdens de lunch werden opnieuw enkele toespraken gehouden. Edo Bergsma begon met het uitspreken van zijn waardering voor de bondsofficials in Twente. Hij sprak verder zijn waardering uit richting wethouder Reuwer voor het aanvaarden van de opdracht om de oriënteertafel onder de hoede van het gemeentebestuur te brengen. Verder dankte hij notaris Kleinschmit en architect Trijssenaar voor hun bemoeienis en medewerking bij de totstandkoming. Tenslotte was er een woord van dank voor de rector. Niet duidelijk is wie hij daarmee precies bedoelde en wat diens rol was bij de totstandkoming. Het zal vermoedelijk de rector van het klooster 'Maria ad Fontes' zijn geweest. In die periode was dat J. van de Grotevheen.

Aansluitend nam dokter Wortelboer het woord. Hij was voorzitter van de plaatselijke VVV en legde in zijn toespraak het verband tussen de bijbelse 'bergrede' en de inspanning van de ANWB voor behoud van het natuurschoon. Hij stond stil bij de geschiedenis van het stukje grond waarop de oriënteertafel staat. Helaas blijkt uit de bewaard gebleven verslagen niet wat hij daarover vertelde. Tenslotte gaf Wortelboer de verzekering dat de VVV alles in het werk zou stellen om mede zorg te dragen voor de oriënteertafel en het omliggende gebied.

De laatste spreker was de heer van Wijk. Hij was lid van het algemeen bestuur van de ANWB en consul te Borne. Hij memoreerde de feesten van

Dokter Wortelboer- in het midden - geeft uitleg over het uitzicht

1922, die aanleiding waren voor de totstandkoming van de oriëntaertafel. Verder stond hij stil bij de waardevolle inspanning van enkele lieden om de doelstellingen van de ANWB te kunnen realiseren.

Ten slotte sprak Edo Bergsma woorden van dank voor de samenwerking die heeft geleid tot het mooie monument dat op deze dag werd onthuld en het werk van de ANWB in het algemeen.

Hoog bezoek: een soort ‘niet-officiële opening’

Dat Edo Bergsma trots was op de realisatie van de oriëntaertafel in Ootmarsum zal inmiddels duidelijk zijn. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij zich heeft ingespannen om Prins Hendrik, de echtgenoot van koningin Wilhelmina, uit te nodigen om in Ootmarsum kennis te maken met de oriëntaertafel. Deze kans kreeg hij toen Prins Hendrik onze regio bezocht als voorzitter van het Nederlandse Rode Kruis. Edo Bergsma was namelijk naast zijn bestuursfunctie bij de ANWB ook actief binnen het Nederlandse Rode Kruis. Het Rode Kruis organiseerde, net als de ANWB, in 1926 haar algemene vergadering in Twente. Deze werd gehouden op donderdag 17 juni 1926 in de foyer van het concertgebouw in Hengelo.⁶

Nadat het officiële deel was afgelopen werd met auto's een toertocht door Twente gemaakt. Vanuit Hengelo ging men via Delden, Borne en Weerselo naar Ootmarsum. Hier bezocht het gezelschap van zo'n 100 personen de oriëntaertafel en werd door het bestuur van de ANWB de thee aangeboden. Na afloop ging de tocht verder naar Oldenzaal en Enschede.⁷ Van dit bijzondere bezoek aan Ootmarsum zijn destijds foto's gemaakt. Vaak werd op grond van de aanwezigheid van een prominent figuur als Prins Hendrik verondersteld dat dit vanwege de officiële ingebruikneming van de oriëntaertafel was. Het ging echter om een soort 'voorloper' van de officiële opening. Prins Hendrik werd tijdens zijn bezoek vergezeld door o.a. de minister van Oorlog, oud generaal Snijders.

Strubbelingen

De definitieve realisatie van een uitzichtpunt op de Kuiperberg had dus nogal wat tijd en energie gekost. Eerst waren het tien jaar van plannenmakerij. Tussen 1912, het jaar waarin van Heek begon met zijn plannen voor een uitzichtpunt, en 1922 het jaar van de bondsfeesten. Daarna duurde het dus nog 4 jaar voordat de stenen tafel uiteindelijk z'n plaats had gekregen. Uit oude persberichten blijkt dat het veel moeite had gekost om de grond te verwerven. Aanvankelijk was een koop gesloten met de eigenaar van de grond, maar deze wilde vervolgens de grond niet meer afstaan. Door be-

⁶ Uit het archief van het Nederlandsche Roode Kruis: verslag der algemeene vergadering 17 juni 1926

⁷ uit: Het Vaderland, vrijdag 18 juni 1926

middeling van notaris Kleinschmit lukte het uiteindelijk toch om de grond te verwerven. Op 6 februari 1926 werd op zijn kantoor de akte van overdracht gepasseerd. Hierdoor werd de ANWB eigenaar van het stuk grond op de Kuiperberg. Overigens gebruikte notaris Kleinschmit in zijn akte de term ‘Kuipersberg’.

De ANWB werd bij het passeren van de akte vertegenwoordigd door de eerder genoemde architect Trijssenaar uit Almelo. Verder waren dokter Wortelboer en onderwijzer J.H. Huls aanwezig als getuigen. Zij waren voorzitter en secretaris van de VVV. Op het moment dat de koopakte gepasseerd werd, dacht men dat de opening van de oriënteertafel tijdens Hemelvaartsdag gerealiseerd zou zijn. Het werd uiteindelijk 25 juli.

De ANWB kocht de grond van G.J. Aarnink c.s, landbouwers op het erve Vinke. Het betrof een gedeelte van het perceel hakhout met het kadastrale nummer A436. Daarbij werden o.a. de volgende bepalingen overeengekomen:⁸

- I. Het verkochte moet worden bestemd voor het plaatsen van een oriënteertafel en mag voor geen ander doeleinde worden gebezigd; bij overtreding waarvan de ontbindende voorwaarde der overeenkomst kan worden gevraagd;
- II. Bij eventuele verkoop zal de verkoper de voorkeur hebben om het verkochte uit de hand te koopen en bij diens vooroverlijden zijne erven of rechtsverkrijgenden.
- III. Het verkochte wordt heden door de Algemeenen Nederlandschen Wielrijders Bond Toeristen Bond in bezit en eigen gebruik aanvaard.
- IV. Door verkoper, diens erven en rechtverkrijgenden mogen geen boomen op gemelde percelen 435 en 436 worden geplant op straffe van gerechtelijke ontneming.

Uit deze voorwaarden kan worden afgeleid dat de verkoper wilde meewerken, mits de grond alleen gebruikt zou worden door het plaatsen van de oriënteertafel door uitsluitend de ANWB. Kennelijk was er een zekere weerstand tegen inmenging van andere partijen en of een andere bestemming voor de ondergrond. Het blijft slechts gissen, want de overwegingen die meespeelden om tot deze overeenkomst te komen zijn helaas niet meer te achterhalen. Verder blijkt dat de ANWB heel alert was door te bedingen dat geen bomen zouden worden geplant op de belendende percelen van de verkoper. Hierdoor konden gedeelten van het uitzicht gewaarborgd worden.

⁸ Gegevens ontleend aan de akte van overdracht gebruikt ten behoeve van de kadastrale inschrijving, verleden voor Notaris Kleinschmit op 6 februari 1926.

In de jaren na 1926 is er veel veranderd in het landschap. Zo is onder andere sprake geweest van schaalvergroting in de landbouw, ruilverkaveling, herverkaveling en groei van de woningbouw. Wandelpaden en kerkepaden zijn soms verlegd of geheel verdwenen. Daardoor is ook het terrein rondom de oriëntetafel veranderd. Was het in 1926 gekochte perceel nog 323m², inmiddels is het terrein dat de ANWB in eigendom heeft 530m².

Watertoren

Toen de oriëntetafel werd geplaatst was de watertoren nog niet gebouwd. Deze werd pas in 1934 gerealiseerd. De plannen voor de bouw van een watertoren of waterreservoir dateerden al van enkele jaren daarvoor. In die tijd was de heer Hagedoorn bewoner van het huidige 'Résidence Wyllandrie' en eigenaar van de limonadefabriek en uitspanning het Tichelwerk. Hij kwam met het idee om de bouw van een watertoren te combineren met een toeristische attractie. Hij wilde ondergronds een waterreservoir te bouwen met daarboven een uitzichtpunt en theehuis.⁹ De bestaande ANWB-oriëntetafel zou in die plannen vervangen kunnen worden door een groter exemplaar. Helaas is de vooruitziende blik van deze ondernemer niet op een positieve manier beantwoord. Daarbij zullen de beperkingen aan de locatie een rol hebben gespeeld. Uit de koopakte van de grond (1926) blijkt immers duidelijk dat de grond slechts gebruikt mocht worden voor het plaatsen van een oriëntetafel door de ANWB, op straffe dat de grond weer opgeëist kan worden door de oorspronkelijke eigenaar. Vervolgens is de watertoren op het naastgelegen perceel gebouwd en deze bepaalt ook nu nog het silhouet van de Kuiperberg. Onduidelijk blijft waarom de bovenkant van de huidige watertoren niet benut is als locatie voor een uitzichtpunt.

Oorlogsjaren

Een ANWB-oriëntetafel is een ideale plek om een goed beeld te krijgen van de omgeving. Vanuit die gedachte gaf het ministerie van Oorlog tijdens de mobilisatie in 1939 opdracht om de oriëntetafels neer te halen. In onze tijd met moderne en mobiele navigatieapparatuur, zouden we al snel denken aan een onzinnige actie. In die tijd was het echter niet zo'n gekke gedachte dat ook de vijandige legers een beroep zouden kunnen doen op een oriëntetafel als hulpmiddel bij het plaats bepalen. Bekend is bijvoorbeeld dat de eerder genoemde oriëntetafels op de wandelroute Amsterdam - Arnhem daadwerkelijk werden omgehaald en begraven. In 1986 werd een van die tafels weer opgegraven, op aanwijzing van een oudere inwoner.

⁹ Zie verder in "Watervoorziening in Ootmarsum" 1998, uitgave BMS, p 40 e.v.

Ook was daar een andere vergelijking met Ootmarsum te trekken: het uitzicht rond de oorspronkelijke tafel was grotendeels verdwenen door opgroeiende bomen en bos.

Zover wij kunnen nagaan is de oriëntetafel in Ootmarsum tijdens de oorlog op zijn plaats gebleven. In het gemeentearchief hebben wij lang gezocht in de binnengekomen correspondentie van de gemeente Ootmarsum. Wij vonden daarin geen aanwijzingen dat vanuit de ANWB of het ministerie van Oorlog een opdracht is gegeven tot verwijdering van de oriëntetafel. Navraag bij de ANWB en het Ministerie van Defensie over deze mobilisatie-instructie leverde ook geen nadere informatie op. Totdat wij een foto van de heer Albert Verheij uit Canada ontvingen met daarop de oriëntetafel in de oorlogsjaren! Dit is het bewijs dat de oriëntetafel dus niet weggehaald is.

Verrekijkers, een kiosk en toegangsweg

Na de Tweede Wereldoorlog kwam ook in Ootmarsum het toerisme weer langzaam op gang. Uit verslagen van VVV-vergaderingen blijkt dat ook de oriëntetafel nog steeds een speerpunt voor het toerisme was. In 1953 kocht de gemeente de parkeerplaats bij de watertoren van de heer Hagedoorn. Diverse ondernemers deden overigens hun beklag over de kiosk die bij deze parkeerplaats stond. Er werd in de kiosk namelijk niet alleen ijs verkocht, maar ook diverse andere producten en dat was kennelijk tegen het zere been.

Een ander punt van discussie was de toegangsweg naar de oriëntetafel vanaf de parkeerplaats. Deze liep aanvankelijk langs de rechterkant van de watertoren (de kant van de Joodse begraafplaats). Deze doorgang werd echter steeds kleiner door de uitbreiding van het naastgelegen kleigat. De heer Scholten, eigenaar van de steenfabriek, zei daarover het volgende tegen VVV-directeur Hennie a/d Stegge: “Vroeger liep men over mijn grond. Ik liet dat oogluikend toe. Later was het echter niet meer mogelijk in verband met de keiafgraving.” Er werd daarom vanuit de VVV geopperd om een toegang langs de andere kant van de watertoren te verkrijgen. Daarvoor moest echter overeenstemming worden bereikt met de heer Veldman, eigenaar van de grond. Diverse VVV-bestuurders probeerden Veldman te bewegen om zijn medewerking te verlenen. Er kwam inderdaad een pad over de grond van Veldman, maar hij wilde dit beperken tot een smalle doorgang. Het aanbod van de VVV om zijn perceel geheel of gedeeltelijk te kopen leidde ook niet tot het gewenste resultaat. In 1956 bleek dat Veldman zijn grond inmiddels verkocht had aan Roeloffzen. Vanuit de VVV werden opnieuw pogingen ondernomen om de grond te verwerven voor een pad naar de oriëntetafel. In november 1956 kon het bestuur van de VVV melden dat met Roeloffzen overeenstemming was bereikt over de aankoop

van een stukje grond door de gemeente. De enige voorwaarde die Roeloffzen had gesteld was dat de gemeente medewerking zou verlenen om zijn woning te vergroten. Indien deze medewerking achterwege zou blijven, zou de doorgang definitief worden afgesloten. Uiteindelijk kwamen Roeloffzen en de gemeente overeen om een stuk grond te ruilen, waardoor de gemeente eigenaar zou worden van het toegangspad. De gemeente liet vervolgens een pad aanleggen, maar was nalatig in het definitief regelen van de eigendomsverhoudingen. Toen dit na 10 jaar en diverse keren aandringen van de eigenaar nog steeds niet geregeld was, besloot deze op 1 april 1968 de toegangsweg naar de oriëntaartafel weer af te sluiten. Dit leidde ertoe dat de hele kwestie alsnog binnen enkele dagen geregeld werd.

De toegang naar het plateau loopt dus sinds eind jaren vijftig vanaf het weggetje links langs de watertoren. Vanaf dit pad is het vervolgens een beetje onhandig en onwennig zoeken naar de toegang en de trap om het plateau te betreden. Op een foto uit 1926 is te zien dat de oorspronkelijke toegang anders liep. Er liep toen een sierlijk pad vanaf het trapje over het grasveld naar de weg, ongeveer op de hoek waar het grasveld achter de watertoren begin.

Toegang tot de oriëntaartafel op 25 juli 1926

Op oude foto's is ook goed te zien dat het plateau oorspronkelijk niet voorzien was van grindtegels. De stenen tafel stond op een grote stervormige figuur. De bestrating bestond uit klinkers.

Verder was gedurende lange tijd sprake van twee verrekijkers op het plateau. Door er een kwartje in te werpen werden de kijkers geactiveerd en kon in de omgeving getuurd worden. Wie de opbrengsten daarvan genoot en waarom de kijkers zijn weggehaald konden we niet achterhalen. Vermoedelijk is dat gelijktijdig geweest met het vervangen van het stenen tafelblad op de oriënteertafel, nadat dit was vernield. De gemeente Ootmarsum heeft de kosten voor de vervanging van het stenen tafelblad destijds voor haar rekening genomen. Overigens is het huidige blad geen replica van het originele tafelblad, hetgeen blijkt uit de aanvullende tekst ‘koninklijke’ die onderdeel uitmaakt van de tekst. In het originele blad uit 1926 kwam de term ‘Koninklijke’ niet voor, omdat dit predikaat pas in de jaren dertig door de Nederlandse Toeristenbond werd verworven.

Rijksmonument

Ook de Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft ingezien dat het de moeite waard is om zuinig te zijn op de oriënteertafel. Daarom is deze bij besluit van 21 juni 1999 aangewezen als rijksmonument. Daarvoor waren vier onderliggende argumenten met een cultuurhistorisch en stedenbouwkundig belang:

- het zegt iets over de rol die de ANWB en de Toeristenbond hebben gespeeld bij het opkomende toerisme in Nederland en Twente;
- het is een zeldzaam object.
- de unieke ligging op de Kuiperberg nabij de watertoren en de Israëlitische begraafplaats;
- de oriënteertafel wordt geprezen om zijn gaafheid.

Tijdens onze zoektocht naar achtergronden en historie van de oriënteertafel is onder andere gezocht bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist. Opmerkelijk genoeg bleek dat daar in het archief en bibliotheek geen stukken aanwezig zijn die iets kunnen vertellen over de geschiedenis van de oriënteertafel.

Het uitzicht

In juni 2005 werd in het voormalige ‘Hotel de Kuiperberg’ een sponsorbijeenkomst gehouden, voorafgaand aan het nationaal wielerkampioenschap voor junioren. Tijdens deze bijeenkomst werd door burgemeester Willeme van de gemeente Dinkelland stilgestaan bij het fraaie (wielers)landschap rond de Kuiperberg. Zijdelings merkte hij daarbij ook op dat hij had gemerkt dat het uitzicht vanaf de oriëntaertafel helaas een stuk minder was geworden in de periode dat hij het gebied kende. Deze opmerking was voor het bestuur van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum aanleiding om in overleg te treden met de burgemeester en de gemeente Dinkelland. Het doel van dit overleg was te bekijken of herstel van het uitzicht mogelijk zou zijn. Het overleg heeft vanuit de vereniging Heemkunde geresulteerd in een inventarisatie van bomen en begroeiing die een belemmering zijn voor het uitzicht. Diverse eigenaren van deze bomen zijn benaderd met de vraag of ze bereid zijn mee te werken aan herstel van het uitzicht vanaf de oriëntaertafel. Dat leidde tot instemmende reacties. Alle onderzoeksresultaten zijn gebundeld en dit boekwerk kreeg als de titel “met het oog op het uitzicht.....”. Dit onderzoeksresultaat werd besproken met de gemeente, die in overleg met de provincie het herstel van het uitzicht wil inpassen in haar beleidsvisie over de Kuiperberg. Inmiddels is deze beleidsvisie ingebracht als een plan dat uitgewerkt kan worden in het kader van het Nationaal Landschap Noord-Oost Twente. Mede door de inbreng van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum wordt door de gemeente Dinkelland en de provincie Overijssel gestreefd naar een herstel van het landschap. Naast het herstel van het uitzicht vanaf de Kuiperberg is daarbij ook aandacht voor landschapsherstel van het waardevolle beekdal ‘de Vinkenbek’ (waarvan een deel tegenwoordig voorzien is van een hek met het opschrift ‘Palthe-weideken’). Vanuit dit beekdal ontspringen de bronnen die de Molenbeek voeden.

Overigens stuitten wij tijdens ons onderzoek op een krantenbericht uit 1936.¹⁰ Daarin is te lezen dat het opgroeiend hout ook toen al een probleem was geworden. Ruim 10 jaar na de opening was op diverse plaatsen het (hak)hout zodanig opgeschoten, dat de ANWB door diverse personen en instanties werd benaderd over het belemmerde uitzicht. De regioconsul van de ANWB zegde toe hierover contact op te nemen met de grondeigenaren. Daarbij dreigde hij dat de oriëntaertafel naar elders zou worden verplaatst indien de grondeigenaren niet zouden meewerken aan het verwijderen van de houtopstanden. Hij zal succes hebben gehad met zijn inspanningen, want

¹⁰ Twentsch Dagblad Tubantia, 18 juni 1936

gelukkig is de oriëntetafel blijven staan. De zorgen over het belemmerde uitzicht zijn echter tot op de dag van vandaag actueel.

Vanuit de Vereniging Heemkunde Ootmarsum is ook contact gezocht met de ANWB, eigenaar van het terrein waarop de oriëntetafel staat. Er is een overleg op gang gekomen met diverse partijen om de directe omgeving van de oriëntetafel en het plateau te revitaliseren. In combinatie met een verbeterd uitzicht zal dat recht doen aan het monument. Daarbij wordt o.a. gedacht aan het beter zichtbaar maken van de oriëntetafel, verbetering van de bewegwijzering, vervanging van de grindtegels op het plateau en mogelijke andere verbeteringen.

Toekomst

Het bijzondere uitzicht vanaf de oriëntetafel is één van de facetten die Ootmarsum iets unieks heeft gegeven. In de afgelopen tachtig jaar is het oorspronkelijke uitzicht vanaf de oriëntetafel echter grotendeels verdwenen door opschietende bomen en oprukkende bebouwing. In 2006 is de aanzet gegeven tot herstel van het fraaie uitzicht. Daarmee werd gehoor gegeven aan een opdracht uit 1926 aan de Ootmarsumse bevolking, om zorg te dragen voor de oriëntetafel en haar omgeving. Als inwoners van Ootmarsum moeten wij daarom voortdurend alert blijven en attent zijn op ontwikkelingen die afbreuk doen aan het vergezicht vanaf de oriëntetafel. We moeten echter ook realistisch zijn en erkennen dat door de stadsontwikkeling van de laatste eeuw, het uitzicht nooit meer zal worden zoals het was.

Met het oog op het uitzicht.....heeft de Vereniging Heemkunde Ootmarsum geprobeerd een aanzet te geven voor herstel van de oriëntetafel en zijn omgeving. Hopelijk verkrijgt de oriëntetafel daardoor weer de glans die Edo Bergsma voor ogen stond tijdens de opening in 1926.

Voor de medewerking bij de totstandkoming van dit artikel gaat onze dank uit naar:

- VVV Ootmarsum
- Sector Ruimte van de Gemeente Dinkelland
- ANWB te Den Haag
- Landschap Overijssel
- Archief Nederlandse Rode Kruis te Den Haag
- Gemeentearchief Enschede
- Archief en bibliotheek Rijksdienst voor Monumentenzorg te Zeist

De Volkstelling van 1795 van het Stadsgericht Ootmarsum

Inleiding

Sinds enige tijd hebben mijn vrouw en ik ons gevestigd in Ootmarsum. Komend uit het Westen, maar geboren in Twente, was de overgang niet al te groot. Echter bij het vestigen in een ander deel “van de wereld” hoort tegenwoordig een inburgeringscursus.

In Ootmarsum was deze cursus niet aanwezig en om toch enigszins in te burgeren heb ik op mij genomen de **Volkstelling van 1795** te bewerken.

Volkstelling van 1795

In de afgelopen eeuwen zijn er verschillende redenen geweest om het aantal inwoners van een stad te registreren, bijvoorbeeld:

- Burgerboekje: registratie van de burgers van een stad.
- Vuursteden Register: belastingheffing.
- Register van de 50^e penninck: belastingheffing.
- Volkstelling van 1748, 1795.
- Akte van trouw aan de Bataafse Republiek van 1798.
- Akte van Naamsaanneming 1812.
- Bevolkingsregisters van 1829, 1840 etc.

In 1795 was het Stadsgericht Ootmarsum verdeeld in 4 wijken:

Schiltvierendeel

Markvierendeel

Oostervierendeel

Hogelinden vierendeel

en het zogenaamde ***Wigbold***: het gebied buiten de Stad maar behorend bij het rechtsgebied van het Stadsgericht Ootmarsum.

Enige getallen uit de Volkstelling van 1795:

- Aantal gezinnen: 283
- Aantal inwoners: 1108

De volkstelling van 1795 is bijzonder omdat daarin de beroepen vermeld zijn.

Beroepen

Ootmarsum kende in 1795 280 personen welke in totaal 50 beroepen vertegenwoordigen, inclusief de vermelding “zonder bedrijf” en “tans zonder affairen”. Van deze beroepen komen er 26 voor in ***Het Menselyk Bedryf***¹ van Johannes en Caspaares Luiken uit 1694. Van 4 gezinnen, is geen vermelding aanwezig o.a. van de weduwe van Heijden Hompesch.

De meeste opgegeven beroepen in de overzichtslijst spreken verder voor zich, met een groot aantal weevers en werkmensen.

Ook het aantal herbergiers en tappers is niet gering: tenminste 1 per 100 inwoners.

Het meest bijzondere beroep is “**trekker op Amsterdam**”.

Wat houdt dit in? Schipper op een trekschuit varende naar Amsterdam?

Dit was te eenvoudig gedacht en met behulp van mijn “inburgeringsmentor” is de meest waarschijnlijke betekenis: **baggerman** op een baggerschip met de naam Amsterdam. Een onderzoek in de jaarrekeningen van het oudarchief van Ootmarsum, of in die tijd de stadsgrachten gebaggerd zijn, zou dit kunnen bevestigen.

Verantwoording

De Volkstelling van 1795 is in kopievorm aanwezig in de streekbibliotheek in Delden. Bij de bewerking is de oorspronkelijke spelling aangehouden.

De bewerkte versie is in de heemkundebibliotheek aanwezig.

Tot slot een woord van dank aan mijn inburgeringsmentor de heer Henk Eweg.

¹ Afbeelding blz. 29

BEROEP EN			x	Molenaar	1
FREQUENTIE				Naaijster/Naaister/Naajster	9
Beroep zoals in de				Nachtwaaker	2
Volkstelling vermeld				Predikant	2
x ¹ Advocaat	3			Procureur	1
Amsdienaar	1			Rietmaker	1
x Apoteeker	1			Rooms Pastoor	1
Arbeidslieden/				Schilder en Glazem/	
Arbeidsmensch/			x	Schilder en Glazen.	2
Arbeidsvrouw/				schoemaaker/	
Werkman/			x	schoenmaker	14
Werkmensch/				schoolmeester/	
Werkvrouw	68			Schoolmeester en	
x Bakker/Bakkersche	5		x	Voorzanger	2
Bauman/Bouman/				secretaris	1
Bouwman	7			Slaager/slager/	
Chirurgijn/Medechien			x	slagersche	4
x Docter	3		x	Smit	4
Commies	1			spinster	1
Coopman/Koopman/				Tamboer	1
x koopvrouw	7			tans zonder affairen/	
Doende landbouw	1			zonder bedrijf	16
x Grutter	1			Tapper/tappersche	7
Herbergier	6		x	tiggeler	1
x Hoedemaaker	2		x	timmerman	5
x Horlogemaaker	1			trekker op Amsterdam	
x Jager	1			(baggerman)	1
Katoen spinner/Katoen				tuinmans knegt	1
spinster	2			vroedvrouw	1
x Kleermaaker	9			Wasch vrouw	3
x Koperslager	1		x	Weever	50
x Kuiper	2		x	Wieldraaijer	1
x Landman	4			Wijnkoper	2
x Mandemaaker	1			winkelbediende/	
x Metselaar	1			winkeldoende	
				/winkelier	17
			x	zadelmaaker	1
				Totaal 280 personen	
				in 50 beroepen	

¹ Deze beroepen komen ook voor in: *Het menselyk Bedryf, 100 Verbeeldigen van Ambachten. Johannes en Caspaares Luiken. Uitgegeven in 't Amsterdam 1694.*

Midzomerfeest 1936

Nieuwsgierig geworden door de vele foto's die wij in ons archief hebben over de folkloristische optocht van 1936, besloot de werkgroep foto- en filmarchief eens op zoek te gaan naar meer informatie over deze spectaculaire gebeurtenis. Na enig speurwerk vonden we in archieven van kranten en tijdschriften verschillende artikelen over dit onderwerp. Folklorist D.J. van der Ven wijdde in zijn boek "Met de gaastok door Twente en Salland" zelfs een heel artikel aan het feest.

Het zomerfeest vond plaats op 13 en 14 juni 1936, dus precies 70 jaar geleden. Het was een grote manifestatie: zaterdag 13 juni was er 's morgens een fokveekeuring op de weilanden van Aarnink ("De Vink") net buiten Ootmarsum, terwijl 's middags door de straten van Ootmarsum een folkloristische optocht trok, die werd verzorgd door de bevolking van Ootmarsum en de omliggende buurtschappen. Zondag 14 juni werd er dan nog een groot Concours Hippique gehouden.

De beschrijvingen in de pers zijn ronduit lyrisch en na het lezen van dit alles bekijk je de foto's toch nog weer met andere ogen: ze komen tot leven! Graag willen wij u in woord en beeld mee laten genieten van de folkloristische optocht op deze "zonnedenderende dag", 13 juni 1936.

Ootmarsum in 't centrum der folklore¹

Een folkloristische optocht

*Initiatiefnemers van de optocht:
Van Deinse en Meijling*

Ootmarsum en folklore, twee begrippen onafscheidelijk van elkaar, zoo intens met elkaar vergroeid, dat, wanneer men aan het stedeke van Twentes zelfkant denkt, tegelijkertijd wordt herinnerd aan de oude gebruiken zeden en gewoonten, die hier méér dan in welke andere Twentsche plaats zijn blijven bestaan. En dit niet zonder reden. Door zijn geïsoleerde ligging was het jaren afgesloten van het meer stedelijk Twente, waar de fabrieksnijverheid welig tierde. Buiten de gemoderniseerde steden tasten wij in dit gedeelte van het Saksische Sagenland, waarin Odemarus stadje is gegrondvest, nog het feodale, het bijkans ongerepte wezen der vroegere eeuwen, dat geen veranderingen onderging. Hier ligt de heide nog zoo eindloos wijd, slingeren diepe karresporen door oneffen landwegen, fluistert de geheimzinnigheid in donkere dennenkampen en huivert de stilte rond de hoge roggeakkers. Verspreid liggen hier de groote boerenhoeven, lage steenen behuizingen met hooge roode daken en houten gevels, waarlangs de wingerd rank, verscholen tusschen eikenhout. Nonchalant tegen den grond gepoot staan de wankele schuren met wanden van vlechtwerk bestreken met leem, ruwe bouwsels, maar uitermate schilderachtig en over het heldere water in den bemosten put buigt zich de zwengel, eens een forsche stam. Het donkere bosch, de ruige hei..... Hier huizen de "witte wieve" nog in haar belten en als de avond valt, waren zij rond in het spokig late licht; 's nachts op het ven komen dwaallichtjes drijven, zoekende zielen van afgestorvenen. Op de heide grillige verwrongen gagel- en jeneverbesstruiken, hurkende dwerggedrochten, verwijderd druischt en bruischt het water van de beek, brekend over het vergane rad van den ouden watermolen onder het lindenloof verschuimend in den kolk met wijde rimpelkringen; 't vermoolmde rad dat kreunt en piept en kraakt en het wilde water zingt zijn lied van lang vervlogen tijden. Dit is Twente het deel van Twente, dat nog zoo heel weinig buiten Twente gekend wordt. Dit Twente is een land van geheimzinnigheden, verhalen en legenden wondervreemd.

Het is daarom een goed idee geweest van het Comité der op 13 en 14 Juni a.s. alhier te houden fokveedag en concourshippique, om een bijzondere attractie aan deze feestelijkheden te verbinden en het zijn de heeren Deinse uit Enschede en Meijling uit Hengelo geweest, twee erkende deskundigen op

¹ Twentsche Courant van vrijdag 12 juni 1936

't gebied der folklore, die het initiatief hebben genomen om in den middag van Zaterdag 13 Juni a.s. een folkloristischen optocht te organiseren in het oudste plaatje van Twente. Ootmarsum, het typisch oud provinciestedje, zoo heel lang nog niet geleden met wallen en grachten omringd, een stedeke in miniatuur, als uit een kinderspeelgoeddoos opgebouwd, de huizen met hun helroode daken op elkaar geplakt met de oude grijze kerk in het midden. In bijna geen ander stadje zal een folkloristische optocht meer effect sorteeren dan juist in dit oude vestingplaatsje. De bevolking van stad en omgeving is reeds eenige weken met volle ambitie aan het werk om dezen optocht in alle opzichten te doen slagen en dat hij slagen zal, daarvoor staan de inwoners van Ootmarsum en de landbouwende bevolking deszelfs borg.

De optocht, die 's middags ca. 2 uur aan de Denekamperweg zal worden opgesteld, zal als volgt zijn geformeerd:

1. 6 herauten te paard uit diverse buurtschappen
2. Groep meisjes, dragende het wapen van Ootmarsum. Kleederdracht der meisjes in kleuren van het wapen blauw en goudgeel
3. Groep "Vasselaovondgängers", afkomstig uit de buurtschap Breklenkamp.
4. Groep van 22 kinderen met "Palmpaoschens" uit Ootmarsum.

5. Groep van 4 meisjes met "**Pinksterkroon**" en "**Pinksterbroed**".
6. Harmonie "Caecilia" van Ootmarsum

7. *Wagens voorstellende een “Boerenverhuizing” uit de buurtschap Nutter.*

8. *Groep “Brulftenneugers, **Broedswagen** en Broedskoo”, uit de buurtschap Klein Agelo.*
9. *Wagen met groep jongens en meisjes oude spelen beoefende”, als “knapspool”, “vlisboom”, en “mei-fluitjes” makende etc. uit Ootmarsum.*
10. *“Kroamvisite” groep uit de buurtschap Groot-Agelo (“De Borchstad”).*
11. *“Boerenbedrief” wagen en groep uit de buurtschap Oud-Ootmarsum*
12. *Groep jongens en meisjes uit Ootmarsum, oude volksdansen beoefenend” tijdens de opstelling van den optocht op het Marktpllein voor het Stadhuis. Behoudens wijziging zullen de volgende oude dansen uitgevoerd worden: Hendrieksken”, “Paula”, “Oônnen witkop is melk”, “Hakkenschots”, “Hola, Hola, Keetje”, e.a.*
13. *Wagen van “Vlas tot linnen”, afkomstig uit de buurtschap Breklenkamp*
14. *“Hoonderkrämers” (ouderwetsche kippenkooplieden) 2 personen uit Ootmarsum.*
15. *“Oude Ootmarsumsche Brandspuit” (van 1772) met groep brandweerlieden uit Ootmarsum.*
16. *“Oogstwagens met Stoppelhanen” uit de buurtschap Groot Agelo.*

17. *“Jaan en Greet”, Groep van man en vrouw met onnoozele boersche gezichten in vagebond-achtige boerenkleeding, een ouderwetsche kinderwagen met zich zeulend. Ze halen onderweg allerlei grappen en baldadigheden uit.*

18. *“’n Slachtvisite” wagen en groep uit Ootmarsum (Den Oostenborch).*

19. *“Lös hoes met spinvisite” (uit den Postelhoek en Hezinge) Brunnikhoeshook.*

20. *“Groep ouderwetsche Harmonicaspelers”.*

21. *“Groep van jongens en meisjes uit Ootmarsum voorstellende het “**Hen kookengaon**”. Van Kerstmis tot Nieuwjaar gaan de boerenmeiden en knechts in Twente hun ouwelui opzoeken. Dat is een vaste gewoonte en de familie, waar ze dienst zijn geven hun dan steeds een metworst met ’n krentenstoeten en een zak koffieboonen mee. Men noemt dit “hen kooken gaon”.*

22. *Wagen met “Middewinterhoornblaosers” uit de buurtschap Klein Agelo.*

23. *“De oude Ootmarsumsche Nachtwacht” met volggroep van de Ootmarsumsche burgers, het oude-jaarsnachtslied “komt, burgers, komt....” Zingend.*

Zooals men ziet is de volgorde van den optocht gekozen in verband met de opeenvolging van deze gebruiken in het jaar.

Na afloop zullen de prijzen op het Marktplaats uitgereikt worden. Als jury-leden fungeeren de heeren J. J. van Deinse uit Enschede en A. C. Meyling uit Hengelo.

Deze heeren zullen elke groep uit folkloristisch oogpunt bezien.

Van een volstrekt onpartijdige beoordeeling dezer deskundigen kan een ieder verzekerd zijn.

WEUSTINK

Ootmarsum, Juni 1936.

Het feestweekend werd een enorm succes te oordelen naar de berichtgeving in het Twentsch Dagblad Tubantia op de maandag erna.

OOTMARSUM OP ZIJN ALLERBEST!

Een schitterend geslaagde folkloristische optocht.

-En?, vroeg ons Zaterdag na afloop van den Folkloristischen optocht te Ootmarsum, die georganiseerd was ter gelegenheid van een grooten Fokveedag voor Noord Twente, een van de mannen die hun schouders hadden gezet onder het vele werk dat zulk een optocht vereischt- Zijn we goed voor den dag gekomen?

De vraag kon niet anders dan bevestigend beantwoord worden, want wat Ootmarsum Zaterdag heeft laten zien overtrof alle verwachtingen. Men had zijn beste beentje voor gezet en een optocht samengesteld, waarvan iedere groep de volle aandacht waard was. Wij hebben twee jaar geleden den grooten Achterhoekschen Fokloredag in Borculo meegemaakt. Wat daar geboden werd was talrijker, maar niet beter. Wat Ootmarsum bracht, deed daar niet voor onder. Dat dit niet alleen onze mening was moge blijken uit de uitspraken van twee folklorenkeners bij uitnemendheid, de uitspraak van den bekendsten Nederlandschen folklorist D.J. van der Ven uit Oosterbeek en die van den heer van J.J. van Deinse uit Enschede.

De heer van Deinse schudde zijn grijze hoofd en zei met een blijden lach: - De optocht was een verrassing voor mij. Ik had het me veel minder voorgesteld en het was een hele toer om de prijzen eerlijk te verdeelen. Iedereen heeft zijn best gedaan om zoo goed mogelijk voor den dag te komen en dat is dan ook volkomen gelukt!

De heer van der Ven liet zich in den zelfden geest uit: - Ik heb aan een stuk door loopen genieten, zei hij. - En weet u wat het mooiste was? De groote toewijding waarmede de bewoners van deze prachtige hoek van Nederland zich gegeven hebben aan dit folkloristische feest, de ernst, waarmede zij, al was het dan ook maar voor een enkelen middag, het Twente hunner vaderen hebben doen herleven.

Zoo was het inderdaad. Niet ten onrechte noemt men Ootmarsum het meest karakteristieke oude stadje van Twente. Nu dienden het sierlijke Raadhuis, de eeuwenoude markt en de smalle vriendelijke straten tot decor voor dezen optocht, die den kroon was van den in alle opzichten geslaagden Fokveedag.

De volksdansen

Om twee uur Zaterdagmiddag was men begonnen met de opstelling van den stoet .

Op de Markt was toen een groep Ootmarsumsche Volksdancers reeds bezig met de oude dansen te demonstreren. Twee harmonicaspelers brachten er "Hendrieksken" ten gehooore, daar weerklonk 't oude "Paula", daar werd gezongen van "Oonzen Witkop is melk", daar danste men den ouden "Hakkenschots" en daar klotsten de klompen bij het

"Hola hola Keetje" op de grijze stenen van het pleintje dat hun geluid van de dicht op elkaar staande gevels weerkaatste en soms zelfs het rumoer van

de stemmen der vele kijkers overtrof. De toeschouwers verdrongen elkaar en na iedere dans weerklonk een hartelijk en verdiend applaus.

De Optocht

Er werd gedanst tot de kop van den optocht in zicht kwam. Toen werd er eensklaps ruim baan gemaakt en begon het defilé. Zes herauten te paard uit verschillende buurtschappen openden den stoet, gevolgd door de harmonie St. Caecilia en een groep meisjes die het wapen van Ootmarsum droegen. Daarachter kwam de schat van folklore, die gelukkig nog ten deele in Twente leeft. Daar waren de Vasselaovengangers uit de buurtschap Breklenkamp, de voor-vasten-vreugde in beeld brengend in de eerste maanden van het jaar. Daar waren de Palmpaschenkinderen uit Ootmarsum, met hun vol trots gedragen palmen, daar was de liefstallige Pinksterbruid, die van deze groepen wel het allerbest geslaagd was. Schilderachtig waren de

boer'nverhuuswag'ns uit Nutter, in lange rij het boerenhuisraad meevorend, die op de Pinksterbruid volgden en als het ware de groepen der volwassenen openden.

Welke van deze groepen moest men het meest bewonderen? Die van de Brulftenneugers met broedswagen en broedskoo uit Klein Agelo, die van de **Kraomvisite uit Groot Agelo**? De boerenbedrijfswagens uit Oud Ootmarsum of de wel bijzonder geslaagde

wagen Van Vlas tot Linnen uit Breklenkamp?

Waren het de **hoonderkraemers** of waren het de oale Ootmössesche braandspuuters van 1722, of Jaan en Greet met hun kind, die voor het meeste vertier zorgden?

Wat was het mooist, de groep **Oogstwagens uit Groot Agelo**, de slacht – en spinvisites uit Ootmarsum, Postelhook en Hezingen? En wat was het meest karakteristieke, het Hen, kook'n goan (bezoeken van hun ouders door de knechts en meiden tusschen Kerstmis en Nieuwjaar) of de wagen met den Middeweenterhoornbloazer, of de klootscheeters, of de oale Ootmössesche Nachtwacht? Het is moeilijk te zeggen. De wagens waren een lust voor het oog zonder uitzondering, en de wandelende groepen waren zoo goed als maar zijn kon. De **brandweermannen**, en Jaan en Greet hadden met de klootscheeters de lachers wel het meest op hun hand, vanwege de grappen die zij uithaalden en het rumoer dat zij maakten.

Maar menig een zal toch getroffen zijn door de stille eenvoud van het boerenfolk op de oogstwagens, naar de vriendelijke huiselijkheid op de visites, naar de wonderlijk mooie kleuren van de aloude boerendrachten. Is het niet vreemd dat overal bewondering gekoesterd wordt voor deze oude dracht en dat zij toch hoe langer hoe meer verdwijnt?

Belangstelling uit geheel Twente

Eenige duizenden hebben den optocht gadeslagen. Zij waren gekomen uit verren omtrek, te voet, per fiets, per auto of per bus. Overal langs den weg stonden de toeschouwers rijen dik opgesteld en iedereen gaf uiting aan zijn bewondering voor hetgeen getoond werd. De folkloristische optocht mag met recht in alle opzichten geslaagd heeten. En heeft ongetwijfeld beantwoordt aan het doel: vreemdelingen naar Ootmarsum te trekken.

De Zaterdagmorgen was gewijd aan het vee. Voor den fokveedag waren een goede honderdzestig dieren ingezonden uit de gemeenten Ootmarsum, Tubbergen, Denekamp, Weerselo, Oldenzaal, Almelo en Losser en de collectie vee, die hier naar de prijzen dong bracht inderdaad het beste uit Noord-Twente.

Na den optocht in de middaguren was er op het feestterrein nog een ringrijderij, afgewisseld door optreden van de motorkozakken terwijl natuurlijk de kermis ook voor heel wat vertier zorgde.

De Zondag is gewijd geweest aan een concours hippique, waarvoor inschrijvingen waren binnengekomen uit geheel Twente en den Gelderschen Achterhoek, zoodat ook hier van een succes gesproken mag worden.

Zoo heeft de fokveedag Ootmarsum een tweetal feestdagen gebracht, die ten volle geslaagd zijn en die nog lang in herinnering zullen blijven.

DE FOKVEEDAG

Op den fokveedag welke Zaterdag werd gehouden werden de volgende prijzen toegekend M R I J Veesslag (Roodbont).

Rubriek I: geregistreerd klasse I stieren geboren vóór 1 Juli 1933. 1ste prijs Samson eigenaar J.L. Bosch te Rossum. 2e prijs Alva eig. Stierhouderij „Reutum” te, Reutum. 3e prijs HUGO eig. Stierhouderij „Ons Streven” Ootmarsum.

Klasse 2: stieren geboren 1 Juli '33—1 Juli '34. 1ste prijs Dirk. eig. Stierhouderij „Ons Streven. 2e prijs Jaap eig. stierhouderij..” Ons Streven”.

Klasse 3: Stieren geboren 1 Juli 1934—1 Juli 1935 2e prijs Coen eig. stierhouderij „Ons Streven”.

Koeien: klasse 5 melkgevende koeien. 1ste prijs Tonny eig. Wed. G. Visschedijk te Noord-Lutte. 2e prijs Paulina eig. de zelfde. 3e 'prijs Gerda eig. F. A. Steggink op Bulter te Nutter.

Klasse 6 Droogstaande,, drachtige koeien: 1ste prijs Bertha en Truus eig. Wed. O. Visschedijk Noord-Lutte.

Klasse 7 Melkgevende vaarzen, geb. na 1 Febr. '33 2e prijs Clara en 3e prijs Bella beide eig. F.A. Steggink te Nutter.

Klasse 12. vier eigengefokte volbloeden 1ste prijs Tonny, Paulina. Bertha en Truus allen van Wed. G. Visschedijk.

Rubriek II: ongeregistreerd:

Klasse 14 1ste prijs Dika van F. A. Steggink te Nutter, 2e prijs Rosa eig. H. J. Krop Oud-Ootmarsum en Dora eig. J. Bekhuis te Nutter, 3e prijs Bertha eig. J. J. Deperink, Reutum, 4e prijs Anna eig. dezelfde 5e prijs Sientje eig. Wed. O. Damhuis. Tilligte. 6^e prijs Rosa. eig. A. Bouwhuis. Nutter.

Klasse 15 Droogstaande. drachtige koeien 1ste prijs Geertruida eig. A. Bouwhuis. Nutter.

Klasse 16 Melkgevende vaarzen, met vier of minder breede tanden 3e prijs Dora eig. J. Pouwel. Reutum.

Klasse 17, Kennelijk dragende vaarzen met 4 of minder breede tanden 2e prijs Lotje eig. Wed. H. Veer. Vasse. 3e prijs Elsa eig. Luttkhuls, Reutum.

Klasse 18, Pinken, niet gewisseld. 1ste prijs Lina eig. O. J. Harmelink, Vasse. 2e prijs Liesje eig. B. Kuks. Nutter, 3e prijs Lotje eig. O. J. Harmelink. Vasse.

Klasse 19. stier met vijf koeien alle behorende tot één Stierhouderij of particulier 1ste prijs Stierhouderij „Reutum" te Reutum". 2e prijs Stierhouderij. "Ons Streven" met stier Dirk.

Uitslag van den optocht

Bij den folkloristischen optocht werden de volgende prijzen toegekend:

Groep I: Pinksterbroed met Pinksterkroon 1ste prijs, groep meisjes dragende het wapen van Ootmarsum 2^e prijs, wagen met jongens oude kinderspelen beoefenende 3^e prijs.

Groep II: Boer'n verhuuswág 'n 1ste prijs, Boer'nbedrief 1ste prijs, Van vlas tot linnen 1ste prijs, Oogstwagens met stoppelhanen 1ste prijs, Middeweenter hoornblaozer 2^e prijs

Groep III: Brulftenneugers, broedswagens en Broedskoo 1ste prijs, Lös Hoes met spinvisite 1ste prijs, Kraomvisite 3de prijs, 'n Slachtvisite 4^e prijs.

*Groep IV: Jaan en Greet 1ste prijs, Aole Oôtmösschese brandspuite van 1722 2^e prijs, Aole Oôtmosschese Nachtwacht 3^e prijs, Hònderkrämers 4^e prijs, **Klootschieters met stokleggers 5^e prijs.***

Groep V: Oòle volkdânsers 1ste prijs, Hen kook'n gaon 2^e prijs, Vasselaovondgangers 3^e prijs.

Groep Klootschieters uit Ootmarsum

Naar aanleiding van de optocht werd de volksdansgroep “De Ootmarsumse Boerendansers” onder leiding van meester ter Hofstede opgericht.

Afscheid Zusters Kloosterbejaardenoord

Maria Ad Fontes

Anton Greven in gesprek met enkele zusters

De ontvangst in de gezellig ingerichte spreekkamer van 'ons' klooster aan de Oostwal door de zusters Clementine, Geertruda en Theodora was hartelijk. Onder het genot van een kopje koffie werd van gedachten gewisseld over het kloosterleven in het algemeen maar over dat in Maria ad Fontes in het bijzonder.

Sedert 1938 wonen onze nonnen in ons stadje. In de loop van januari 2007 zullen de laatste circa 40 bewoonsters Ootmarsum verlaten.

Dat was geen gemakkelijk besluit: oude bomen verplanten is heel moeilijk en kan ook droevig zijn.

Terugkijkend naar het verleden wisten de zusters van hun reeds overleden medezusters te vertellen over het wel en soms ook wel wee van het kloosterleven, dat geheel in handen was van de zusters zelf. De capaciteit,

om het zo maar eens oneerbiedig te zeggen, bedroeg in de topjaren voor en kort na de Tweede Wereldoorlog 100 kloosterlingen.

Buiten en binnen het klooster deden zij hun werk, baden, slapen, aten en recreëerden samen als een hechte gemeenschap.

Net zoals in de 'buitenwereld' waren de zestiger jaren een keerpunt in hun leven. Opdrachten, die voordien werden gegeven en opgevolgd, werden vervangen door verzoeken met keuzemogelijkheden. Eén zaak bleef echter hetzelfde: de hartelijke saamhorigheid van

*Zusters van Onze Lieve Vrouw van Amersfoort rond 1966.
Links: Zuster Hyacinta en zuster Leopoldina en in het midden
zuster Henriëtte. Rechts voor zuster Clothilde*

de bewoonsters, wier aantal kleiner en bescheidener werd. De aanwas nam af en stokte tenslotte: van honderd zusters naar vijftig en nu zijn er zo'n kleine veertig. Het kloosterleven ging overigens rustig verder, ondanks het feit, dat de status van het klooster veranderde in een kloosterbejaardenoord met de nodige ondersteuning van 'buiten'. Het contact met die buitenwereld

groeide daardoor natuurlijk , zodat de verbondenheid met Ootmarsum steeds groter werd.

Verenigingen en clubs kregen de gelegenheid om in het gastvrije klooster te vergaderen of anderszins actief te zijn. Her leven in het klooster ging ook toen weer normaal door: het gezellig samenzijn, de maaltijden in de refter en het gezamenlijk bidden en zingen in de mooie kloosterkapel, die ook door steeds meer mensen van buiten werd bezocht.

De uiterlijke vorm van het klooster zal wellicht op enkele uitzonderingen na, zo blijven, zodat de `skyline` van Ootmarsum zal worden bewaard.

De zusters hopen van harte in hun nieuwe bestemmingen spoedig te aarden, zodat zij ook in Amersfoort en Bussum hun kloosterleven op dezelfde wijze kunnen voortzetten. Zij hebben in alle vrijheid hun keus kunnen bepalen: in

Amersfoort voor Agnietenhove of het Moederhuis en in Bussum voor Mariëngaard of Mariënborg. Hun oudste medezuster is 99 jaar en gaat ook mee ! Oude bomen

Wij wensen hier in Ootmarsum de zusters het allerbeste, en of zij nu lerares, onderwijzeres, kleuterleidster, ziekenverzorgster, huishoudster of missionaris (Indonesië bijvoorbeeld) waren, wij hopen allen, dat zij nog veel plezierige jaren zullen hebben in hun nieuwe omgeving.

Hier: van cel tot kamer. Daar: van Ootmarsum naar Amersfoort of Bussum.

Team huishouding Klooster
Maria ad Fontes

In de jaren zeventig van vorige eeuw werden de eerste kloosters gesloten in Nederland. De zusters begonnen zich uit hun werkveld terug te trekken en klooster "MARIA AD FONTES" te Ootmarsum kreeg de functie van "Kloosterverzorgingshuis". Veel werkzaamheden die de zusters jarenlang zelf deden, werden overgenomen door leken.

Henri Koop, Willy Smellink en Annie Hesselink vertellen: Werken in een klooster een unieke ervaring!

Het gesloten karakter, dat door veel buitenstaanders wordt vermoed, blijkt bij nadere kennismaking juist een bron van grote gastvrijheid te zijn. De huisregels in het klooster wijken misschien wel enigszins af van een doorsnee "gewoon" verzorgingshuis, de totale leef sfeer wordt door de medewerkers echter als zeer aangenaam ervaren. Werken in een klooster

betekent wel respect kunnen opbrengen voor een wat andere leefwijze van de bewoners zoals bijvoorbeeld af en toe wat extra ruimte voor persoonlijk of gezamenlijk gebed, voor meditatie en dergelijke. De kloosterlingen vormen met elkaar een hechte gemeenschap.

De gewone alledaagse dingen gaan zoveel mogelijk gezamenlijk: koffiedrinken in de woonkamer, die hier recreatiezaal heet, en eten in de refter. Ook de medewerker staat centraal met betrekking tot het woon- en leefklimaat binnen het klooster. Als medewerker dien je gevoel te hebben voor de bijzondere cultuur en dagorde van de kloosterlingen. Afkomst en geloofsovertuiging zijn nooit bepalend geweest bij de aanname van personeel.

De dagorde wordt door de bewoners zo veel als mogelijk gezamenlijk beleefd. De werkzaamheden zijn hierop, voor zover mogelijk, afgestemd.

Lief en leed wordt samen beleefd en gedeeld; vooral de betrokkenheid bij het wel en wee van medewerkers is zeer groot. Het bekende envelopje op je verjaardag, een bloemetje of kaartje bij ziekte of afscheid, bevestigen de hechte band tussen bewoners en medewerkers. Vanzelfsprekend wordt er wél professionaliteit van de medewerkers verwacht.

Gezamenlijke activiteiten bij bijzondere gelegenheden zoals zustersfeesten, Kerstmis, carnaval en dergelijke, dragen bij aan een gezellige, huiselijke en goede werksfeer. De verschillende disciplines, zoals de algemene dienst, facilitaire dienst en de afdeling verzorging, maakten het mogelijk dat de zusters op Maria ad Fontes van een mooie en goed verzorgde oude dag hebben kunnen genieten. Jammer genoeg gaat Maria ad Fontes (januari 2007) de deuren sluiten. Dat betekent dat er, voor diverse mensen een einde komt aan het werken in het klooster te Ootmarsum.

Ondanks de problemen die dat met zich meebrengt blijft onze conclusie tenslotte: **werken in een klooster....het was een unieke ervaring.**

Albert Verheij

Ootmarsum als gastvrij toevluchtsoord in WO II

Na Hitlers inval in mei, 1940, vroegen wij ons af hoe ons dagelijkse leven zou veranderen. Langzaam maar zeker kwamen er nieuwe reglementen en besluiten die onze vrijheid belemmerden.

In 1942 waren er geruchten dat Hitler met zijn leger Engeland zou aanvallen vanaf de Nederlandse kust. Uiteindelijk is dat niet gebeurd, maar het leek toen niet onwaarschijnlijk dat heel Scheveningen, waar ik toen woonde met mijn ouders, geëvacueerd zou worden. Mijn vader, die handelsreiziger was in fijnhout (hout voornamelijk gebruikt door meubelmakers), besloot de grote

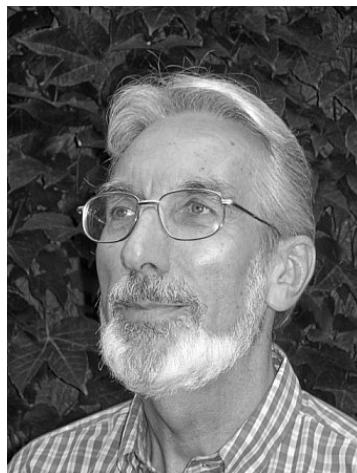

Albert Verheij 1942

uittocht naar het binnenland voor te zijn en begon te zoeken naar een goed verblijf voor ons drieën. In de eerste jaren van de oorlog was het nog mogelijk per trein door Nederland te reizen en op een goede dag kwam hij terecht in Ootmarsum bij zagerij Oude Hengel. Daar ontdekte hij dat er een aantal kamers beschikbaar waren bij Bakkerij Koopmans op het adres Grotestraat 32. Ik was toen vijf jaar oud.

Wij besloten zo gauw mogelijk te verhuizen en betrokken drie kamers in het voorgedeelte van het huis, de grote kamer boven de bakkerij en nog twee kleinere kamers die als keuken en slaapkamer werden gebruikt. In de kamer naast ons, boven de lunchroom, woonde meester Neep, onderwijzer aan de r.-k. jongensschool. Hij had een piano en later zou ik muzieklessen van hem krijgen.

De kamers waren gemeubileerd. Wij besloten onze eigen meubels op te slaan aan de overkant bij Marie Kemperink, die een goede kennis van ons werd. Later trouwde zij met Jan Leverink en verhuisde naar Borne waar hij een autobedrijf had.

De familie Koopmans

De familie Koopmans en mijn ouders konden het heel goed met elkaar vinden en ik, als enig kind, vond het heerlijk plotseling speelkameraadjes te hebben die in hetzelfde huis woonden. Er waren zes kinderen in de familie: Annie, Inie, Hennie, Jan, Lucie en Betsie.

Ik was vaak beneden in de keuken of in de achterkamer. Wij liepen dan naar buiten langs de bakkerij waar wij soms een likje heerlijke crème kregen als

Een winterse foto genomen op de Westwal. Vlnr: achter Mevr Verheij, Hennie Koopmans, Mevr. Koopmans; voor: Albert Verheij, Lucie, Jan en Betsie Koopmans

zij gebakjes of taarten aan het maken waren. Buiten was er een binnenplaats, gedeeltelijk overdekt, en daarachter de Kapelstraat. Als je die overstak vanuit het huis kwam je bij de schuur, in die tijd voornamelijk een soort opslagplaats. Er was daar achter het huis genoeg ruimte om te spelen. Als wij meer ruimte nodig hadden gingen wij naar de Westwal en daarachter naar Engels Tuin.

Ik weet niet wat wij allemaal speelden maar het volgende zal ik nooit vergeten. Wij waren ongeveer zeven jaar. De pop van een van de meisjes was op de grond gevallen en het hoofd was gebarsten. Zij werd voor dood verklaard en daar moest uiteraard een begrafenis op volgen. Ons oorspronkelijke plan was een gat te graven achter het huis van Stroot (vlak naast Koopmans, thans verdwenen) waar een paar straatstenen ontbraken. Dit plan moesten wij laten varen omdat onze vingers niet opgewassen waren

tegen de droge, keiharde aarde. Bovendien kregen wij vuile handen die grondig gewassen zouden moeten worden als mevrouw Koopmans naar buiten zou komen met de middagboterhammen.

Na wat heen en weer gepraat had een van ons een grandioos idee. Wij hadden allemaal de begrafenisstoeten gezien die zich zo af en toe via de Grotestraat naar de r.-k. begraafplaats begaven. Waarom konden wij dat niet doen? Het leek een uitstekend plan en al gauw hadden wij alles georganiseerd. De pop werd in een schoenendoos gelegd. Met touw werden er twee stokjes aan bevestigd voor de dragers, twee jongens waarvan ik er een was. De meisjes zouden er achteraan lopen en iets droevigs zingen. Nadat wij ons opgesteld hadden in de Kapelstraat kwam de stoet langzaam in beweging. Bij de Schiltstraat gingen wij rechtsaf, om het huis van Stroot heen met de pastorie aan de linkerkant. Zou meneer pastoor ons zien?. Zou hij dit goedvinden?

Nu kwam het grote moment waarop de processie de Grotestraat in zou gaan.

Als wij het goed wilden doen zouden wij, als een echte

begrafenisstoet, in het midden van de straat moeten lopen. Wij keken schuchter naar de mensen die daar liepen en kregen blijkbaar allemaal dezelfde angstige gedachten. Zijn wij hier niet iets heel

geks aan het doen? Is dit niet spotten?

Plotseling stonden wij stil en allemaal tegelijk draaiden wij ons om en renden terug naar de veiligheid van de Kapelstraat. Gelukkig was dat niet ver. Volledig buiten adem stonden wij naar elkaar te kijken alsof wij aan een groot gevaar waren ontsnapt. Niemand kwam naar voren met een nieuw plan. De pop is waarschijnlijk uiteindelijk in de vuilnisbak terecht gekomen.

De Grotestraat: links lunchroom Koopmans. Het pand rechts is afgebroken.

Godsdienst

Wij waren gereformeerd. Bij de familie Koopmans kwam ik in contact met religieuze begrippen waar ik nog nooit van gehoord had, zoals biecht, eerste communie en de mis. Aan de muren hingen crucifixen, sommige met wijwaterbakje. Ook waren er rooms-katholieke schoolboekjes in huis. Ik

absorbeerde het allemaal en vond de r.-k. kerk veel interessanter dan de protestantse. Ik vond het ook helemaal niet leuk als ik om tien uur op zondagmorgen naar de kerk moest terwijl mijn speelkameraden konden doorspelen omdat zij al naar de mis waren geweest. Ik werd zelfs kwaad op mijn ouders en zei dat ik rooms-katholiek wilde worden.

Wel, dat is nooit gebeurd, zelfs niet toen mijn vrouw en ik veel later de gereformeerde kerk verlieten. Wel heb ik altijd grote interesse gehad in rooms-katholiek kerken met hun geïnspireerde architectuur en mystieke atmosfeer. Mijn vakantie is niet volledig als ik niet een paar kathedralen heb kunnen bezoeken. Ook heb ik een speciale interesse in Nederlandse en Vlaamse rooms-katholieke schrijvers zoals Anton Coolen, A.M. de Jong, Ernest Claes, Felix Timmermans en Godfried Bomans. Ik luister graag naar Gregoriaanse zang en de prachtige muziek die men kan vinden in de missen van Haydn, Mozart en Schubert. Misschien hebben mijn ervaringen in Ootmarsum me daartoe geïnspireerd.

Desalniettemin waren wij gereformeerd en de kerk in Ootmarsum die het dichtst bij die richting stond was de hervormde kerk. Daar gingen wij dus iedere zondagmorgen heen. Daarnaast organiseerde mijn vader gereformeerde middagdiensten bij ons thuis boven de bakkerij. Soms was er een dominee, soms werd er een preek gelezen. Er waren meestal zo'n vijftien mensen aanwezig. Ik kan me twee namen herinneren: kapper Toet en zijn gezin en de heer en mevrouw Smal, goede kennissen van ons uit Hengelo, die eigenaar waren van het zomerhuisje "de Smalhorst" in het Springendal.

De Duitsers

Ik geloof niet dat ik overdrijf als ik zeg dat wij midden in het Duitse leger woonden. En groot regiment van de Wehrmacht was in Ootmarsum neergestreken. Wij zagen ze overal. Velen waren ingekwartierd. De hervormde school waar ik op zat werd op een gegeven moment gevorderd, zodat de lokalen konden worden gebruikt als slaapzalen voor de soldaten. Wij keken wel eens door de ramen naar binnen om te zien hoe het er nu uitzag. De schoolbanken waren weg en in plaats daarvan zagen wij een vloer bedekt met matrassen. Tegen de muren stonden geweren met bajonetten, beladen met helmen, gasmaskers en soldatenjassen.

De Duitse veldkeuken was opgesteld achter bakkerij Koopmans in de Kapelstraat. Deze keuken bestond uit een enorme metalen kubus op wielen, waarin zich de oven en de gamellen bevonden. Drie keer per dag kwamen honderden soldaten vanuit de hele stad daar hun eten halen. Ik herinner me een kleine onderofficier die als een keffende hond luid schreeuwde tegen iedereen die in zijn gezichtsveld kwam. Nadat zij hun eten hadden ontvangen gingen de soldaten tegen de huizen zitten om het te verorberen. Er ging wel eens iets verkeerd in die keuken. Soms was het eten aangebrand, iets wat je

bij Koopmans door het hele huis rook. Eén keer waren de keien in de Kapelstraat bedekt met een laag paarse pudding.

School

De Nederlands Hervormde School had maar twee lokalen, één voor de eerste, tweede en derde klas en één voor de vierde, vijfde en zesde. Het kwam er ongeveer op neer dat iedere rij banken een klas vormde. Het hoofd was meester Reinders. Hij gaf les in het klaslokaal het dichtst bij de ingang.

Ik zat in het achterste lokaal en heb twee onderwijzeressen gehad en een onderwijzer. Toen ik arriveerde in 1942 zat ik in de eerste klas en mijn onderwijzeres was juffrouw Kloppers. Het was plezierig om bij haar in de klas te zitten. Ik herinner me dat wij haar erg waardeerden, omdat zij ons toestemming gaf onder de bank te gaan zitten als er bommenwerpers overkwamen, wat ons een gevoel van veiligheid gaf. Helaas verliet zij de school. De nieuwe onderwijzeres was juffrouw Davids. Zij was minder populair en erg streng. Tijdens een luchtaanval was het gewoon doorwerken geblazen. Bij het bombardement op 30 januari 1944 zijn juffrouw Davids en Johan Heupink omgekomen. Ik herinner me nog dat de hele school naar het ziekenhuis op het Kerkplein ging om haar vaarwel te zeggen. Zij was opgebaard in een prieeltje op de binnenplaats.

Toen onze school gevorderd werd moest er een andere plaats worden gevonden. De eerste was de consistorie van de hervormde kerk. Ik geloof dat deze tijdens het bombardement beschadigd of vernietigd was en wij gingen daarna naar het huis van de familie Textor aan de Almeloestraat. De derde plaats was "Ons Gebouw". Daar kregen wij les in de galerij, terwijl van beneden de stemmen van Duitse officieren kwamen die daar een soort bureau hadden ingericht. Als wij opkeken naar de achtermuur zagen wij een enorme hakenkruisvlag.

Toen de oorlog voorbij was gingen wij weer naar ons oorspronkelijke gebouw aan de Oostwal terug. Onze nieuwe onderwijzer was meester Baanstra, een heel geschikte man.

Springendal

Het Springendal was voor ons heel belangrijk. Wij fietsten veel en een ritje naar de bossen was altijd een prettig vertier. Maar er was nog een andere reden. Op het Springendal deden wij vaak onze voedselinkopen. Ik weet niet meer wat de prijzen waren maar ik weet wel dat wij vaak terugkwamen met wat ham of spek en melk in frisdrankflessen die wij hadden laten vullen bij een boer. Mijn moeder liet weten dat zij graag breide. Dit had tot gevolg dat zij borstrokken, dassen, sokken, mutsen en wat al niet meer produceerde voor boerenvrouwen die daar om gevraagd hadden. Dat leverde vaak extra voedsel op. Ik herinnerde me dat mijn vader onze huiskamer binnenkwam

Bij de oriënteertafel: vlnr Hennie Koopmans, Albert Verheij en vader Verheij, 1942/1943

met een teil gevuld met kalfslever, Een andere keer kregen wij een varkenskop waarna wij een maand lang hoofdkas aten. Het smaakte allemaal prima! Als wij in het Westen waren gebleven hadden wij hongersnood geleden.

Ik herinner me slechts twee namen van boeren waar wij vaak kwamen. Eén daarvan is Elferink. Hun boerderij was aan het pad naar het Springendal dat begon bij de r.-k. jongensschool. De andere was Lippert. Ook bezochten wij regelmatig Opoe Toet, de moeder van kapper Toet in de Schiltstraat.

De heer en mevrouw Smal uit Hengelo lieten ons vaak hun zomerhuisje gebruiken. Dat waren altijd heerlijke dagen. Vaak ging ik zwemmen in een van de kolken. Soms was mijn vader weg voor zaken en mijn moeder zat dan 's avonds als het donker was tegen het donkere bos aan te kijken. Zij was daar wel een beetje angstig van, omdat op een avond plotseling een aantal Duitse soldaten vanuit de bomen naar voren sprong met gasmaskers op. Gelukkig waren zij alleen maar op oefening.

Juffrouw Davids zuster, Nieske, was een goede kennis van ons. Vaak kwam zij voor een paar dagen op bezoek in "de Smalhorst".

De Bevrijding

Wij wisten op een gegeven moment zeker, dat de bevrijding gauw zou komen. De vraag was hoe? Wij hoorden berichten over andere steden waar zwaar geschoten was en huis aan huis gevechten hadden plaatsgevonden. Zou dat in Ootmarsum ook gebeuren? Gelukkig is het allemaal nogal rustig gegaan. Op een zondag stond de hele Grotestraat vol met haveloze Duitse soldaten, die paard en wagen hadden gevorderd van omliggende boerderijen om maar zo gauw mogelijk de grens over te trekken.

Daarna was het een paar dagen rustig en niemand wist wat er zou gaan gebeuren. Sommige mensen droegen al oranje.

De echte bevrijding kwam op de morgen van 4 april 1945 toen drie kleine, donkergroene tanks de Markt opreden. De Engelsen waren eindelijk gearriveerd en er werd geen schot gelost!

Van de vele gebeurtenissen die zich daarna afspeelden herinner ik mij de volgende:

- Gevluchte N.S.B.ers die zich trachtten te verbergen in Springendal werden gevonden en moesten door de stad marcheren met opgeheven handen.
- Als kinderen liepen wij achter de Engelse auto's en tanks aan bedelend om chocola.
- Mijn moeder ging op de fiets naar een Engels militairkamp aan de Hooidijk om eieren te ruilen voor thee en zeep.
- Voedsel dat wij in jaren niet gezien hadden, zoals dadels en haring, verscheen, mondjesmaat, in de winkels.
- Er werd een drie dagen durend bevrijdingsfeest gevierd. De stad werd opgetooid met vlaggen en wimpels. Er werd zelfs een fontein gebouwd op de hoek van de Grotestraat en de Schiltstraat.

Later dat jaar zijn wij weer teruggekeerd naar Scheveningen. Terug in het Westen realiseerden wij ons pas ten volle hoe goed wij het hadden gehad in Ootmarsum.

Na 1945

Na de oorlog hebben mijn ouders diverse malen Ootmarsum bezocht om oude kennissen te bezoeken. Ik herinner me dat ik met zij meeding in 1950. In 1964 emigreerde ik naar Canada. Hoewel ik meer dan eens op vakantie in Nederland ben geweest ben ik er nooit toegekomen Ootmarsum te bezoeken, tot dit jaar (2006). Dank zij het internet kwam ik heel gemakkelijk in contact met Jan en Riet Koopmans. Ik vertelde ze, dat ik van plan was om deze zomer Ootmarsum een bezoek te brengen. Op 11 juli hebben zij mij bijzonder hartelijk ontvangen en een ontmoeting georganiseerd met Jan's zussen. Wij hebben een heel genoeglijke middag doorgebracht in het Springendal.

Jan heeft mij twee keer meegenomen op een wandeltocht door de stad. Ik herkende heel veel, maar miste hier en daar een paar gebouwen. Als gepensioneerd onderwijzer was ik erg onder de indruk van het Educatorium. Ootmarsum heeft zich door de jaren ontwikkeld tot een bijzonder aantrekkelijke toeristenstad.

Hoewel wij als volslagen vreemdelingen in 1942 arriveerden, hebben de Ootmarsummers ons met grote hartelijkheid in hun midden opgenomen. Voor mij waren die drie jaren een ervaring die ik nooit zal vergeten.

Odemarus, Othmar, Ottar, Omer

Sinds mijn verhuizing naar Ootmarsum, nu ruim 12 jaar geleden, ben ik op zoek naar meer gegevens over Othmar. Bij ons ook bekend onder de Latijnse naam Odemarus. Mijn nieuwsgierigheid heb ik via bibliotheken en dergelijke niet geheel kunnen bevredigen.

In de mythologie gaat het verhaal dat de godin van de huiselijke haard, Freya, zo nu en dan uit haar 'Folkwang' (hemel) neerdaalde om zich te onderhouden met haar aardse oogappel Ottar. Zij is ook bekend als de godin van de liefde, de behoedster van de schoonheid. Wellicht wilde ze haar hemelse geluk toch vermengen met wat aardse genoegens en kwam daarvoor bij Ottar, die verondersteld wordt dezelfde te zijn als onze Othmar. Ottar heeft, volgens het gedicht 'Hyndluljod', een steenhoop of een altaar ter ere van zijn hemelse liefde opgericht.

Bij mijn verdere zoektocht ben ik gestrand bij twee heiligen met de naam Othmar. Dit stukje geschiedenis begint eind 2004 met de campagne voor Amerikaanse presidentsverkiezingen. De heer Bush is ons inmiddels ruim voldoende bekend. In die tijd publiceerde onze Twentsche Courant Tubantia een artikel over zijn tegenstrever John Kerry. Deze laatste is gedoopt in de parochie van Mödling nabij Wenen en wel in de kerk die onder patronage staat van de Sankt Othmar. Dat geeft een nieuwe impuls om door te zoeken. Bij mijn spuurwerk over het leven van die heilige mannen met de naam Othmar krijg ik de helpende hand van twee leden van het grondpersoneel van de Heer: Pater Othmar, een Cisterciënzer monnik van klooster Liliënfeld in Wenen en de beeldhouwende pastor Omer Gielliet uit Breskens.

Keren we terug naar het grondpersoneel. Pater Othmar is van Poolse ouders en gedoopt in de parochie van de Heilige Othmar in Wenen. Hij heeft bij zijn intrede in het klooster die naam gekozen als herinnering aan zijn doop. Pastor Omer wordt bij zijn opname in de kerk onder de bescherming gesteld van de Saint Omer uit Frankrijk. Ook wel genaamd Audumarus. Omer sticht rond 625 met enkele confraters het klooster 'Sithiu' op de plaats van het latere Saint Omer in Noordwest Frankrijk en wordt bisschop van Thérrouane. Hij is de patroonheilige van de ooglijders en is gestorven op 1 september 667.

Het boekje over de herkomst van onze plaatsnamen zegt dat namen die eindigen op o.a. 'heem, hem en um' gesticht zijn in de 7e en 8e eeuw. Dat komt overeen met het sterfjaar van St. Omer. Dan zou het jaartal 126 als stichtingsjaar van Ootmarsum niet kloppen. Ook de Duitse "Heiligen

Lexicon” brengt mij aan het twijfelen over ónze Odemarus / Othmar. Daarin wordt verondersteld dat ons stadje rond 625 gesticht is door deze Frankische bisschop Othmar of Omer. In opdracht van koning Chlodovech (Clovis) II, zou hij deze streken wel eens tot het geloof brengen. Clovis gebruikt het geloof om die wilden een beetje te temmen en zijn heerschappij te vestigen. Pastor Omer Gielliet brengt redding. Hij schrijft dat St. Omer nooit noordelijker is gekomen dan Kortrijk in West Vlaanderen en dat is ‘per pedes apostolorum’ een flink stukje lopen verwijderd van ons Twente. Hiermee is mijn geloof in onze eigen Othmar onwankelbaar geworden.

De poging tot bekering door Frankische missionarissen loopt op een fiasco uit omdat zij de taal van de Friezen en de Saksen niet spreken.. De latere Pippijn van Herstal is iets slimmer en vraagt aan Paus Joannes V of hij niet wat missionarissen achter de hand heeft die het Saksisch beheersen. Daarop stuurt Rome een aantal Angelsaksische monniken naar deze lage landen en Willibrord meldt zich bij de paus en bij Pippijn en wordt zo de eerste bisschop van Utrecht.

Maar keren we terug naar Othmar. De naam Othmar, Othmer of Ottmar is een oud Hoogduitse of Alemaanse voornaam met de betekenis “door bezit beroemd”. Volgens pastor Omer is ‘Audomarus’ ook wel vertaald als ‘Waldemar’. ‘Walde’ en ‘mar’ zou dan staan voor ‘woud en zee’. Enige Deense koningen droegen die naam.

Gaan we nu maar door naar Othmar van Sankt Gallen. Volgens de kalender van het gewest Basel, Chur wordt hij geboren in 690 als lid van het volk der Alemannen. Na zijn priesterwijding in 719 krijgt hij opdracht om een klein klooster te stichten in Gallus, het latere Sankt Gallen. De plaats genoemd naar Gallus, de discipel van Columban. Othmar laat zich, volgens de Duitse Lexicon, door Karel Martel bevestigen tot abt, breidt het klooster uit tot een abdij en neemt met zijn metgezellen de regels van Benedictus aan. Hij bouwt het eerste huis voor melaatsen in Zwitserland en neemt ook andere zieken, blinden en armen op. Zelf behartigt hij de belangen van de zieken tijdens de nachtelijke uren. Het klooster beschikt over voldoende inkomsten uit grote landerijen en bouwt ondanks zijn gastvrijheid toch een flink kapitaal op. Hij gaat zeer eenvoudig gekleed en maakt voor zijn reizen gebruik van een ezel in plaats van het voor abten gebruikelijke paard.

De rijkdom van het klooster brengt anderen in de verleiding en zo kan het gebeuren dat hij in conflict komt met de Frankische graven Warin en Ruthard uit zijn omgeving. Zij tonen zich duivelse tegenstanders en laten ene Lampertus het lasterverhaal rondbazuinen dat hij zich tijdens de verpleging van zieke vrouwen onzedelijk zou hebben gedragen. Othmar wordt door de graven gevangen gezet en ze willen hem tot de doodstraf laten veroordelen. Hij krijgt echter levenslang en wordt verbannen naar het eiland

‘Werd’ bij Stein am Rhein. Dat is de plek waar de Rijn uit de Bodensee wordt gevormd. Daar sterft hij op 16 november 759. Tien jaar later wordt zijn lichaam, nog geheel ongeschonden, gevonden. Broeders van zijn kloosterorde brengen zijn lichaam per boot naar Sankt Gallen. Die broeders hebben als drinken voor onderweg een vat wijn meegenomen.

Ondanks het gebruik van dit heerlijk vocht, blijft het vat op de heen en

H.Othmar

*Kopie van het Gildenvaandel van de
wijnboeren in Mödling Oostenrijk*

terugreis op wonderbaarlijke wijze gevuld. Op de weg terug woedt er een verwoestende storm met onweer over de Bodensee. De broeders denken dat het nu met hen gedaan is, maar de storm wordt, als door een wonder, op afstand van hun scheepje gehouden.

Geen druppel regen bereikt hen. Zelfs de kaarsen die zij uit eerbied bij het hoofd en de voeten van het lichaam hebben geplaatst blijven branden tot zij het klooster van Sankt Gallen binnengaan.

De verering van Othmar verbreidt zich snel, zieken worden op zijn voorspraak genezen.

In Attenhausen bij Augsburg heeft men relieken van de heilige en sinds 1750 is daar een bedevaartsoord. In Wenen en in het nabijgelegen Mödling en omgeving wordt de heilige vereerd als de patroon van de wijnboeren.

Daar bevindt zich het gildevaandel van de wijnboeren en twee altaarschilderingen die verhalen over Sankt Othmar. Daarnaast werd mij verteld dat tussen Wenen en

Mödling het plaatsje Vösendorf ligt met een kerk, gewijd aan..... Simon en Judas. De eerste kerk werd daar gebouwd tussen 1137 en 1150.

Waarom dit hele verhaal? Niet omdat het iets bijdraagt aan de kennis van onze Othmar, maar wel rechtstreeks afkomstig is van twee mannen met de naam OTHMAR.

Hoe ik aan die twee gekomen ben is waard om verteld te worden bij de open haard en met een goed glas drank dat is verkregen door een gistingsproces uit het sap van druiven. Vóór deze opgedane kennis offerde ik wel eens aan Bacchus. Die is nu ingeruild voor ‘Othmar’.

Een Snuifje Tabak

Een unieke expositie over de tabaksindustrie in Ootmarsum

Ans Bloemen en Wim Reinders tijdens de inrichting van de expositie.

Foto: Toma Tudor TC Tubantia

Ter gelegenheid van het jubileum 40 jaar Heemkunde Ootmarsum zijn er vele activiteiten georganiseerd. De jubileumcommissie, bestaande uit bestuursleden en vele andere enthousiastelingen, had een heel programma opgesteld en alle werkgroepen presenteerden zich.

Zo heeft de Werkgroep Geschiedenis I zich gebogen over de historie van de tabaksindustrie in Ootmarsum en hebben wij met behulp van vooral Ans Bloemen, Hans Heupink en Wim Reinders (allen door familiebanden verbonden met de tabaksindustrie in Ootmarsum) een presentatie gegeven in de Schaapskooi van het Openluchtmuseum op zaterdag en zondag 20 en 21 mei 2006.

Ter voorbereiding waren er gesprekken met Ans Bloemen en Hans Heupink, en met laatstgenoemde heeft Ties van Kerkhoff een bezoek gebracht aan het tabaksmuseum en de oude tabaksfabriek De Olifant in Kampen. Voorts zijn wij met Hans Heupink naar de opslag van zijn zeer

interessante verzameling oude tabaksmachines op de Mors geweest, waarvan hij er een aantal op de expositie heeft geplaatst.

Hans Heupink, Ans Bloemen en ook Wim Reinders hebben veel verteld over de tabaksverwerking en allen hebben zij materiaal beschikbaar gesteld voor de expositie. Zij hielpen met de inrichting van de tentoonstelling en waren zelf ook aanwezig om uitleg te geven. Ans had o.a. gezorgd voor een videofilm over de tabaksfabriek Bloemen, van Hans waren er allerlei oude machines, veel balen tabak uit diverse landen, verpakkingsmateriaal, boeken en platen, oude foto's, sigarenbandjes. Wim had vele oude voorwerpen meegebracht o.a. een droogtrommel, tabaksvormen, sigarendoosjes enz.. Prachtig fotomateriaal en oude krantenknipsels die beschikbaar werden gesteld door "de tabaksfamilies", maakten de expositie compleet.

Ook van sigarenspeciaalzaak Jos Brummelhuis kregen wij veel voorwerpen te leen.

Al met al gaf dit een goed beeld van de vroegere tijd van de tabaks- en vooral sigarenindustrie sinds ongeveer 1800.

Aanschouwelijk was gemaakt het kerven en drogen van tabak, waarna de tabaksbladeren werden gefermenteerd, waardoor de tabak haar typische geur en kleur verkrijgt. Na sorteren op kleur en lengte worden de bladeren in balen verpakt en verscheept naar de fabriek, waar deze worden verwerkt. Omdat er vroeger verlangd werd dat sigaren een lichte egale kleur hadden, werden deze gepoederd. Wilde sigaren zijn niet wilder of anders, maar bij deze zijn de uiteinden niet afgesneden zodat het binnenwerk uitsteekt. Alleen sigaren die een afgesloten mondeinde hebben worden geknipt.

Sigarenbandjes werden voor het eerst gebruikt rond 1860 in Cuba. Ze waren oorspronkelijk wit en dienden slechts om geen bruine vingers te krijgen; echter vanaf ongeveer 1890 werden deze in kleur bedrukt met reclame voor het merk.

Ook kwam er een bandje om de sigaar ten bewijze dat de belasting (accijns) was betaald, hetgeen streng werd (en wordt) gecontroleerd.

Vanaf 1912 werd met behulp van een voorheffing ook accijns geheven op de eindproducten, sigaren en shag. Met de "Tabakswet 1921" werd ieder tabaksproduct van een accijnsnummer voorzien om daarmee beter de toenemende belastingontduiking tegen te gaan. Het smokkelen van tabakswaren was een winstgevende aangelegenheid! In het belastingmuseum van der Poel te Rotterdam, en in Overdinkel is een smokkel/douanemuseum, waar je kunt zien op welke slimme wijze er gesmokkeld werd. In Ootmarsum was er een douanepost, want Ootmarsum lag namelijk op de Hanzeroute over land.

Summier overzicht van de tabaksindustrie in Ootmarsum

Aanvankelijk bestond tabaksfabricage vrijwel uitsluitend uit het maken van sigaren. Dit geschiedde op kleine schaal en veelal thuis. Later werden kleine bedrijfjes gesticht. Echter rond 1900 waren er in dit ambacht al 80 mensen werkzaam. Sinds ongeveer 1800 waren er 12 sigarenmakers, waarvan 6 industrieel.

Van Benthem

Grootvader van Benthem woonde in de Molenstraat, nu nummers 47/49, tegenover het Nuttersvoetpad.

Op de zolder van dit pand vervaardigde hij sigaren. Omdat dit kennelijk clandestien geschiedde zonder vergunning, moest zijn zoontje buiten voor het huis spelen en de wacht houden, met de opdracht om zodra er gevaar (controle) dreigde, te waarschuwen door te fluiten. Dan werd direct het sigarenmaken gestaakt. Daarom kreeg dit zoontje de bijnaam 't Engeltje. Dit bedrijfje is kort na de Tweede Wereldoorlog gestopt.

Bloemen

De overgrootvader van de huidige generatie (van o.a. Ans en Richard Bloemen) nl. Jan Bloemen was in 1839 een van de eerste ambachtelijke sigarenmakers. Het bedrijf, de firma Bloemen, is daarna steeds van oom op neef overgegaan o.a. op Bernardus Hendrikus Bloemen, geboren 13 maart 1853, die in het bevolkingsregister staat vermeld als sigarenfabrikant. Jan Bloemen, sigarenmaker, is in 1913 voor zichzelf begonnen met het produceren van kerftabak voor pijp en pruimtabak.

Na de Tweede Wereldoorlog werd overgeschakeld op het maken van shag. Inmiddels was het bedrijf overgegaan op twee broers, de alom bekende Johan G.M. Bloemen en Bennie J.A. Bloemen, die dit bedrijf hebben verkregen als erfgenamen van hun oom.

Johan woonde met zijn familie aan de Ganzenmarkt en is later verhuisd naar het huis van zijn overleden oom aan de Grotestraat. Bennie woonde met zijn gezin aan de Schiltstraat. Deze broers hadden de taken goed verdeeld: Johan's capaciteiten lagen vooral op het terrein van administratie, leiding en handel, terwijl Bennie vooral de technicus was die de productie leidde en steeds als eerste aanwezig was om de machinerie op gang te brengen.

1932: Jan Bloemen

Het bedrijf, de kerverij, was gevestigd aan de Westwal en de Kapelstraat, terwijl een pandje aan de Grotestraat, naast hotel van der Maas, werd gebruikt voor opslag.

Richard Bloemen, zoon van Johan, volgde zijn vader en oom op als eigenaar, en na sterke groei is dit bedrijf verhuisd naar nieuwbouw op de Mors, waar werd gefuseerd met Heupink en Reinders tot tabaksfabriek Bloemen en Heupink.

Cramer

Bernard Cramer, geboren 23 september 1840, getrouwd met Frederike Gezina Johanna Staverman, geboren 10 april 1850, en zijn broer Gerrit Willem Cramer, geboren 25 oktober (of mei?) 1842, getrouwd met Jacomina Lazonder, geboren 27 februari 1846, staan in het bevolkingsregister vermeld als sigarenfabrikanten, maar tot nu toe is niet bekend waar dit bedrijf was gevestigd en hoe lang dit heeft bestaan.

Heupink en Reinders

De oprichters Hein Heupink en Jan Hendrik Reinders werkten eerst bij de firma Bloemen als sigarenmakers. Op 7 mei 1913 zijn zij voor zichzelf

begonnen met het maken van kerftabak en hebben zij het bedrijf Heupink en Reinders opgericht. Het fabriekje was gevestigd aan de Ganzenmarkt. Vanaf 1926 werd pijptabak geproduceerd.

In 1928 werden machines overgenomen van Kluck uit Almelo, die stopte met de tabaksfabricage, en toen werd begonnen met het maken van sigaren (tot 1960) naast de fabricage van pruim-, pijp- en snuiftabak.. Na de oorlog werd ook met shag begonnen, omdat daar heel veel vraag naar was.

In 1979 verhuisde het bedrijf naar nieuwbouw op de Mors, waar op

14 december 1979 door burgemeester Fleers de opening werd verricht. Het bedrijf ging daarna over naar Hans Heupink, die later – zoals vermeld – fuseerde en daarna uittrad en een bedrijf startte in Denekamp.

Op de foto uit 1928 staan voor de oude fabriek van "Heupink en Reinders" aan de Ganzenmarkt: vlnr. Herman Reinders, Hein Heupink, Jan Reinders en Broer Heupink

Het oude pand aan de Ganzenmarkt is in 1983 gekocht door de gemeente Ootmarsum en vervolgens afgebroken.

Linde

Carl Franz (ook geschreven Franz Carl) Linde, geboren te Nordhorn 24 december 1842, trouwde op 6 februari 1882 met Maria Susanna Johanna Bloemen, geboren 10 mei 1843, die al op 28 december 1882 is overleden. Daarna hertrouwde hij met Maria Schrader, inschrijving hiervan op 9 maart 1885. In het bevolkingsregister is hij genoemd als sigarenfabrikant. Hij overleed op 18 oktober 1893. Aangifte van zijn overlijden werd gedaan door Georg Brons en Clemens Teusse. Zijn overlijdensakte vermeldt dat hij toen geen beroep meer uitoefende. De reden daarvan is niet bekend: wellicht wegens ziekte. Overigens zijn nog geen verdere gegevens bekend. Zijn fabriek die gelegen was aan de Grote Maten is rond 1860 in vlammen opgegaan. Het juiste jaartal van de brand konden wij in het archief nog niet vinden.

Reinders “Het Schild”, ook genoemd Gebroeders Reinders

Op weg naar de sigarenfabriek. Rechts Hendrik Morsink en ernaast Loed Urban

Willem Reinders, geboren 4 april 1859, was sigarenmaker en is op 26 januari 1883 gehuwd met Helena Helthuis. Hij hertrouwde op 30 april 1890 met Maria Jansen. Op 7 oktober 1892 trouwde hij voor de derde maal met Gezina Ophuis. Uit dit huwelijk zijn geboren: Jan Gerardus Johannes Reinders, geboren 14 juli 1897, vader van Wim Reinders, en Frans Bernardus Franciscus Reinders, geboren 18 november 1899.

Deze twee broers namen in 1928 de sigarenfabriek van Schulten en Haarhuis te Ootmarsum over en gingen verder onder de naam Gebroeders Reinders “Het Schild”. Dit bedrijf beperkte zich tot het maken van sigaren en was uiteindelijk het enige bedrijf in Ootmarsum dat sigaren produceerde.

*Werknemers maken sigaren boven in de sigarenfabriek aan de Kloosterstraat.
Rechts voor Jan Jansen*

De merknaam was “Vlaamsche Kunst”. Het bedrijf was gevestigd aan de Kloosterstraat. Omdat men de sigaren door middel van vormwerk, dus in feite met de hand bleef maken, kon men het uiteindelijk economisch niet meer bolwerken tegen de grotere fabrikanten die de sigaren machinaal maakten en uiteindelijk ging het slot voorgoed op de poort van de fabriek aan de Kloosterstraat. Het pand werd in de jaren tachtig gesloopt. Jan Jansen (later postbode), Gait Morshuis (de nachtwacht) en Hendrik “Toon” van Benthem, waren allen sigarenmakers bij de Gebroeders Reinders.

De Werkgroep Geschiedenis I wil een boek laten verschijnen over de historie van de tabaksindustrie in Ootmarsum. In dit artikel geven wij u naar aanleiding van de expositie vast enige summiere informatie (in alfabetische volgorde) over deze industrietak, voor zover ons dit thans bekend is. Aanvullingen en verbeteringen zijn van harte welkom bij de Werkgroep.

Rob Meijer

Nieuwe Commandeur van de Ridderlijke Deutsche Orde

Het was in het voorjaar van 2003 toen ik hoorde dat de Ridders van de Deutsche Orde, Balije Utrecht, een nieuwe secretaris hadden gekregen. Het was Mr. J.C. van Hasselt die ik kende via mijn werkzaamheden bij de EUREGIO, in zijn hoedanigheid als rechterhand van de Commissaris der Koningin in Overijssel. Als secretaris van het Openluchtmuseum Ootmarsum en met nauwe contacten met de Vereniging Heemkunde leek het mij zeer wenselijk met de nieuwe secretaris een nader gesprek te hebben, vooral over de verdwenen Commanderie Ootmarsum. Een mooie gelegenheid kwam, toen wij werden uitgenodigd door de Vereniging voor Overijssels Recht en Geschiedenis (VORG). Samen met de voorzitter van het Openluchtmuseum Toon Heupink was ik tijdens het bezoek aan Utrecht, erg onder de indruk van hetgeen door de jaren heen bewaard is gebleven van de Ridderlijke Deutsche Orde. Sinds 1639 bestaat er geen Commandeur van Ootmarsum meer. De laatste, Sigismund van Heyden Hompesch, trad uit de orde en verwierf de Ootmarsumse bezittingen.

In onze gesprekken in Utrecht kwam meermaals ter sprake dat het bijzonder jammer is, dat die rijke geschiedenis van de Commanderie Ootmarsum zo weinig tastbaar is. De secretaris bracht het onderwerp ter sprake in het kapittel en er ontstond een discussie over een mogelijke reïstitutionalisering van het Commandeurschap van Ootmarsum. Bij de verdere contacten kregen we regelmatig te horen, dat dit opnieuw instellen van het commandeurschap voor Ootmarsum tot de mogelijkheden zou kunnen gaan behoren. Inmiddels werd in Ootmarsum op initiatief van Harrie Oude Weernink, een Stichting Commanderie Ootmarsum opgericht. Een bezoek met het voltallige gemeentebestuur aan de Landcommanderij Alden Biesen, België, georganiseerd door de Stichting Commanderie, heeft ervoor gezorgd dat ook het gemeentebestuur zich bewust werd van het zichtbaar maken van dit nu nog onzichtbare cultureel erfgoed in de gemeente.

Begin dit jaar nam de secretaris van de Balije Utrecht contact op met de voorzitter van het Openluchtmuseum, Toon Heupink, en deelde het goede nieuws mee dat Hare Majesteit de Koningin de reïstitutionalisering van het Commandeurschap voor Ootmarsum had goedgekeurd.

Ir. B.W. Baron Bentinck tot Buckhorst is in september 2006 de nieuwe Commandeur van Ootmarsum geworden. Hij is een telg uit een respectabel

*Baron Bentinck tot
Buckhorst*

oud adellijk geslacht. De baron is 65 jaar, is gehuwd en woont met zijn echtgenote in Den Haag.

Voor zijn pensionering was de baron intendant van Hare Majesteit Koningin Beatrix en verantwoordelijk voor alle gebouwen die in koninklijk bezit zijn. De baron is president van de Ridderschap Overijssel. Een van zijn voorvaderen was van 1814 tot 1830 de eerste Commissaris der Koningin in Overijssel

*De nieuwe commandeur van de Ridderlijke Deutsche Orde,
baron Bentinck tot Buckhorst met zijn vrouw.*

Baron Bentinck tot Buckhorst was bijzonder in zijn sas met de feestelijke ontvangst in Ootmarsum. De geschonken aquarel, van de voormalige Commanderie Ootmarsum van Evert Nijland, heeft een ereplaats in zijn woning gekregen. De nieuwe Commandeur voerde informele gesprekken met het gemeentebestuur van Dinkelland, het bestuur van de Stichting Commanderie (voorzitter Hans van Zuilekom) en het bestuur van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum (voorzitter Jan Raatgerink).

Door de Stichting Commanderie werd het plan voor de herinrichting van het voormalige Commanderiegebied aangeboden. De mogelijkheden in de toekomst voor de herontwikkeling van het gebied worden door de Stichting Commanderie samen met de Gemeente Dinkelland in het kader van het Masterplan Ootmarsum uitgewerkt. De Commandeur heeft laten weten dat Ootmarsum zijn bijzondere belangstelling heeft en dat hij binnen niet al te lange tijd gesprekken wil voeren met alle betrokkenen.

Ootmarsum was eens een belangrijk bestuurlijk centrum. Iets van die oude glans is weer teruggekomen. Of deze gebeurtenis een, voor Ootmarsum, historisch keerpunt betekent, zal de toekomst ons leren.

Kroniek 2006

Januari

- 7 Prins Theodorus I (Theo Ikink) zwaait de scepter als 43e Stadsprins.
- 19 Hedda Klip wordt de nieuwe dominee van de Nederlands Hervormde Gemeente.
- 20 Tel International verhuist na 35 jaar van Ootmarsum naar Oldenzaal.
- 24 Vrouwenvereniging “Zij Actief Ootmarsum” bestaat 75 jaar.

Februari

- 22 Pand Brummelhuis, hoek Ganzenmarkt – Grotestraat, voortaan op lijst van de Monumentenzorg.
- 25 De Moerbekke tussen het Nuttersvoetpad en de Laagsestraat krijgt weer alle ruimte.

Maart

- 17 Presentatie Jaarboek 2005 van de Vereniging Heemkunde Ootmarsum en Omstreken. Het boek wordt als jubileumgeschenk van de heemkunde bezorgd op alle postadressen in Ootmarsum.
- 21 Els Voogseerd-Morsink treedt aan als nieuwe voorzitter van de OFO.

April

- 4 Sloop van voormalig café en zalencentrum Pikkemaat.
- 6 Hans van Zuilekom neemt afscheid van de lokale politiek. Hij was 20 jaar politiek bestuurder, waarvan 12 jaar als wethouder in de gemeente Ootmarsum en vervolgens Dinkelland.
- 21 Nieuwe BMS-uitgave: “Na de Tweede Wereldoorlog...inwoners van Ootmarsum vertellen.”
- 30 Marinus Leussink, Martin Looman en Hennie Luft benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau.
- 30 Klootschuttersvereniging VOP viert het veertigjarig jubileum.

Mei

- 7 KOSC behaalt, met een gelijkspel tegen Fleringen, de titel in de vijfde klasse A en promoveert naar de vierde klasse.
- 12 Weggeven van het oude raadsmeubilair leidt tot heftige consternatie.
- 15 De Vereniging Heemkunde Ootmarsum en Omstreken viert haar veertigjarig jubileum onder het motto “Een verleden met toekomst & een toekomst met verleden”.

Opendag 40-Årig Jubilæum

Opendag 40-Jarig Jubileum

- natuurfietstocht georganiseerd door de Vogelwerkgroep en de Stichting Natuur en Milieu Ootmarsum.
- 17 Drieluik over landschap, planten en vogels, verzorgd door Harm Meek, Fons Eijssink en de vogelwerkgroep.
 - 18 In Huize Franciscus wordt de Presentatie “Ootmarsum vroeger en Nu” gegeven door de werkgroep Foto- en Filmarchief.
 - 20 Open Dag van de Vereniging Heemkunde op het terrein van Openluchtmuseum Ootmarsum. De werkgroepen presenteren zich aan de inwoners van Ootmarsum met tal van activiteiten voor jong en oud. Presentatie boek: “Geschiedenis van de Gilden in Ootmarsum” door de werkgroep Geschiedenis II. ’s Avonds is er een oecumenische kerkdienst in de Twentse taal, met als voorgangers Prof. Dr. Anne van der Meijden en pastor Johan Mulder.
 - 24 Wielrenner Tom Veelers winnaar van Olympia’s Ronde van Nederland.

Juni

- 13 Het meisjesteam van de Ootmarsumse basisscholen wint opnieuw de Overijsselse schoolatletiek kampioenschappen.
- 21 Jeugdige kloatschietters, Rens Oortman, Jochem Wennink en Koen Oude Weernink nemen bekert mee terug van het Nederlands Kampioenschap Klootschieten in hun categorie.
- 23 Feestelijke opening van de verfraaide en gerenoveerde Rabobank.
- 28 Partijen bereiken akkoord over nieuwe invulling terrein Houtzagerij Oude Hengel.

Juli

- 25 Plechtige inwijding van het landkruis op het terrein van Openluchtmuseum Los Hoes door pastor Willems. Het corpus op het nieuwe eikenhouten kruis komt van ’n Boaken uit Agelo.

Augustus

- 6 Herman Finkers neemt een naar hem vernoemde fuchsia in ontvangst tijdens de opening van de Flora Ootmarsum.

September

- 3 Pastor R. Willems neemt na zeven jaar afscheid van Ootmarsum.
- 16 Geslaagde excursie van de heemkunde naar Burgsteinfurt.
- 19 Laatste reünie van voormalige priesterstudenten in het klooster te Ootmarsum. Zij verbleven hier tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- 28 Het Katholieke Vrouwen Gilde viert het 75-jarig bestaan.
- 29 Expositie “De Schoolplaat Centraal” geopend in het Educatorium.

- 29 KOSC huldigt tijdens de algemene ledenvergadering 7 jubilarissen, waaronder Jan Schulten die 60 jaar lid is, Jan Kamphuis 50 jaar lid, en Leo Bossink en Frans Moleman beiden 40 jaar lid van de vereniging.

Oktober

- 7 De Stichting Litouwen viert het vijftienjarig bestaan.
- 8 Frans Wilbers wordt Nederlands kampioen Rabobank halve marathon.
- 13 Ootmarsum verwelkomt haar nieuwe Commandeur baron Bentinck tot Buckhorst met een feestelijke ontvangst tijdens de herfstfair.
- 17 Het oude raadsmeubilair van Ootmarsum is na enige omzwervingen terug in Ootmarsum. Het heeft een plaats gekregen in de Hofkamer van het Openluchtmuseum Ootmarsum.
- 19 Veel belangstelling voor de donateursavond van de heemkunde met een lezing door De Stichting Kadastrale Atlas Overijssel over het ontstaan van het kadaster ongeveer 200 jaar geleden.
- 28 De Simon en Judasparochie viert feest! Met diverse activiteiten wordt herdacht dat de r.-k. kerk 600 jaar geleden werd gewijd. Het is op dit moment de oudst bekende verwijzing naar de twee patroonheiligen.

November

- 2 Scarabee International BV (de ontwikkelingsmaatschappij van Y. Verdonkschot en H. Olde Meule) wordt de nieuwe eigenaar van klooster Maria ad Fontes. De kloostertuin blijft in handen van de gemeente en wordt een groengebied.
- 15 Aanbieding boek “Georg Willem Amelung Commies van de Convoaien en Licenten te Ootmarsum” van G.A.B. Nijhuis; uitgave Vereniging Heemkunde Ootmarsum.
- 18 Frans Kamphuis en Ben Keupink zijn vijftig jaar koorzanger bij het Herenkoor van de Simon en Judaskerk.
- 29 Burgemeester F. Willeme herbenoemd in zijn ambt.

December

- 10 Afscheidsviering van de zusters van Onze Lieve Vrouw in de kapel van klooster Maria ad Fontes. Het onherroepelijke einde van een tijdperk van 157 jaar dienstbaarheid aan de samenleving van Ootmarsum. Op verzoek van de zusters een afscheid in stilte en soberheid.
- 10 Herinrichting van de calvarieberg op oude deel van het katholieke kerkhof voltooid; Pastor Bert Huitink zegent het nieuwe corpus in.

Bron: Knipselkrant Heemkunde, met dank aan Annie Coers.

Bestuur en Werkgroepen

Samenstelling bestuur per 1-1-2007

Naam	Adres	Functie	Tel.
<i>Jan Raatgerink</i>	<i>Keerweer 11</i>	<i>Voorz.</i>	<i>292102</i>
<i>Ria Eertman-Hesselink</i>	<i>Odemarusstraat 3</i>	<i>Secr.</i>	<i>292200</i>
<i>Ronald Grimberg</i>	<i>Westwal 2</i>	<i>Penn.</i>	<i>294093</i>
<i>Nettie Aarnink</i>	<i>Rossummerstraat 21</i>		<i>291215</i>
<i>Lucie Helthuis-Beijerink</i>	<i>Meijerstraat 10</i>		<i>293312</i>
<i>Harrie Hemmer</i>	<i>Stobbenkamp 48</i>		<i>291718</i>

Overzicht werkgroepen per 1-1-2007

Naam	Coördinator	Tel.
Archeologie	Ronald Grimberg a.i.	294093
Bibliotheek/Archief	Ronald Grimberg a.i.	294093
Dialect en Folklore	Ben Kleissen	292009
Genealogie	Ben Harink	292026
Geschiedenis I	Anton Greven	291908
Geschiedenis II	Henk Kamp	0049 5941920398
Internet	Jan Raatgerink	292102
Natuurstudie	Nettie Aarnink a.i.	291215
Redactie Jaarboek	Marlou Raatgerink	292102
Vogelwerkgroep	Ben Heerink	291255
Werkgroep Foto/Filmarchief	Jan Raatgerink	292102

Voor meer informatie over de Vereniging Heemkunde Ootmarsum in het algemeen en de werkgroepen in het bijzonder kunt u bij bovenstaande personen terecht.

Ook vindt u ons op internet:

www.heemkunde-ootmarsum.nl